

„Postrzeganie zagadnień związanych z ochroną danych i prywatności
przez dzieci i młodzież”
Raport z badań

Wstęp

W 2010 roku Biuro Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych (GIODO) rozpoczęło realizację projektu pt. „Postrzeganie zagadnień związanych z ochroną danych i prywatności przez dzieci i młodzież”. Projekt ten powstał jako efekt współpracy między trzema europejskimi organami ochrony danych osobowych reprezentującymi Polskę, Chorwację i Węgry. Zasadniczym założeniem tego projektu było przeprowadzenie badań wśród wybranej grupy dzieci i młodzieży w celu analizy ich zachowań w Internecie w kontekście udostępniania swoich danych osobowych.

Problematyka ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie przez dzieci i młodzież stawowi jeden z ważnych obszarów zainteresowań organów ochrony danych osobowych. Jednocześnie jest ona przedmiotem praw dziecka, wyrażonych m.in. w Konwencji o Prawach Dziecka, Agendzie UE na rzecz praw dziecka czy Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej.

Z tego powodu niezwykle istotnym jest podejmowanie działań informacyjnych i edukacyjnych skierowanych na lepszą ochronę dzieci i młodzieży. Jednak aby te działania w pełni odniosły zamierzony skutek, niezbędne jest dostosowanie odpowiednich środków oraz form przekazów do oczekiwań młodych osób. W tym celu koniecznym staje się poznanie potrzeb dzieci i młodzieży tak, aby późniejsze działania i komunikaty do nich skierowane rzeczywiście wzbudziły zainteresowanie i reakcje w postaci bezpieczniejszego i bardziej świadomego korzystania z wszelkich usług oferowanych przez Internet.

Bezpośrednią przesłanką do realizacji badań był zidentyfikowany przez organy ochrony danych osobowych brak kompleksowej wiedzy i danych na temat postrzegania zagadnień związanych z ochroną danych osobowych i prywatności przez dzieci i młodzież. Problem ten jest szczególnie istotny w związku z dynamicznym rozwojem nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz szeregu innych usług oferowanych przez Internet, które pozwalają na łatwą identyfikację osób z nich korzystających. Dostępność różnych aplikacji, usług i serwisów internetowych, szybkie tempo ich rozwoju i pojawiania się nowych rozwiązań, a także popularność Internetu wśród dzieci i młodzieży często sprzyjają niekontrolowanemu korzystaniu z produktów oferowanych w Internecie, a co za tym idzie nierozważnemu udostępnianiu informacji, umożliwiających łatwą identyfikację użytkownika oraz pozyskanie danych o nim. Jednocześnie takie nieuważne zachowania dzieci i młodzieży w świecie wirtualnym mogą mieć przełożenie na świat realny, w którym żyją, wywołując wzrost zagrożeń dla bezpieczeństwa ich danych osobowych i prywatności.

Biorąc pod uwagę powyższe kwestie oraz brak ukierunkowanych badań i analiz w tym obszarze, Biuro GIODO oraz chorwacki i węgierski organ ochrony danych osobowych w zakresie swoich własnych kompetencji postanowiły przeanalizować problematykę związaną z użytkowaniem Internetu przez dzieci i młodzież, oraz dokonać oceny ich podejścia do

zagadnień ochrony danych osobowych i prywatności. Jednocześnie zdajemy sobie sprawę, że badania przeprowadzone przez Biuro GODO nie przyniosły odpowiedzi na wszystkie kwestie i wątpliwości związane z zachowaniem dzieci i młodzieży w Internecie. Biorąc pod uwagę szeroki zakres tematyki związanej z ochroną danych osobowych i prywatności w Internecie, w badaniach podjęta została jedynie próba zidentyfikowania i oceny wybranych zagadnień istotnych z punktu widzenia najważniejszych zagrożeń wynikających z nierozważnego udostępniania danych osobowych przez dzieci i młodzież oraz potencjalnego wpływu takich zachowań na naruszenie prywatności. Także zaprezentowane w badaniach zależności i związki pomiędzy poszczególnymi zachowaniami uczniów przyniosły szereg kwestii i hipotez, które wymagałyby weryfikacji w bardziej pogłębionych badaniach.

Poniższy raport przedstawia wyniki badań zrealizowanych przez polski organ ochrony danych osobowych, prezentując podejście dzieci i młodzieży do wybranych zagadnień z zakresu ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie.

Cele i zakres badań

Głównym celem badań zrealizowanych przez Biuro GODO była analiza zachowań dzieci i młodzieży w Internecie w kontekście ujawniania swoich danych osobowych, ocena konsekwencji tych zachowań, a także identyfikacja działań przez nich podejmowanych celem ochrony swojej prywatności. Tworzenie i szybki rozwój różnego rodzaju aplikacji, serwisów i usług internetowych, łatwiejszy dostęp do urządzeń umożliwiających łączność z Internetem oraz zwiększona częstotliwość korzystania z oferty dostępnej przez Internet mają wpływ na wzrost ryzyka świadomego lub przypadkowego ujawniania danych osobowych. Wraz z szerszym dostępem do Internetu, z którego korzystać można zarówno za pośrednictwem urządzeń stacjonarnych jak i przenośnych, coraz młodsze dzieci komunikują się z otoczeniem za jego pomocą. Jednocześnie takim zachowaniom nie zawsze towarzyszy wzrost wiedzy i umiejętności, które umożliwiłyby dzieciom i młodzieży lepszą ochronę swoich danych.

W związku z intensyfikacją korzystania z Internetu przez coraz szerszą rzeszę dzieci i młodzieży rodzi się pytanie, na ile tym działaniom towarzyszy wzrost świadomości w zakresie zagrożeń wynikających z ujawniania informacji o sobie, a przede wszystkim swoich danych osobowych. Z dotychczasowych doświadczeń i obserwacji wynika, że pomimo zwiększonej aktywności w Internecie, dzieci nie zawsze pamiętają o posługiwaniu się swoimi danymi w stopniu koniecznym wyłącznie do realizacji określonej czynności, co sprzyjać może nadmiernemu udostępnianiu tych danych. Z tego powodu punktem wyjścia dla opracowania koncepcji badań stała się próba identyfikacji zachowań dzieci i młodzieży w najbardziej typowych sytuacjach powiązanych z ujawnianiem swoich danych osobowych w Internecie, a także wpływ tych zachowań na życie codzienne.

W kontekście zarysowanych powyżej kwestii i problemów, w badaniach szczególną uwagę poświęcono kilku aspektom związanym z ujawnianiem swoich danych osobowych przez dzieci i młodzież, mogącym nieść istotne zagrożenia dla ich prywatności. Wśród tych obszarów znalazła się ocena zachowań dzieci i młodzieży w Internecie w aspekcie udostępniania przez nich danych osobowych, wpływ zachowania dzieci i młodzieży w świecie wirtualnym na życie realne, działania podejmowane w celu ochrony swoich danych osobowych i prywatności w Internecie, ocena poziomu świadomości w zakresie ochrony danych osobowych i prywatności oraz oczekiwania w zakresie działalności edukacyjnej i informacyjnej podejmowanej przez różne podmioty zajmujące się bezpieczeństwem danych

osobowych w sieci (w tym także Biura GIODO), mogącej mieć wpływ na zmiany zachowań dzieci i młodzieży w zakresie udostępniania swoich danych osobowych w Internecie, a co za tym idzie zwiększyć poziom wiedzy i znajomość zasad ochrony danych osobowych i prywatności.

Zdajemy sobie jednocześnie sprawę, że dotychczas zagadnienia związane z ochroną danych osobowych i prywatności w Internecie wśród dzieci i młodzieży nie były przedmiotem szczegółowych badań i analiz. Co prawda wybrane zagadnienia związane z ochroną danych osobowych wśród dzieci i młodzieży czasami stanowią fragmenty większych badań (np. prowadzonych w ramach projektu EU Kids On-line, czy Norton Online Family Report) jednak do tej pory nie były prowadzone badania skoncentrowane wyłącznie na tej problematyce. W związku z tym badania zrealizowane przez Biuro GIODO mają charakter bardziej eksploracyjny, zmierzający do zidentyfikowania i zdiagnozowania określonych problemów oraz rozpoznania i zrozumienia przyczyn wybranych procesów i zachowań, mniej natomiast ukierunkowane są na weryfikację określonych hipotez i ekstrapolację wyników na całą populację.

Na etapie projektowania badań skoncentrowano się na analizie wybranych dwóch grup wiekowych, stanowiących reprezentację szeroko rozumianej populacji dzieci i młodzieży korzystających z usług, aplikacji i serwisów internetowych:

- dzieci w wieku 11-12 lat, co odpowiada 5 klasie szkoły podstawowej,
- młodzież w wieku 15-16 lat, co odpowiada 3 klasie gimnazjum.

Koncentracja wyłącznie na wskazanych wyżej grupach wiekowych uzasadniona była koniecznością ograniczenia badań jedynie do wybranych kategorii uczniów, co wymuszone było możliwościami organizacyjnymi, technicznymi i finansowymi Biura GIODO. Ponadto założeniem było, aby grupy te mogły być zróżnicowane wiekowo, umożliwiając tym samym dokonanie porównań między poszczególnymi kategoriami wiekowymi. Jednocześnie na etapie definiowania założeń wskazane było, aby uczniowie reprezentujący obydwie grupy wiekowe były aktywnymi użytkownikami Internetu, co powinno mieć przełożenie na jakość oraz wiarygodność pozyskanych rezultatów.

Metodologia badawcza

Zarówno koncepcja badań, jak i zakres oraz metodologia badań powstały jako wynik współpracy między polskim, chorwackim i węgierskim organem ochrony danych osobowych.

W oparciu o założenia przyjęte na etapie przygotowania projektu, badania adresowane były do uczniów w wieku 11-12 lat (uczniowie 5 klas szkoły podstawowej) oraz uczniów w wieku 15-16 lat (uczniowie 3 klas gimnazjum), reprezentujących szkoły podstawowe i gimnazja wybrane do badania spośród wszystkich szkół z terenu całej Polski. W celu przeprowadzenia badań wyselekcjonowana została grupa 120 szkół podstawowych oraz 120 gimnazjów, w oparciu o schemat losowania warstwowego z alokacją proporcjonalną, w którym warstwami były województwa. Ograniczenie badań do 120 szkół podstawowych i 120 gimnazjów zdeterminowane było głównie czynnikami ekonomiczno-organizacyjnymi, jednakże ze względu na charakter projektu – mający na celu przede wszystkim ogólne rozpoznanie problematyki zachowań wybranej grupy dzieci i młodzieży w zakresie ochrony danych osobowych w Internecie, nie zaś dokonanie wielowymiarowej analizy tych zachowań – przyjęta wielkość próby do badań była zatem usprawiedliwiona. W założeniu rezultatem

satysfakcjonującym było osiągnięcie łącznie ok. 1000 odpowiedzi od wszystkich uczniów biorących udział w badaniu.

Próba szkół podstawowych i gimnazjów została wylosowana z operatu znajdującego się na stronach internetowych Centrum Informatycznego Edukacji (www.cie.men.gov.pl). Operat dla szkół podstawowych zawierał 13 949 szkół podstawowych dla dzieci i 12 szkół dla dorosłych. Operat dla gimnazjów zawierał 7 298 gimnazjów dla dzieci i 209 gimnazjów dla dorosłych. Ze względu na cele projektu (badanie postaw dzieci i młodzieży), szkoły i gimnazja dla dorosłych zostały usunięte z operatu, w związku z tym nie były one uwzględniane w losowaniu. Liczebność poszczególnych warstw została określona proporcjonalnie do liczebności tych warstw w generalnej populacji szkół podstawowych i gimnazjów dla dzieci.

Badania przeprowadzone zostały w oparciu o elektroniczną ankietę udostępnioną uczniom szkół podstawowych i gimnazjów wybranych do badania. Przed rozpoczęciem badań do dyrektorów wyselekcjonowanych szkół został wysłany pakiet informacyjny, zawierający pismo informujące o celach i założeniach projektu, a także dołączona została ankietka oraz słowniczek wyjaśniający niektóre pojęcia związane z ochroną danych osobowych, które zostały użyte w ankiecie. W związku z tym, przed przystąpieniem do badań każdy uczeń miał wgląd do ankiety i mógł ocenić zakres i trudność pytań. Uczestnictwo w badaniach zostało potwierdzone zgodą rodziców każdego z uczniów wypełniających ankietę.

Elektroniczna wersja ankiety udostępniona została na platformie internetowej Biura GIODO na początku grudnia 2011 roku, zaś badania skończyły się w marcu 2012 roku. W ten sposób uczniowie chętni do udziału w badaniach uzyskali wystarczająco dużo czasu na wypełnienie ankiety. Dostęp do ankiety chroniony był loginem i hasłem, w związku z czym ankietę mogli wypełnić jedynie uczniowie szkół wybranych do badania. Elektroniczna formuła ankiety dała możliwość wypełnienia jej w każdym miejscu, z którego dzieci miały dostęp do Internetu. Jednak monitoring szkół wskazywał, że w dużej ilości przypadków badania były przeprowadzone w szkole w trakcie lekcji, co stwarzało nauczycielom możliwość wyjaśniania niektórych pojęć i sformułowań użytych w ankiecie zgodnie z sugestiami zawartymi w słowniku przygotowanym przez Biuro GIODO na potrzeby realizacji tego badania (Załącznik 1).

Kwestionariusz ankietowy składał się z 19 pytań obejmujących 6 obszarów badawczych:

1. pytania ogólne (6 pytań),
2. pytania dotyczące zachowania dzieci i młodzieży w Internecie w kontekście udostępniania swoich danych osobowych (4 pytania),
3. pytania dotyczące oceny wpływu ich zachowania w świecie wirtualnym (Internecie) na świat realny w kontekście udostępniania swoich danych osobowych (2 pytania),
4. pytania analizujące ich zachowania zmierzające do swojej ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie (1 pytanie),
5. pytania oceniające ich poziom świadomości w zakresie ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie (3 pytania),
6. pytania dotyczące oczekiwań w zakresie działań edukacyjnych zmierzających do podniesienia wiedzy i świadomości w zakresie ochrony danych osobowych (3 pytania).

Zgodnie z założeniami badań, ankieta koncentrowała się na analizie zagadnień związanych z zachowaniem dzieci i młodzieży w trakcie korzystania z aplikacji, usług i serwisów internetowych w kontekście udostępniania swoich danych osobowych. Stanowiło to nowatorskie podejście do problematyki ochrony danych osobowych i prywatności, ze względu na brak wcześniejszych badań w tym obszarze wśród określonej przez założenia projektu grupy dzieci i młodzieży.

Ankieta składała się w większości z pytań o charakterze zamkniętym – sugerującym określone odpowiedzi, tj. z pytań zamkniętych jednokrotnego lub wielokrotnego wyboru, oraz pytań półotwartych dających możliwość osobom badanym swobodnego wypowiedzenia się. Pełna ankieta znajduje się w Załączniku 2.

Pomimo, że badaniami objęto 120 szkół podstawowych i 120 gimnazjów, nie wszystkie szkoły wyraziły chęć zaangażowania się w projekt. W rezultacie do badań przystąpiło łącznie 28 szkół, z których ankiety wypełniło 940 uczniów. Spośród tych uczniów 820 udzieliło pełnych odpowiedzi na wszystkie pytania zawarte w ankiecie, zaś 120 uczniów odesłało ankiety niepełne – bez wypełnionych odpowiedzi na niektóre pytania. Pomimo tych ograniczeń wszystkie ankiety, które znalazły się w bazie danych, zostały uwzględnione w dalszej analizie.

Analiza danych zebranych w toku badania oparta była o wyliczenie średniej arytmetycznej dla odpowiedzi udzielonych na każde pytanie. W trakcie analizy poszczególnych pytań skoncentrowano się jedynie na udzielonych odpowiedziach – ich brak nie był brany pod uwagę. W związku z tym liczba odpowiedzi udzielonych przez uczniów na poszczególne pytania może się różnić, gdyż nie zawsze zdefiniowany był obowiązek odpowiadania na dane pytanie lub też niektóre dzieci rezygnowały z wypełniania ankiety w dalszej jej części. I tak, uwzględniając rodzaje pytań, liczba odpowiedzi wahała się od 940 (wszyscy uczestnicy badania udzielili odpowiedzi na zadane pytanie) do 849 (tylko tylu uczniów odpowiedziało na zadane pytanie). W analizie poszczególnych pytań zaznaczona będzie całkowita liczba udzielonych odpowiedzi. Przyjęte w ten sposób podejście do analizy i oceny zebranych danych uzasadnione było chęcią pozyskania nowych informacji interesujących z punktu widzenia założeń badania, zmierzających do oceny zjawiska ochrony danych osobowych przez dzieci i młodzież korzystających z różnorodnej oferty usług internetowych – mniej istotne było ilościowe podejście do analizowanej problematyki. Ze względu na fakt, że do tej pory nie dysponowaliśmy bardziej obszernym materiałem w tym zakresie, każda informacja pozyskana od dzieci i młodzieży stanowiła dla nas ważny punkt odniesienia do dalszego analizowania i wyciągania wniosków, niezależnie od ilości udzielonych odpowiedzi.

Przy porównaniu dwóch grup wiekowych: 11-12 lat, co odpowiadało 5 klasie szkoły podstawowej, oraz 15-16 lat, co odpowiadało 3 klasie gimnazjum, podobnie jak w przypadku analizy całej badanej populacji, dokonano oceny rzeczywistej liczby udzielonych odpowiedzi w każdej kategorii wiekowej. Jednocześnie odrzucone zostały wszystkie odpowiedzi osób, które nie mieściły się w podanych kategoriach wiekowych – czyli miały mniej lub więcej lat, niż analizowane grupy wiekowe – czy też w ogóle nie podały swojego wieku.

Biorąc pod uwagę cel badań, zmierzający do przeanalizowania różnic w zachowaniach między tymi dwoma ściśle określonymi grupami wiekowymi, uzasadnionym wydawało się skoncentrowanie wyłącznie na odpowiedziach udzielonych przez reprezentantów tych grup, odrzucając odpowiedzi osób, które nie mieściły się w wyznaczonych ramach wiekowych. W związku z tym, analizując procentowy udział odpowiedzi dla każdej z tych grup i porównując je między sobą należy mieć na uwadze fakt różnic w liczbie udzielonych odpowiedzi między

jedną a drugą grupą wiekową. Jednak różnice te są stosunkowo niewielkie, w większości pytań liczba udzielonych odpowiedzi w poszczególnych grupach wiekowych różni się o około 8 punktów procentowych.

Przedstawiając wyniki badań rozpoczynano analizowanie kolejnych kwestii badawczych od zaprezentowania ogólnych wyników badań dla wszystkich uczniów biorących udział w badaniu, następnie ten sam problem ujęty był w podziale na poszczególne grupy wiekowe.

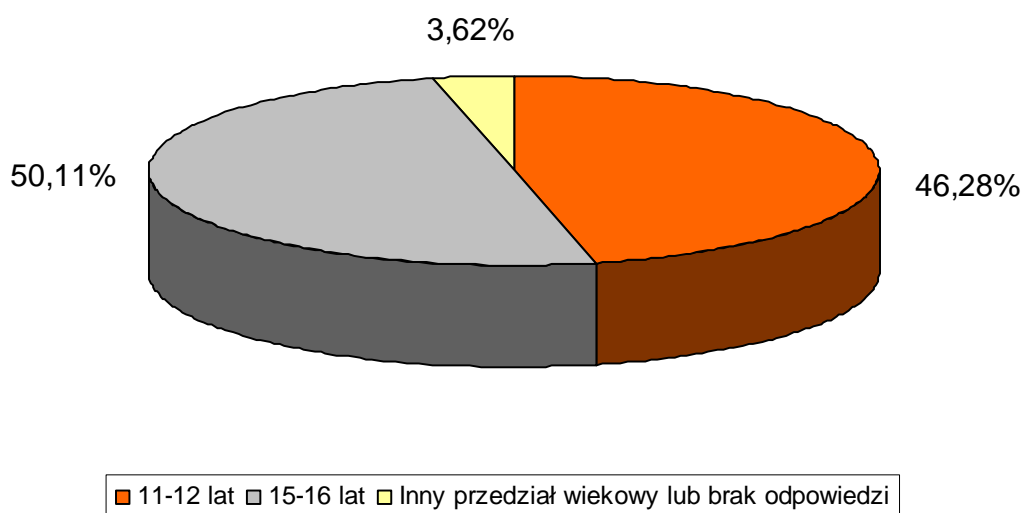
WYNIKI BADAŃ

Ogólne informacje na temat dzieci i młodzieży biorących udział w badaniach

Spośród 940 uczniów, grupę dzieci w wieku 11-12 lat (5 klasa szkoły podstawowej) reprezentowało 437 osób, zaś drugą grupę młodzieży w wieku 15-16 lat (3 klasa gimnazjum) reprezentowało 473 dziewcząt i chłopców. W przypadku pozostałych 30 odpowiedzi, 19 dzieci w ogóle nie określiło swojego wieku, zaś 11 dzieci podało wiek nie mieszczący się w analizowanych przedziałach wiekowych (w tym troje dzieci podało, że ma 13 lat, zaś ośmioro dzieci miało 14 lub 17 lat).

WYKRES 1

Przedział wiekowy uczniów biorących udział w badaniu

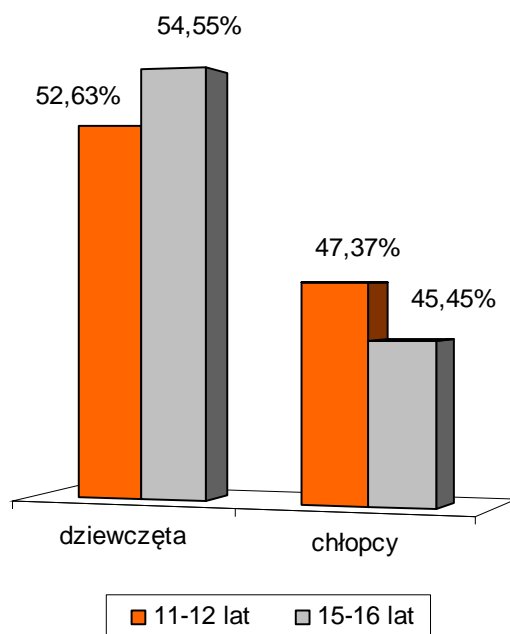

Odpowiedzi udzieliło 940 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

W całości populacji, odsetek dziewcząt biorących udział w badaniu był nieznacznie większy, niż chłopców i wynosił odpowiednio 52,77% w przypadku dziewcząt i 46,38% dla chłopców. Dysproporcje te są nieco różne w podziale na grupy wiekowe – ich udział zaprezentowany został na Wykresie 2.

WYKRES 2

**Płeć uczniów biorących udział w badaniu
(podział na grupy wiekowe)**

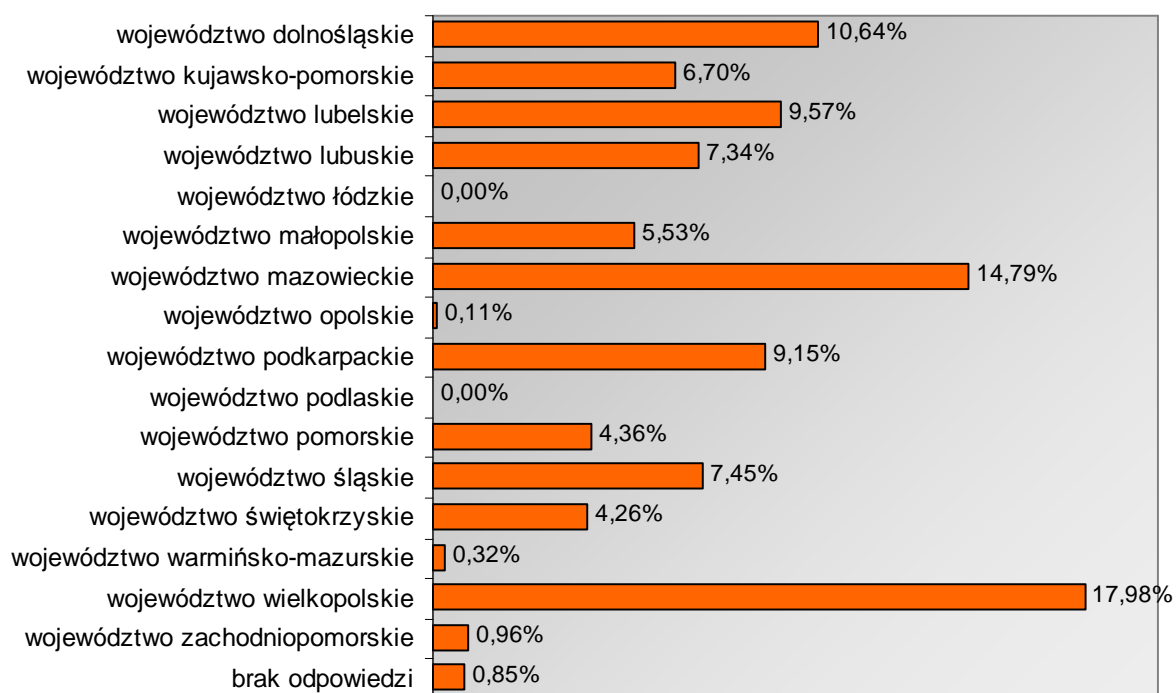

Odpowiedzi udzieliło 437 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 473 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Najwięcej odpowiedzi na ankietę uzyskano od uczniów z województwa wielkopolskiego (prawie 18% dzieci i młodzieży), mazowieckiego (prawie 15% uczniów) oraz dolnośląskiego (ponad 10% uczniów). Nieco mniejszą reprezentację miały województwa: lubelskie – gdzie na ankietę odpowiedziało ponad 9% dzieci i młodzieży, podkarpackie (ponad 9% uczniów) oraz śląskie (ponad 7% uczniów). Z drugiej strony w badaniach nie wzięli udziału uczniowie z województwa łódzkiego i podlaskiego, zaś mniej niż 1% dzieci reprezentowało województwa: opolskie, warmińsko-mazurskie oraz zachodniopomorskie (Wykres 3).

WYKRES 3

Reprezentacja województw

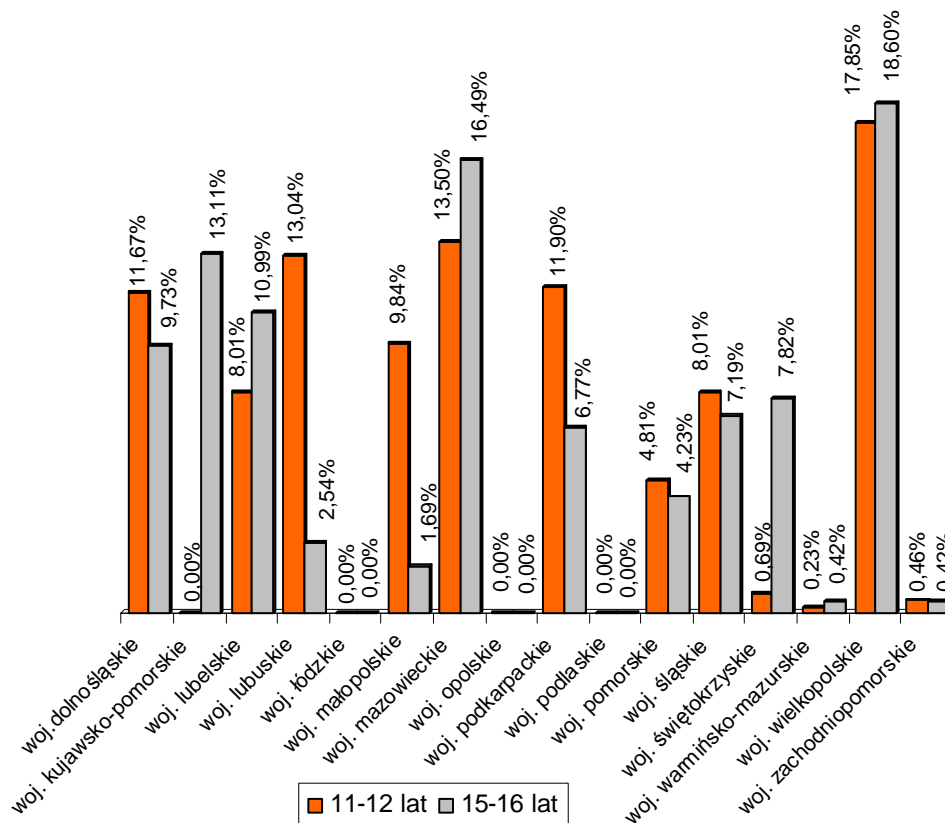

Odpowiedzi udzieliło 940 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Reprezentację wszystkich województw w badaniu w podziale na dwie grupy wiekowe prezentuje Wykres 4. W przypadku wybranych województw (np. kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, małopolskiego czy świętokrzyskiego) istnieją znaczne różnice w udziale poszczególnych grup wiekowych w badaniach.

WYKRES 4

Reprezentacja województw (podział na grupy wiekowe)

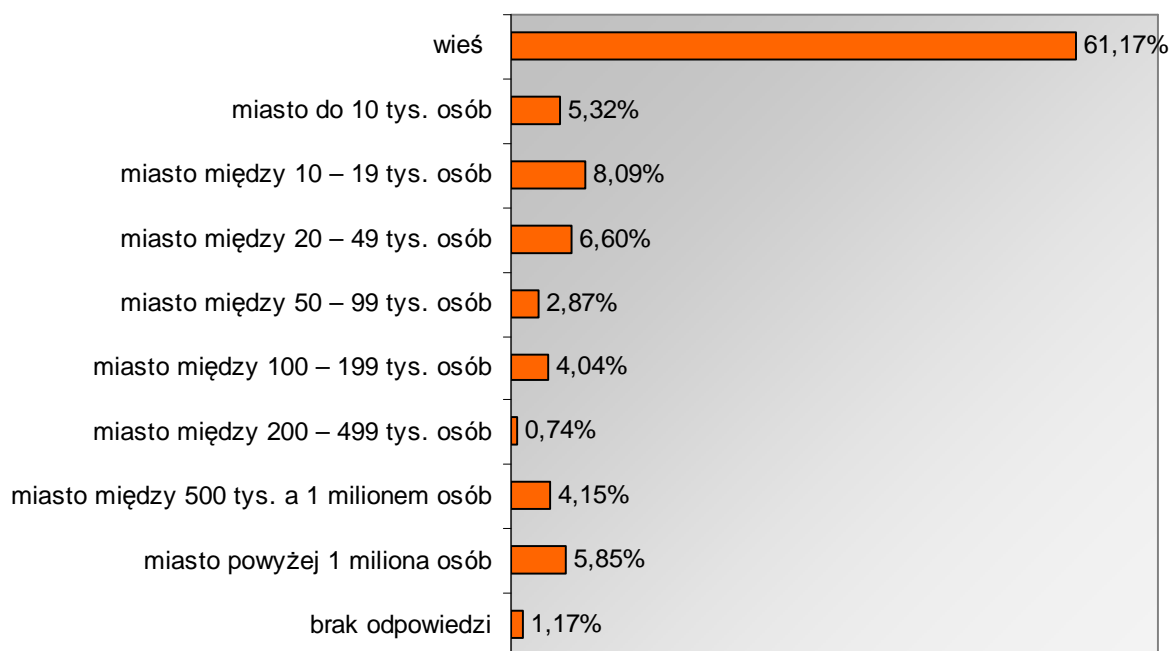

Odpowiedzi udzieliło 437 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 473 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Biorąc pod uwagę wielkość miejscowości, z której pochodzą uczniowie biorący udział w badaniu, ponad połowa badanych mieszka na wsi (ponad 61% wszystkich badanych dzieci i młodzieży). Udział uczniów mieszkających w mieście nie przekroczył 40%, przy czym najwięcej uczniów reprezentowało miasta zamieszkiwane przez 10-19 tys. osób (ok. 8% uczniów), miasta między 20-49 tys. osób (6,6% uczniów) oraz miasta o zaludnieniu powyżej 1 miliona (niecałe 6% uczniów). Jednocześnie tylko niecały 1% uczniów biorących udział w badaniu reprezentowało miasta zamieszkiwane przez 200-499 tys. osób.

WYKRES 5

Wielkość miejscowości, z której pochodzą uczniowie biorący udział w badaniu

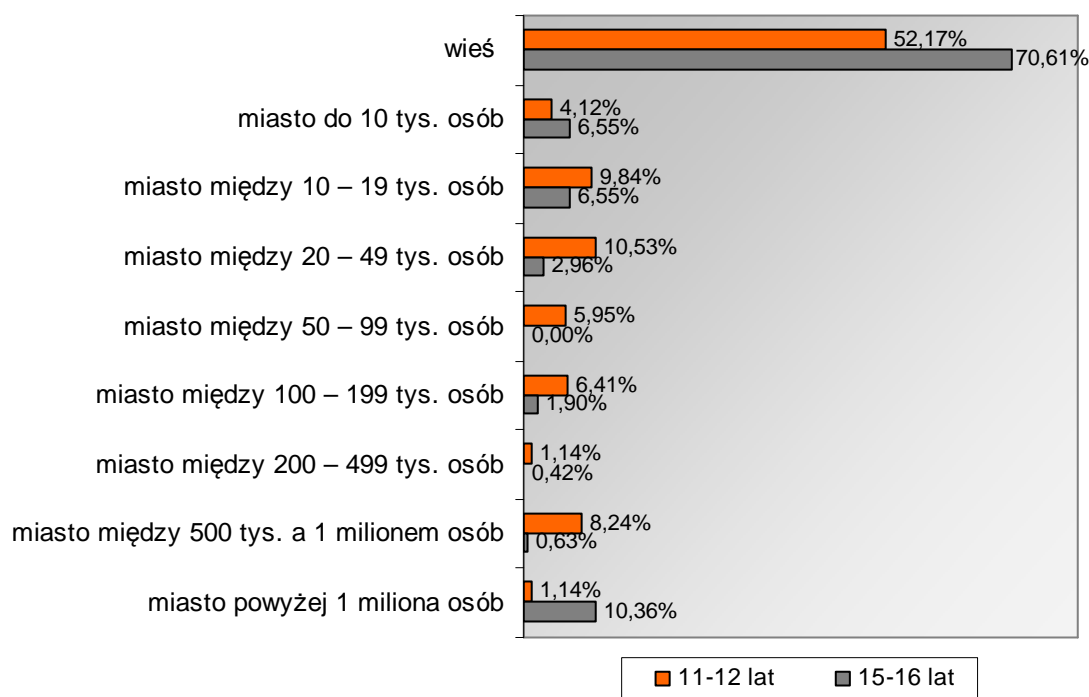

Odpowiedzi udzieliło 940 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Analizując udział dzieci i młodzieży w podziale na grupy wiekowe, rozkład uwzględniający kryterium wielkości miejscowości, jaką zamieszkują uczniowie, przedstawiony został na Wykresie 6. Zauważyć tu można wyraźne zróżnicowanie między poszczególnymi grupami wiekowymi w przypadku uczniów reprezentujących wieś, miasto między 500 tys. a milionem osób oraz miasto powyżej 1 miliona mieszkańców.

WYKRES 6

Wielkość miejscowości, z której pochodzą uczniowie biorący udział w badaniu (podział na grupy wiekowe)

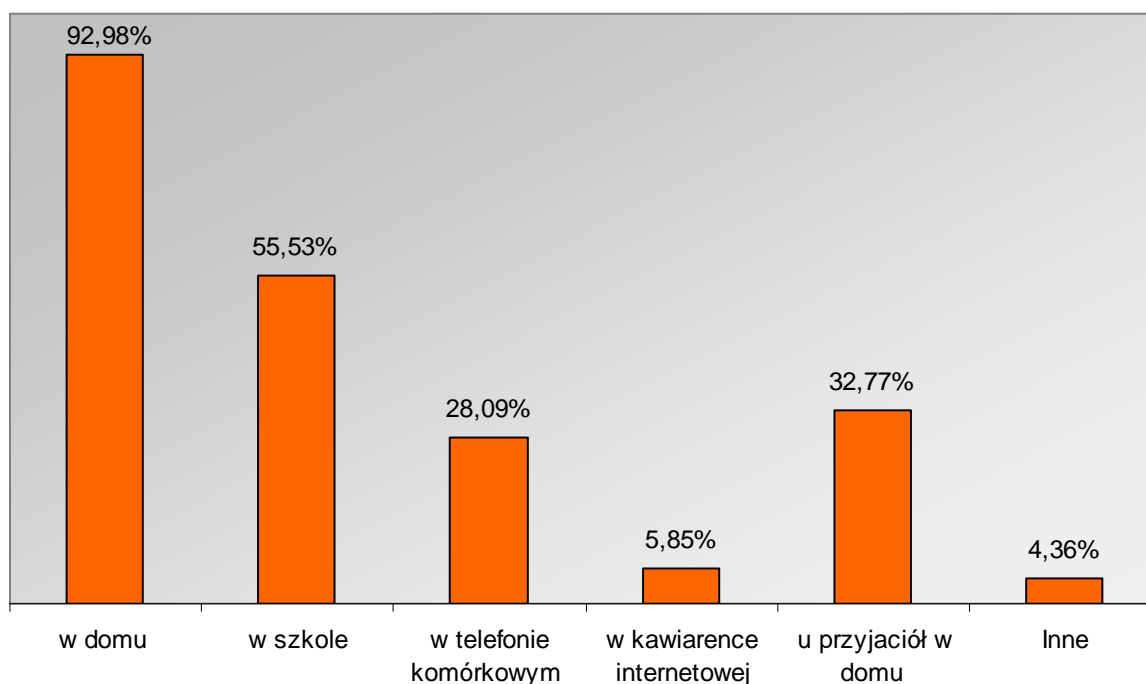
Odowiedzi udzieliło 437 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 473 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Ogólne informacje na temat użytkowania Internetu przez dzieci i młodzież

Wstępne analizy wyników wskazują, że najczęściej dzieci i młodzież korzystają z Internetu w swoim domu – robi tak prawie 93% badanych osób, w szkole – ponad 55% badanych uczniów oraz w domu przyjaciół – ponad 32% uczniów. Jednocześnie dane zaprezentowane na Wykresie 7 wskazują, że już prawie co trzecie dziecko (ok. 28%) korzysta z Internetu w telefonie komórkowym. Wymieniając inne miejsca, z których uczniowie korzystają z Internetu, uczniowie podają m.in. bibliotekę, konsolę do gier, ośrodek sportu i rekreacji, rodzinę/dziadków, świetlicę oraz urządzenia typu tablet.

Wykres 7

Miejsca, z których uczniowie korzystają z Internetu

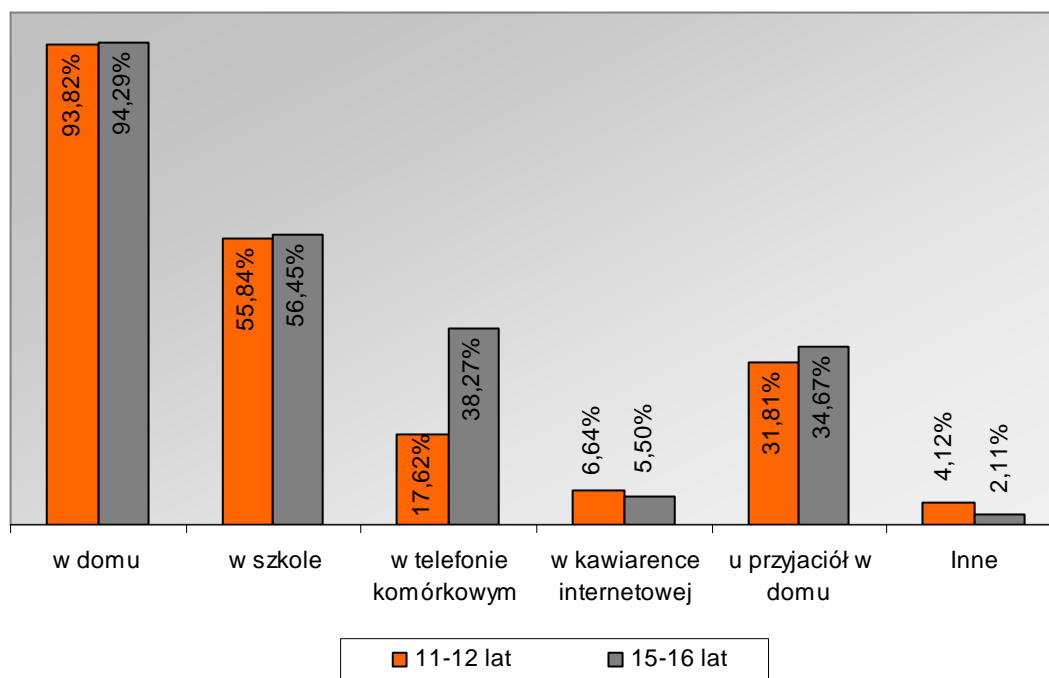

Odpowiedzi udzieliło 940 uczniów. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

W przypadku analizy każdej z grup wiekowych oddzielnie, badania nie wykazały istotnych różnic dotyczących miejsc, w których uczniowie korzystają się z Internetu. Jedynie w przypadku młodzieży w wieku 15-16 lat wyraźnie zwiększa się intensywność korzystania z Internetu w telefonie komórkowym (Wykres 8). Starsi uczniowie dwukrotnie częściej korzystają z Internetu w telefonie komórkowym – potwierdziło to ponad 38% badanych gimnazjalistów, podczas gdy w grupie uczniów szkół podstawowych takie zachowania zadeklarowało ok. 17% dzieci.

WYKRES 8

Miejsca, z których uczniowie korzystają z Internetu (podział na grupy wiekowe)

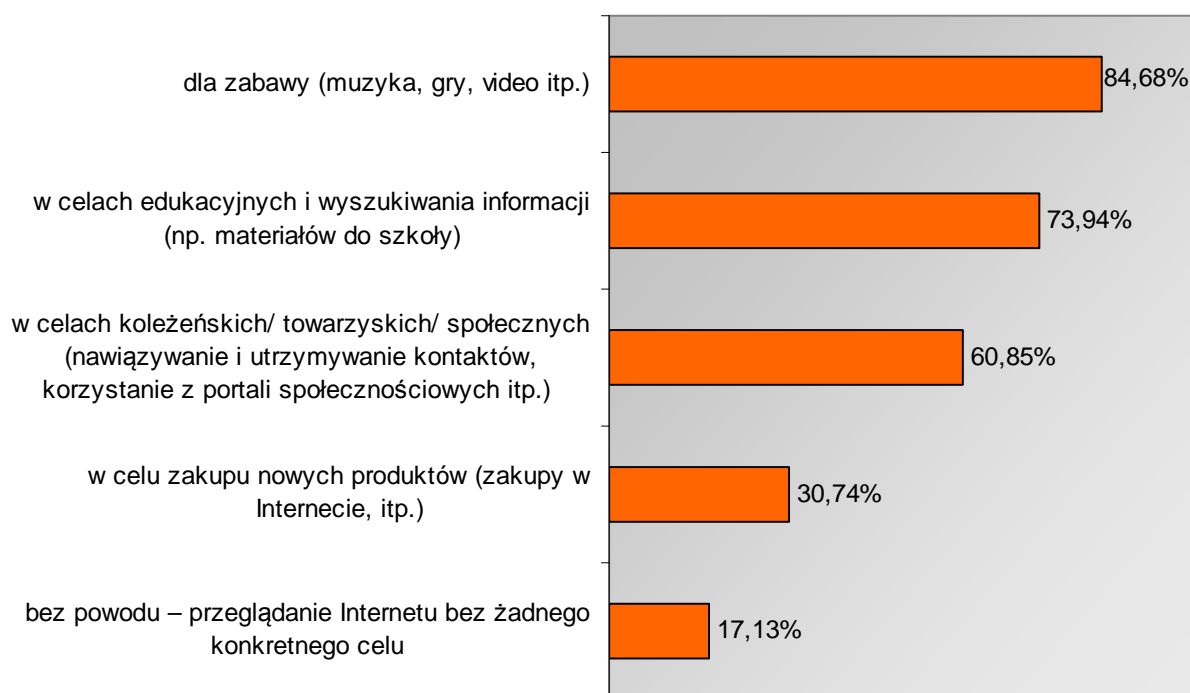

Odpowiedzi udzieliło 437 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 473 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Dane zaprezentowane na Wykresie 9 wskazują, że dzieci i młodzież korzystają z Internetu głównie dla rozrywki – prawie 85% badanych uczniów wskazało możliwość słuchania muzyki, oglądania filmów czy gier *on-line* jako jeden z celów korzystania z Internetu. Jednocześnie nieco mniej osób (prawie 74%) wykorzystuje Internet w celach edukacyjnych i poszukiwania informacji (np. materiałów do szkoły), zaś ponad 60% badanych uczniów korzysta z Internetu w celu nawiązywania i podtrzymywania kontaktów koleżeńskich, towarzyskich i utrzymywania relacji społecznych (np. nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów, korzystanie z portali społecznościowych itp.). Należy podkreślić, że coraz więcej dzieci i młodzieży dokonuje zakupów za pośrednictwem Internetu, taki sposób zakupów zadeklarowało ponad 30% badanych uczniów.

Wykres 9

Powody (cele) korzystania z Internetu

Odpowiedzi udzieliło 940 uczniów. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

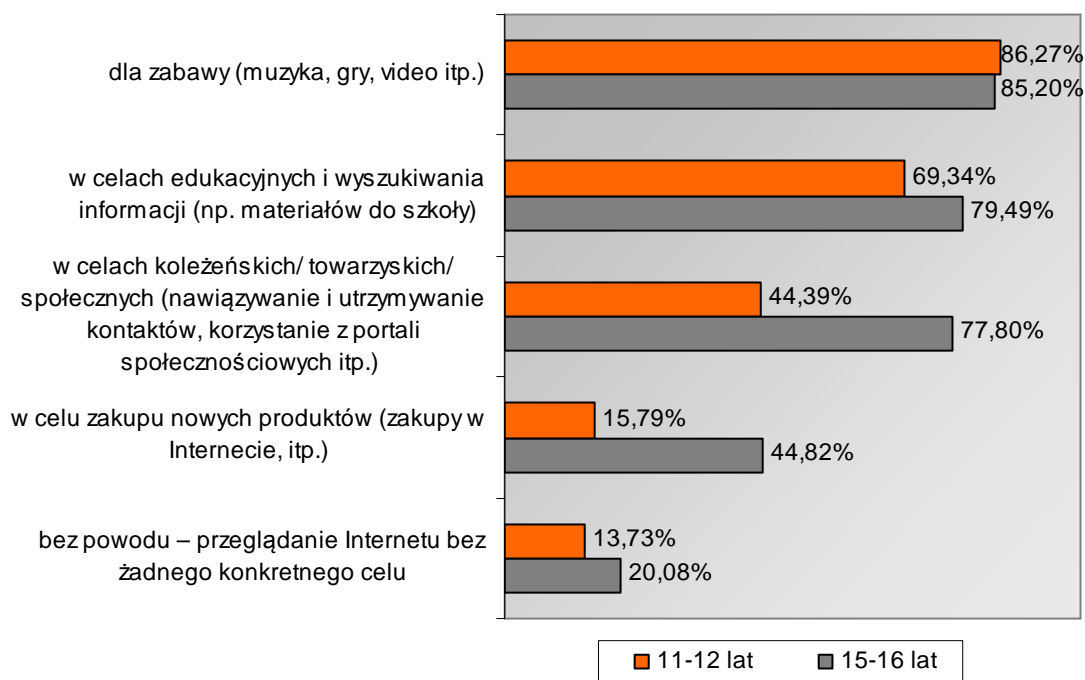
Analizując podejście uczniów szkół podstawowych oraz gimnazjalistów można zaobserwować, jak zmieniają się priorytety i cele korzystania z Internetu wraz z wiekiem (Wykres 10). Dla ponad 86% dzieci w wieku 11-12 lat najważniejsza jest rozrywka i zabawa (możliwość słuchania muzyki, gier, oglądania video itp.), jednak na ten cel korzystania z Internetu wskazał również podobny odsetek młodzieży w wieku 15-16 lat. Nieco ponad 69% badanych dzieci szkół podstawowych korzysta z Internetu w celu edukacyjnym i wyszukiwania informacji (np. wyszukiwania materiałów do szkoły), zaś w grupie gimnazjalistów odsetek ten jest większy o ok. 10 punktów procentowych.

Znaczne różnice między poszczególnymi grupami wiekowymi występują w przypadku wykorzystywania Internetu w celach koleżeńskich/towarzyskich/społecznych (nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów, korzystanie z portali społecznościowych itp.). Niecałe 45% dzieci traktuje Internet jako miejsce, w którym może rozwijać swoje relacje koleżeńskie, towarzyskie czy społeczne. Natomiast waga Internetu rośnie wraz z wiekiem, i już trzech na czterech gimnazjalistów (77,8%) preferuje podtrzymywanie kontaktów z otoczeniem za jego pośrednictwem.

Także duże różnice między poszczególnymi grupami wiekowymi zaobserwować można w przypadku dokonywania zakupów nowych produktów *on-line* – trzykrotnie więcej gimnazjalistów (ok. 44%) deklaruje taki sposób dokonywania zakupów, gdy tymczasem takie działania podejmuje tylko ok. 15% badane dzieci ze szkół podstawowych.

WYKRES 10

Powody korzystania z Internetu (podział na grupy wiekowe)

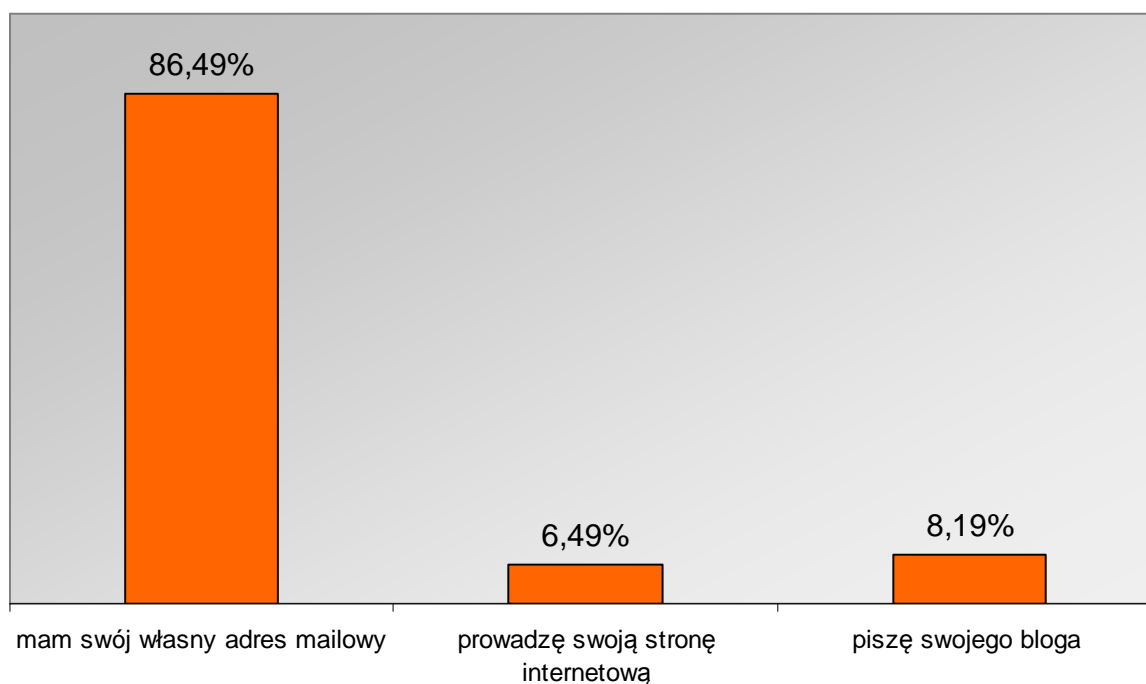

Odpowiedzi udzieliło 437 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 473 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Analizując aktywność dzieci i młodzieży w Internecie (Wykres 11) – spośród trzech możliwości czynnego uczestnictwa w Internecie (posiadania adresu mailowego, prowadzenia własnej strony internetowej oraz pisania swojego bloga) najbardziej popularne jest posiadanie własnego konta mailowego, ma go ponad 86% wszystkich badanych uczniów. Pozostałe dwie formy aktywności dzieci i młodzieży nie wzbudzają zbytniego zainteresowania i tylko kilka procent prowadzi własną stronę internetową lub pisze bloga.

WYKRES 11

Aktywność dzieci w Internecie

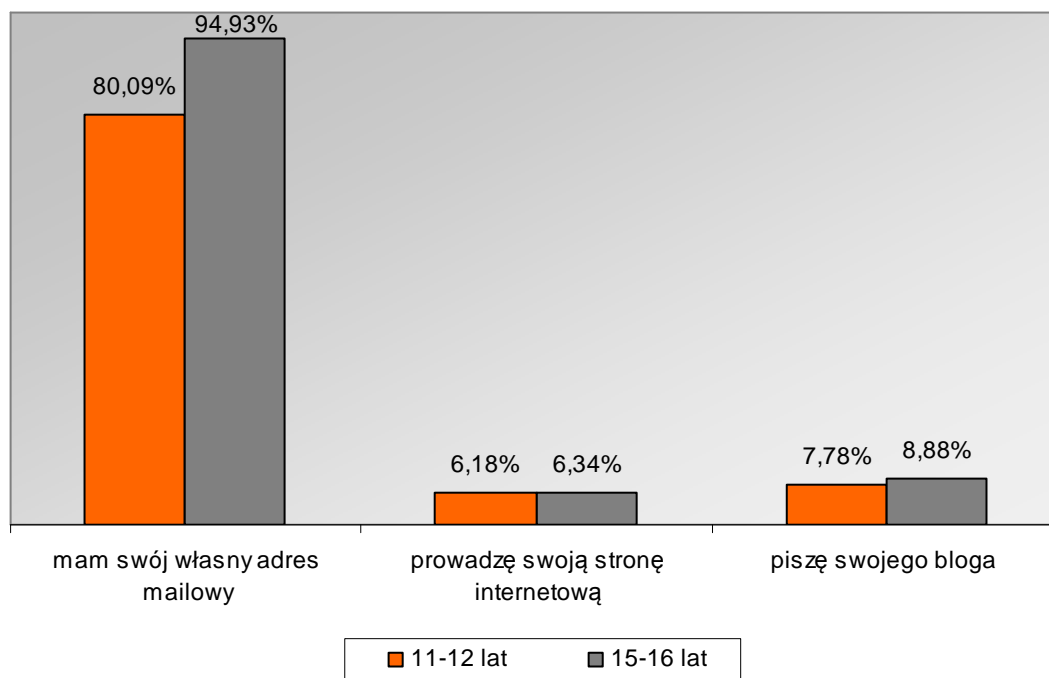

Odpowiedzi udzieliło 940 uczniów. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Podobnie wygląda zaangażowanie dzieci i młodzieży w podziale na poszczególne grupy wiekowe, co prezentuje Wykres 12. Wyraźniejsze różnice między tymi grupami występują tylko w przypadku posiadania swojego adresu mailowego – o ile czterech na pięciu (80%) badanych uczniów szkół podstawowych posiada swój adres mailowy, to w przypadku gimnazjalistów ma go prawie każdy uczeń (95% osób).

WYKRES 12

Aktywność dzieci w Internecie (podział na grupy wiekowe)

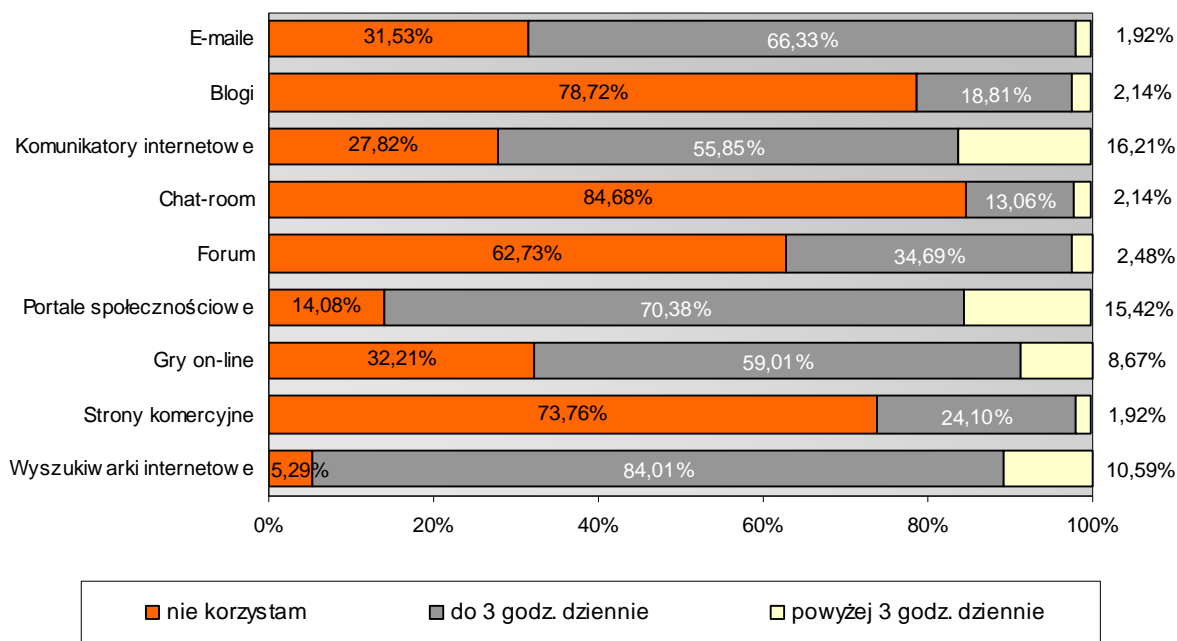

Odpowiedzi udzieliło 437 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 473 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Kolejny Wykres 13 prezentuje, średnio ile godzin dziennie dzieci i młodzież spędzają korzystając z poszczególnych usług, serwisów czy aplikacji internetowych. Największą popularnością cieszą się portale społecznościowe, wyszukiwarki internetowe, e-maile, komunikatory internetowe czy gry *on-line*, z których do 3 godzin dziennie korzysta między 55-85% badanych dzieci. Z drugiej strony ponad 70% dzieci i młodzieży uczestniczących w badaniu w ogóle nie korzysta z chat-roomów, blogów czy stron komercyjnych.

Wykres 13

Częstotliwość korzystania z usług, serwisów lub aplikacji w Internecie

Odpowiedzi udzieliło 887 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Biorąc pod uwagę czas spędzany przez dzieci i młodzież na korzystaniu z poszczególnych usług internetowych do 3 godzin dziennie w podziale na grupy wiekowe (Wykres 14), najwięcej czasu obydwie grupy poświęcają na poszukiwanie informacji korzystając z wyszukiwarek internetowych (prawie 85% uczniów z każdej grupy wiekowej), aktywne uczestnictwo w portalach społecznościowych (ponad 70% uczniów z każdej grupy) oraz odbieranie i wysyłanie poczty elektronicznej e-mail (odpowiednio 60,29% w przypadku dzieci w wieku 11-12 lat oraz 72,51% w przypadku młodzieży 15-16 letniej).

Podsumowując aktywność dzieci i młodzieży w Internecie powyżej 3 godzin dziennie, najwięcej uczniów poświęca czas na gry *on-line* (9,81% uczniów w wieku 11-12 lat i 6,87% uczniów w wieku 15-16 lat), wyszukiwarki internetowe (odpowiednio 9,09% i 11,75%), komunikatory internetowe (odpowiednio 7,18% i 24,61%) oraz portale społecznościowe (odpowiednio 8,13% i 21,95%).

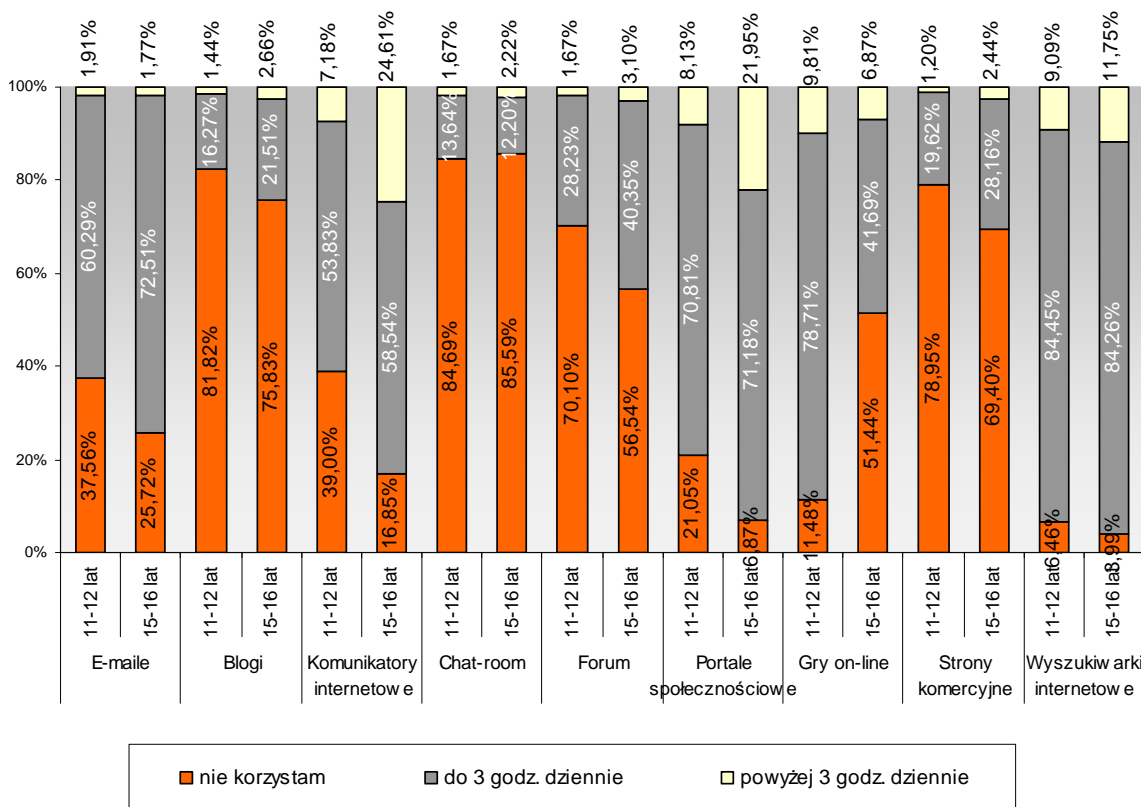
Analizując dalej dane w podziale na grupy wiekowe z uwzględnieniem czynności, na które uczniowie poświęcają do 3 godzin dziennie, największe dysproporcje między tymi dwoma grupami występują w przypadku korzystania z forów internetowych (28,23% dzieci w wieku 11-12 lat korzysta z takich serwisów do 3 godzin dziennie, zaś w grupie młodzieży w wieku 15-16 lat udział rośnie do 40,35%). Odwrotne zależności występują w przypadku gier *on-line*, gdzie bardziej aktywne są dzieci młodsze – 78,71% dzieci w wieku 11-12 lat spędza do 3 godzin dziennie grając w gry internetowe, zaś w przypadku uczniów w wieku 15-16 lat odsetek ten wynosi 41,69%.

W przypadku korzystania z usług, serwisów lub aplikacji internetowych powyżej 3 godzin dziennie, największe różnice między poszczególnymi grupami wiekowymi występują w

przypadku komunikatorów internetowych, z których korzysta 7,18% dzieci w wieku 11-12 lat oraz 24,61% młodzieży w wieku 15-16 lat, oraz portali społecznościowych, gdzie odsetek ten wynosi odpowiednio 8,13% dla młodszych dzieci i 21,95% dla starszej młodzieży.

WYKRES 14

**Częstotliwość korzystania z usług, serwisów lub aplikacji w Internecie
(podział na grupy wiekowe)**

Odpowiedzi udzieliło 418 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 451 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Analiza zachowań dzieci i młodzieży w Internecie w kontekście ujawniania swoich danych osobowych

Z punktu widzenia działalności Biura GIODO ważnym obszarem badań była próba przeanalizowania wybranych zachowań dzieci i młodzieży w kontekście udostępniania swoich danych osobowych w Internecie, zwłaszcza w przypadku korzystania z bardzo popularnych portali społecznościowych. Analizując zachowania wszystkich uczniów biorących udział w badaniu (Wykres 15) okazało się, że blisko 9 na 10 uczniów (ponad 87%) utworzyło już własny profil na jednym z istniejących portali społecznościowych (np. Nasza Klasa, Facebook czy Twitter). Jednak tylko nieco ponad 75% uczniów dostosowuje do swoich potrzeb ustawienia prywatności na stworzonym przez siebie profilu. Tym samym

nadal co czwarty uczeń korzysta z ustawień domyślnych narzuconych przez twórcę i administratora portalu społecznościowego.

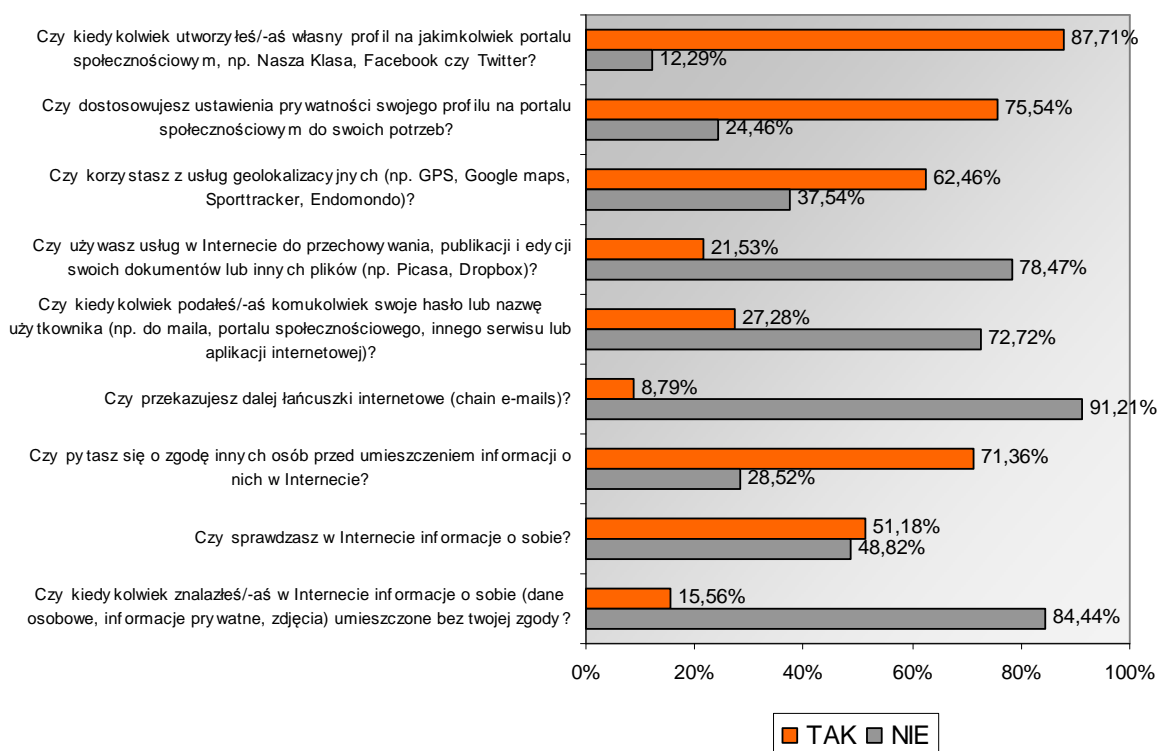
Dużą popularnością wśród badanych uczniów cieszą się usługi geolokalizacyjne – ponad 62% uczniów korzysta z aplikacji wykorzystujących mechanizm pozycjonowania GPS, np. pozycjonowanie w Google Maps, Sports Tracker czy Endomondo. Jednak już tylko nieco ponad 21% dzieci i młodzieży korzysta z aplikacji w Internecie umożliwiających przechowywanie, publikację i edycję swoich dokumentów lub innych plików (np. Picasa, Dropbox). Widocznie na tym etapie dla badanej populacji uczniów nie jest jeszcze tak bardzo ważny dostęp do swoich dokumentów z każdego miejsca, lub też uczniowie używają innych nośników do przechowywania i przenoszenia swoich dokumentów. Można wysnuć zatem wniosek, że pomimo dużego nagłośnienia medialnego usług w chmurze w ostatnim czasie, usługi tego typu nie cieszą się jeszcze zbyt dużym zainteresowaniem.

Uczniowie ostrożnie zachowują się pod względem umożliwienia innym osobom dostępu do swoich danych w serwisach lub aplikacjach internetowych. Tylko nieco ponad 27% badanych dzieci i młodzieży podało innej osobie swoje hasło lub nazwę użytkownika pozwalające na zalogowanie się na ich pocztę elektroniczną, profil na portalu społecznościowym czy też konto innego serwisu lub aplikacji internetowej.

Jednocześnie badani uczniowie bardzo odpowiedzialnie zachowują się, jeżeli chodzi o przekazywanie łańcuszków internetowych innym osobom – tylko niecałe 9% uczniów przyznało się do tego typu zachowań w Internecie. Podobnie pozytywne postawy można zaobserwować w przypadku umieszczania informacji o innych osobach (danych osobowych, informacji prywatnych, zdjęć) w Internecie, gdyż ponad 71% badanych dzieci i młodzieży przed publikacją takich informacji pyta się o zgodę osób, których te informacje dotyczą. Takie świadome i odpowiedzialne zachowanie w zakresie dysponowania informacjami o innych osobach skutkuje tym, że tylko nieco ponad 15% uczniów uczestniczących w badaniu przyznało się, że znalazło w Internecie informacje o sobie umieszczone bez ich zgody. Z przeprowadzonych badań wynika także, że tylko około połowa dzieci i młodzieży (51,18%) sprawdza, czy pojawiają się w Internecie informacje na ich temat publikowane przez inne osoby. Należy jednak podkreślić, że pozostała połowa uczniów nie ma nawet świadomości, czy kiedykolwiek ktoś umieścił informacje na ich temat w sieci Internet bez ich zgody.

WYKRES 15

Analiza zachowań dzieci i młodzieży w kontekście ujawniania swoich danych osobowych

Odpowiedzi udzieliło 887 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Analizując poszczególne zachowania w podziale na grupy wiekowe, należy zaobserwować większą świadomość przy podejmowaniu określonych działań w Internecie wśród starszej młodzieży reprezentującej grupę uczniów w wieku 15-16 lat (Wykres 16). Starsi uczniowie są bardziej aktywni na portalach społecznościowych w sensie zakładania własnych profili – ponad 95% badanych uczniów podjęło taką aktywność, w porównaniu do nieco ponad 80% uczniów reprezentujących dzieci w wieku 11-12 lat. Jednocześnie zakładając swoje profile społecznościowe, 86% uczniów reprezentujących 3 klasy gimnazjum dostosowuje ustawienia prywatności do swoich potrzeb, co w przypadku młodszych uczniów reprezentujących 5 klasy szkoły podstawowej robi tylko nieco ponad 66% uczniów.

Nie ma wyraźniej różnicy między poszczególnymi grupami wiekowymi w korzystaniu z usług geolokalizacyjnych – w obydwu grupach wiekowych zainteresowanie tego typu usługami wyraziło ponad 60% uczniów. Nieco inaczej sytuacja prezentuje się, jeżeli chodzi o korzystanie z usług internetowych umożliwiających przechowywanie, publikację lub edycję własnych plików. W tym przypadku widać, że większe zainteresowanie usługami typu „Cloud” wykazuje młodzież (co czwarty badany uczeń w wieku 15-16 lat), co np. może być spowodowane zwiększonym wykorzystywaniem przez nich mobilnego dostępu do Internetu, a co za tym idzie koniecznością dostępu do własnych plików z dowolnego miejsca, w którym w danym momencie znajduje się nastolatek.

Starsi uczniowie wykazują też mniejszą uwagę i ostrożność, jeśli chodzi o udostępnianie innym swoich identyfikatorów i haseł do własnych kont utworzonych w różnych serwisach internetowych (np. do skrzynki poczty elektronicznej, konta na portalu społecznościowym lub do innego profilowanego serwisu internetowego). Z badań wynika, że 1/3 gimnazjalistów

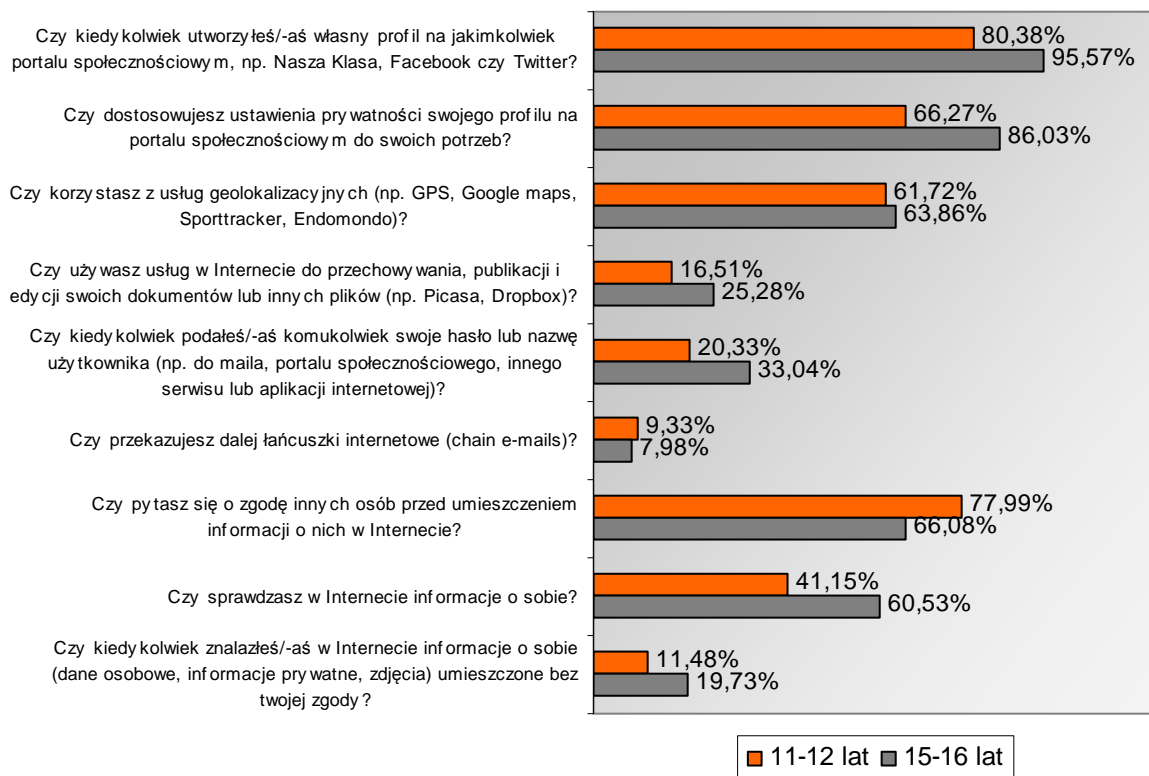
podawała dane umożliwiające dostęp do swoich kont innym osobom, podczas gdy takie zachowania charakterystyczne były dla co piątego ucznia 5 klasy szkoły podstawowej.

Natomiast tylko mniej niż co dziesiąty uczeń reprezentujący obydwie grupy wiekowe uczestniczył w rozpowszechnianiu łańcuszków internetowych.

Pomimo, że uczniowie reprezentujący obie grupy wiekowe w większości pytały się o zgodę innych osób przed umieszczeniem informacji o nich w Internecie, to jednak młodzieź w wieku 11-12 lat częściej podjęły tego typu działania, niż młodzieź w wieku 15-16 lat. Z drugiej strony starsi uczniowie potrafili znaleźć więcej informacji o sobie, które zostały umieszczone przez inne osoby bez zgody tych uczniów – potwierdziło to prawie 20% uczniów reprezentujących 3 klasy gimnazjum. Jak widać, wzrost wśród populacji starszych uczniów zachowań związanych z niefrasobliwym umieszczaniem w Internecie informacji o innych osobach bez ich zgody determinuje obawy tych uczniów i zwiększa skuteczność w odnajdywaniu informacji o nich samych umieszczonych przez inne osoby bez ich wiedzy i zgody. Hipotetycznie można założyć, że z powodu braku zaufania starszych uczniów do działań innych osób w zakresie dysponowania informacjami o nich, częściej sprawdzają Internet pod kątem znalezienia informacji o sobie, które zostały zamieszczone tam bez ich zgody. Z drugiej strony (też stwierdzenie czysto hipotetyczne), częstsze kontrolowanie informacji o sobie w Internecie przez starszych uczniów może kończyć się znalezieniem większej ilości informacji o sobie na zasadzie „*im więcej szukam, tym więcej znajdę*”.

WYKRES 16

Analiza zachowań dzieci i młodzieży w kontekście ujawniania swoich danych osobowych - odpowiedzi twierdzące (podział na grupy wiekowe)

Odpowiedzi udzieliło 418 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 451 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Analizując informacje, które dzieci i młodzież udostępniają w Internecie (Wykres 17), najczęściej udostępnianą daną jest imię i nazwisko – niezależnie od usług, serwisów czy aplikacji internetowych z których korzystają. Badani uczniowie najczęściej podają swoje imię korzystając z portali społecznościowych (zrobiło to 83% wszystkich badanych uczniów), poczty elektronicznej e-mail (74,1% uczniów) oraz komunikatorów internetowych (67% uczniów). Jednocześnie najmniej uczniów podaje swoje imię przy korzystaniu z chat-roomów (19,82% uczniów), stron komercyjnych (20,72% uczniów) oraz blogów (21,06% uczniów). Podobnie jak w przypadku imienia, uczniowie najczęściej podają swoje nazwisko korzystając z portali społecznościowych (77,93% uczniów), poczty elektronicznej e-mail (57,09% uczniów) i komunikatorów internetowych (39,41% uczniów), zaś najrzadziej w przypadku blogów (8,56% uczniów), chat-roomów (9,35% uczniów), stron komercyjnych (10,36% uczniów).

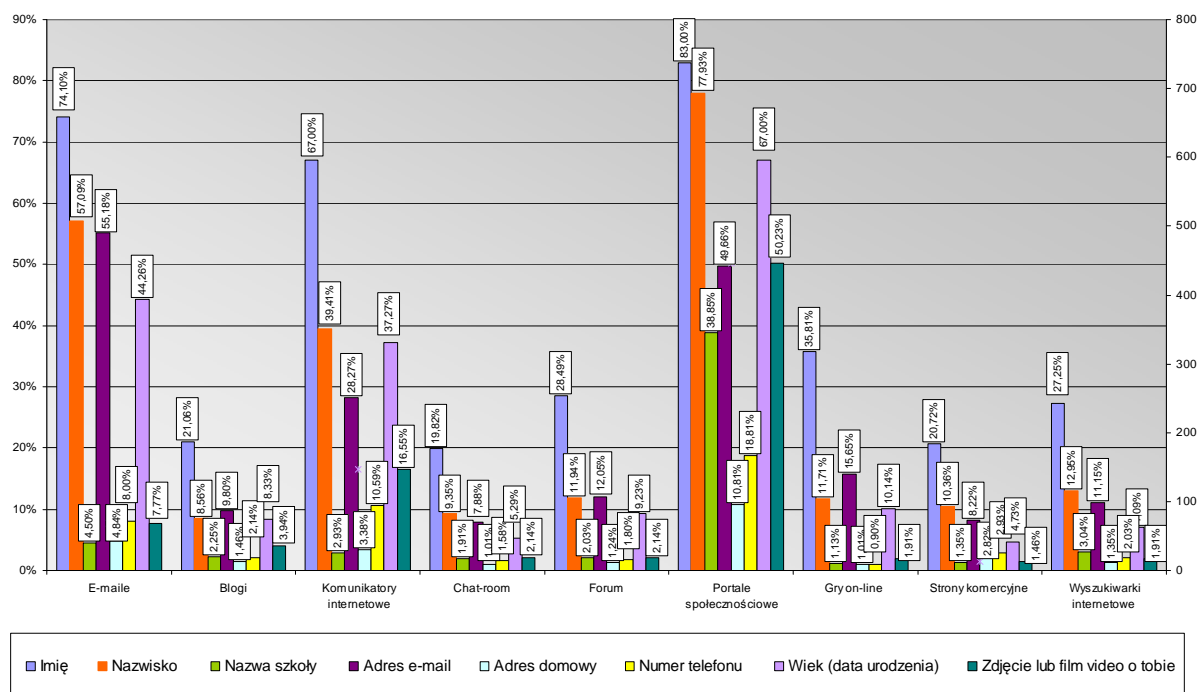
Z drugiej strony – w zależności od rodzaju serwisu, aplikacji czy usługi – badane dzieci stosunkowo często udostępniają swój adres mailowy, wiek/datę urodzenia czy swoje zdjęcie lub film video. Adres mailowy najczęściej jest podawany w przypadku korzystania z poczty elektronicznej e-mail (55,18% uczniów), portali społecznościowych (49,66% uczniów) oraz komunikatorów internetowych (28,27% uczniów). Rzadko adres mailowy podaje się w przypadku korzystania z chat-roomów (7,88% uczniów), stron komercyjnych (8,22% uczniów) oraz blogów (9,80% uczniów). Uczniowie najczęściej dzielą się informacjami na temat swojego wieku lub daty urodzenia w przypadku korzystania z portali społecznościowych (67% uczniów), poczty elektronicznej e-mail (44,26% uczniów) oraz komunikatorów internetowych (37,27% uczniów), zaś najrzadziej w przypadku korzystania ze stron komercyjnych (4,73% uczniów), chat-roomów (5,29% uczniów) oraz blogów (8,33% uczniów). Zdjęcia lub filmy video najczęściej udostępniane są przez nich na portalach społecznościowych (50,23% uczniów) oraz za pośrednictwem komunikatorów internetowych (16,55% uczniów), zaś najrzadziej na stronach komercyjnych (1,46% uczniów) oraz w trakcie korzystania z gier *on-line* (1,91% uczniów).

Informacje, którymi uczniowie dzielą się najmniej chętnie w Internecie, to informacje dotyczące nazwy szkoły, adresu domowego oraz numeru telefonu.

Podsumowując powyższe analizy należy zauważyć, że uczniowie są najbardziej skłonni udostępniać swoje dane osobowe w przypadku korzystania z portali społecznościowych, poczty elektronicznej e-mail czy komunikatorów internetowych, zaś najrzadziej upubliczniają swoje dane w przypadku korzystania z chat-roomów, forum czy blogów internetowych. Pokazuje to tendencje i mody panujące wśród młodej społeczności internetowej, gdzie największą popularnością cieszą się portale społecznościowe i komunikatory internetowe pozwalające na natychmiastową interakcję z innymi. Także ważną rolę odgrywa poczta elektroniczna, która jest niezbędna do „zaistnienia” w wirtualnym świecie. Z drugiej strony zdecydowanie mniejsze znaczenie wśród dzieci i młodzieży odgrywają tzw. technologie przejściowe lub schyłkowe, czyli chat-roomy i blogi, których funkcjonalności zostały z powodzeniem zaimplementowane do portali społecznościowych. Natomiast niewielką popularność wśród uczniów forów internetowych, dość popularnych wśród dorosłych użytkowników Internetu, można tłumaczyć ich specyfiką, gdyż tworzą one swoiste „hermetycznie zamknięte” enklawy zrzeszające ludzi o wspólnych ideach, zainteresowaniach, upodobaniach stanowiąc jednocześnie bogatą skarbnicę wąsko wyspecjalizowanej, sprofilowanej wiedzy.

Wykres 17

Dane, które dzieci i młodzież udostępniają podczas korzystania z usług, serwisów lub aplikacji internetowych

Odpowiedzi udzieliło 888 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

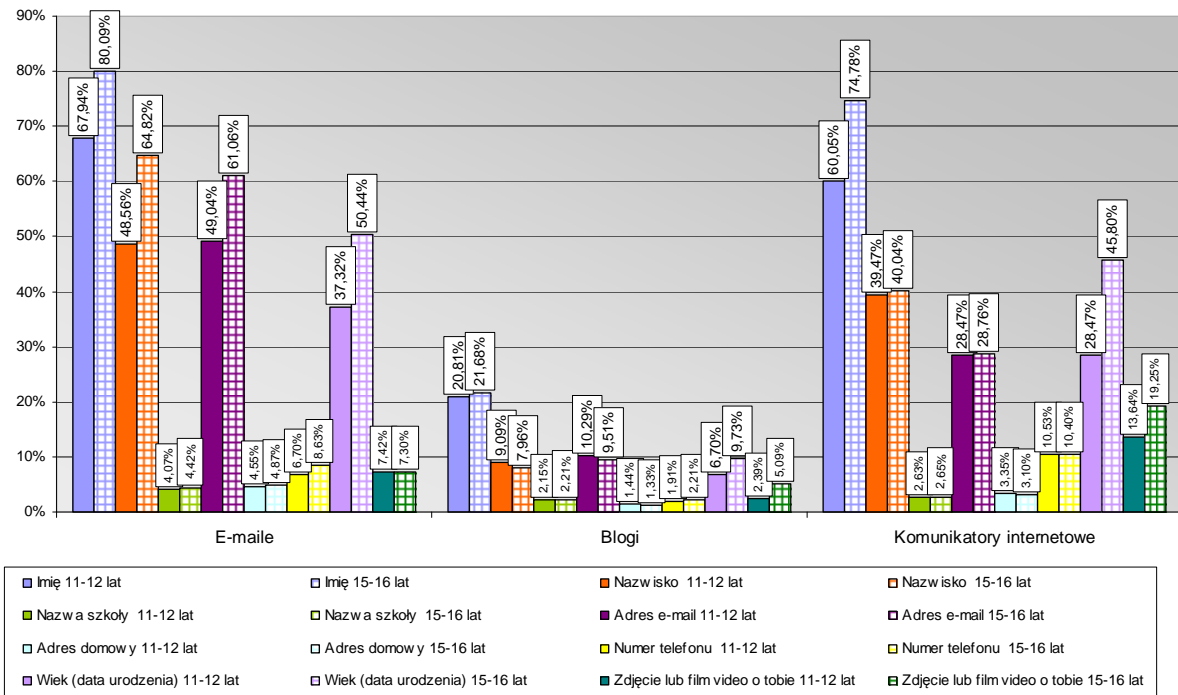
Porównując obydwie grupy wiekowe generalnie należy zauważyć, że starsi uczniowie są bardziej skłonni do ujawniania swoich danych w Internecie niż ich młodszy koledzy (Wykres 18). Podobnie jak w przypadku całej badanej populacji dzieci i młodzieży, analizując ten problem w podziale na poszczególne grupy wiekowe należy zauważyć, że gimnazjaliści najczęściej udostępniają swoje dane w przypadku korzystania z poczty elektronicznej e-mail, komunikatorów internetowych czy portali społecznościowych. W przypadku poczty elektronicznej e-mail największe różnice między poszczególnymi grupami wiekowymi dotyczą ujawniania swojego imienia, nazwiska adresu e-mailowego oraz wieku (daty urodzenia). Przy korzystaniu z komunikatorów internetowych starsi uczniowie są bardziej skłonni podawać swoje imię oraz wiek lub datę urodzenia. Natomiast w przypadku portali społecznościowych różnice te dotyczą praktycznie wszystkich danych, które były przedmiotem analizy (tj. imienia, nazwiska, nazwy szkoły, adresu e-mailowego, adresu domowego, numeru telefonu, wieku lub daty urodzenia oraz zdjęcia lub filmu video).

Z drugiej strony należy podkreślić, że młodszy uczniowie reprezentujący 5 klasy szkoły podstawowej częściej niż ich starsi koledzy z 3 klas gimnazjum udostępniają swoje dane w przypadku gier *on-line* (dotyczy to wszystkich analizowanych danych).

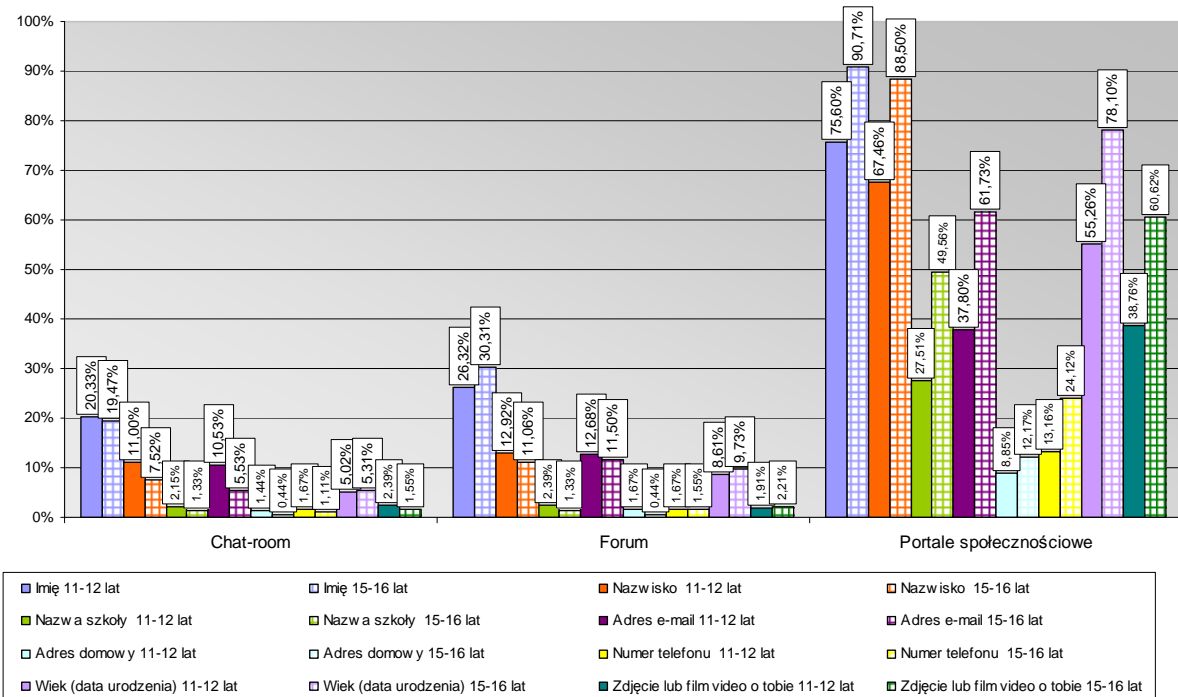
Natomiast praktycznie nieznaczne różnice między poszczególnymi grupami wiekowymi występują w przypadku posługiwania się swoimi danymi osobowymi przy korzystaniu z blogów, chat-roomów, forum czy stron komercyjnych.

WYKRES 18

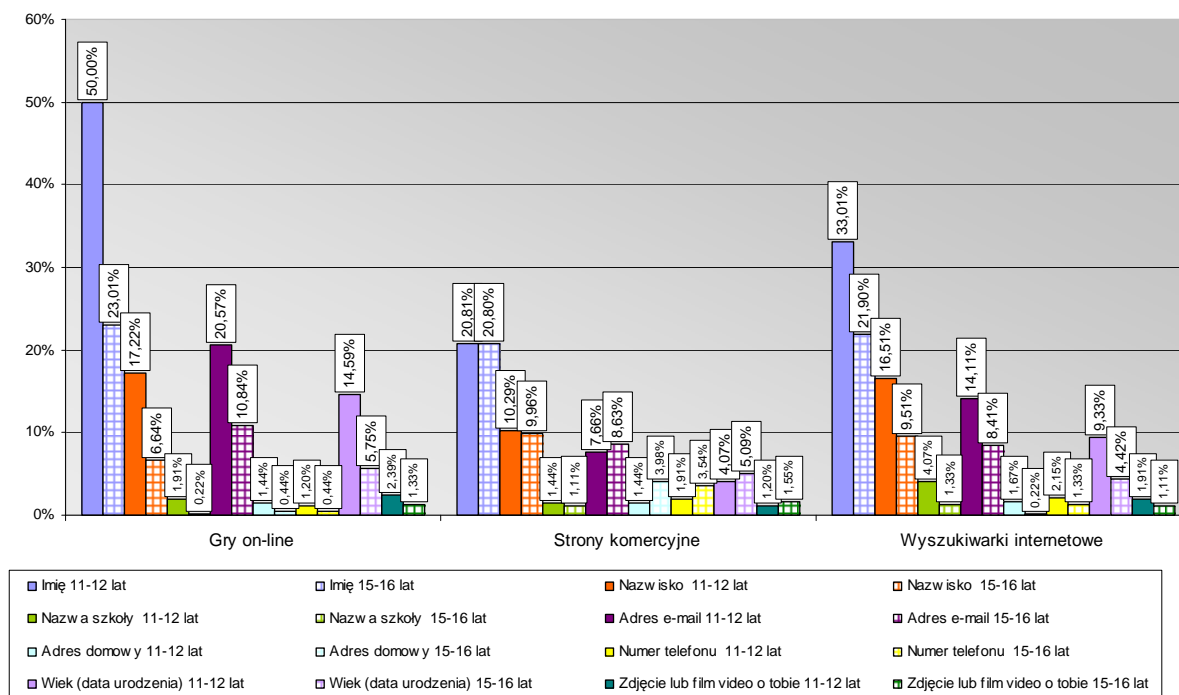
Dane, które dzieci i młodzież udostępniają podczas korzystania z usług, serwisów i aplikacji internetowych (podział na grupy wiekowe)

Dane, które dzieci i młodzież udostępniają podczas korzystania z usług, serwisów i aplikacji internetowych (podział na grupy wiekowe)

Dane, które dzieci i młodzież udostępniają podczas korzystania z usług, serwisów i aplikacji internetowych (podział na grupy wiekowe)

Odpowiedzi udzieliło 418 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 452 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

W badaniach podjęto także próbę zdiagnozowania kilku najbardziej popularnych zachowań dzieci i młodzieży w ramach wybranych usług internetowych, tj. w trakcie korzystania z poczty internetowej (e-mail), blogów, chat-roomów czy portali społecznościowych (Wykres 19).

Jednym z tych zachowań było umieszczanie przez dzieci i młodzież informacji o swoim prywatnym życiu. Biorąc pod uwagę procentowy udział w badanej populacji, najwięcej uczniów (18,58%) opublikowało informacje o swoim prywatnym życiu na portalach społecznościowych, natomiast znacznie mniejszy odsetek uczniów (6,08%) podzielił się tymi informacjami za pośrednictwem poczty elektronicznej mail czy też prowadząc swojego bloga (4,95% uczniów). Tylko nieliczni uczniowie (1,01%) potwierdzili fakt upowszechniania informacji o sobie w trakcie prowadzenia rozmów w chat-roomach.

Badane dzieci i młodzież postępują z większą ostrożnością i uwagą, jeżeli chodzi o ujawnianie prywatnych informacji o najbliższych – rodzinie czy przyjaciołach. Tylko nieco ponad 8% badanych uczniów umieszcza takie informacje na portalach społecznościowych, zaś już tylko niecałe 3% upowszechnia informacje o najbliższych przy użyciu poczty elektronicznej e-mail lub umieszczając je na blogach.

Jednakże analizując problem upowszechniania informacji o sobie, rodzinie i przyjaciołach w kontekście publikacji zdjęć lub filmów w sieci Internet, prawie 45% dzieci i młodzieży przyznało się do tego typu zachowań na portalach społecznościowych. Natomiast ok. 3,5-4,5% badanych uczniów opublikowało zdjęcia lub filmy również na blogach i przesłało je korzystając z mechanizmów w chat-roomach.

Rozpatrując wspomniane wyżej zachowania, zastanawiająca jest wyraźna dysproporcja pomiędzy faktem publikacji przez uczniów informacji o swoim życiu prywatnym oraz

publikacji prywatnych informacji o rodzinie i przyjaciółach, a publikacją treści o sobie, rodzinie i przyjaciółach w postaci zdjęć lub filmów – co jest szczególnie istotne w przypadku portali społecznościowych. Można przyjąć, że działania takie są spowodowane przede wszystkim łatwym dostępem do technologii umożliwiających utrwalanie i publikacje swojego wizerunku, a także wizerunków osób z rodziny oraz przyjaciół z użyciem technologii mobilnych. Mając na względzie formę przetwarzania danych można założyć hipotezę, że uczniowie nie traktują zdjęć i filmów jako danych osobowych, lecz wydzielają je jako oddzielny typ informacji, niekoniecznie utożsamiając ich charakter z danymi osobowymi.

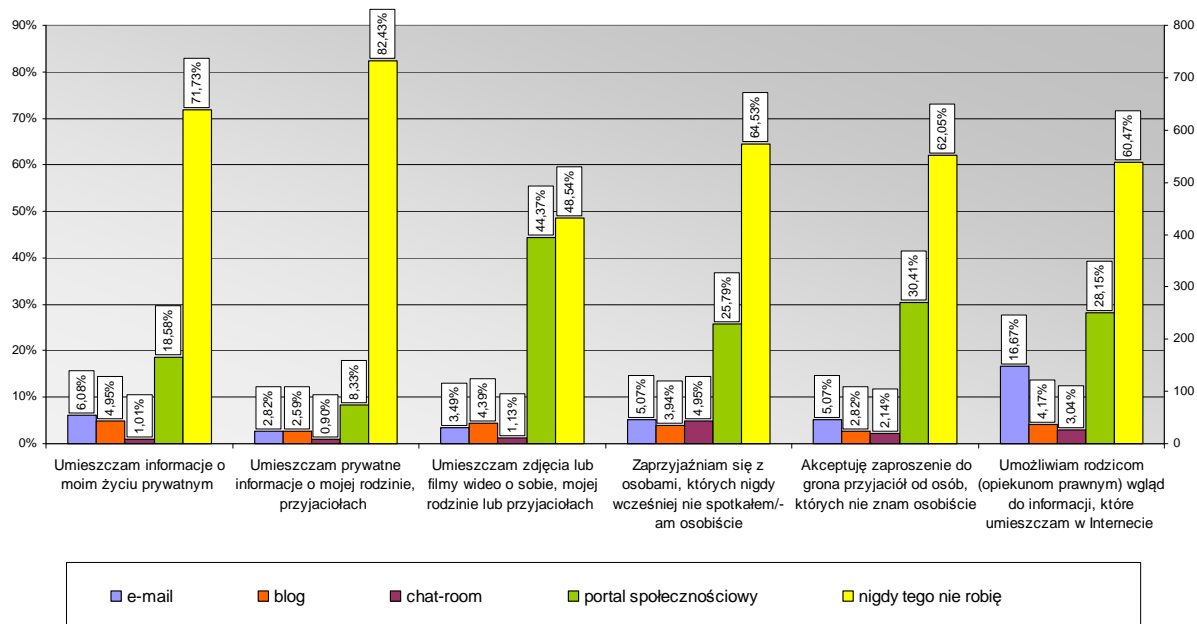
Badani uczniowie z większą ostrożnością podchodzą do dwóch kolejnych analizowanych kwestii – zaprzyjaźniania się z osobami, których nigdy wcześniej osobiście nie spotkali oraz akceptacji zaproszeń do grona przyjaciół od osób, których nie znają osobiście. Praktycznie co czwarta osoba (25,79%) zaprzyjaźnia się z nieznajomymi na portalach społecznościowych, zaś ok. 4-5% robi to poprzez e-mail, chat lub blog. Nieco większy odsetek dzieci i młodzieży (ok. 30%) akceptuje zaproszenia do grona przyjaciół od nieznajomych na portalach społecznościowych, a ok. 2-5% uczniów akceptuje takie zaproszenia w trakcie korzystania z pozostałych serwisów (poczty e-mail, chat-room lub bloga). Na podstawie powyższych informacji można wysnuć wniosek, że dzieci i młodzież pozostawiają dość duży margines nieufności w stosunku do nieznanych osób.

Wyniki badań wskazują jednocześnie, że większość uczniów stara się ukryć swoją działalność i opublikowane treści w Internecie przed rodzicami lub opiekunami prawnymi. Ponad 60% badanych uczniów nie pozwala na kontrolę tych informacji, podczas gdy tylko nieco ponad 28% dzieci i młodzieży umożliwia rodzicom lub opiekunom prawnym dostęp do informacji zamieszczonych przez nich na portalach społecznościowych, zaś ok. 16% umożliwia wgląd do informacji przesyłanych za pomocą poczty elektronicznej e-mail.

Podsumowując powyższe analizy należy jednak zauważyć, że większość z badanych uczniów (ok. 60-80%) wystrzega się omawianych wyżej zachowań, twierdząc, że nigdy nie podejmują tego typu zachowań.

WYKRES 19

Działania podejmowane przez dzieci i młodzież w trakcie korzystania z wybranych usług internetowych

Odowiedzi udzieliło 888 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

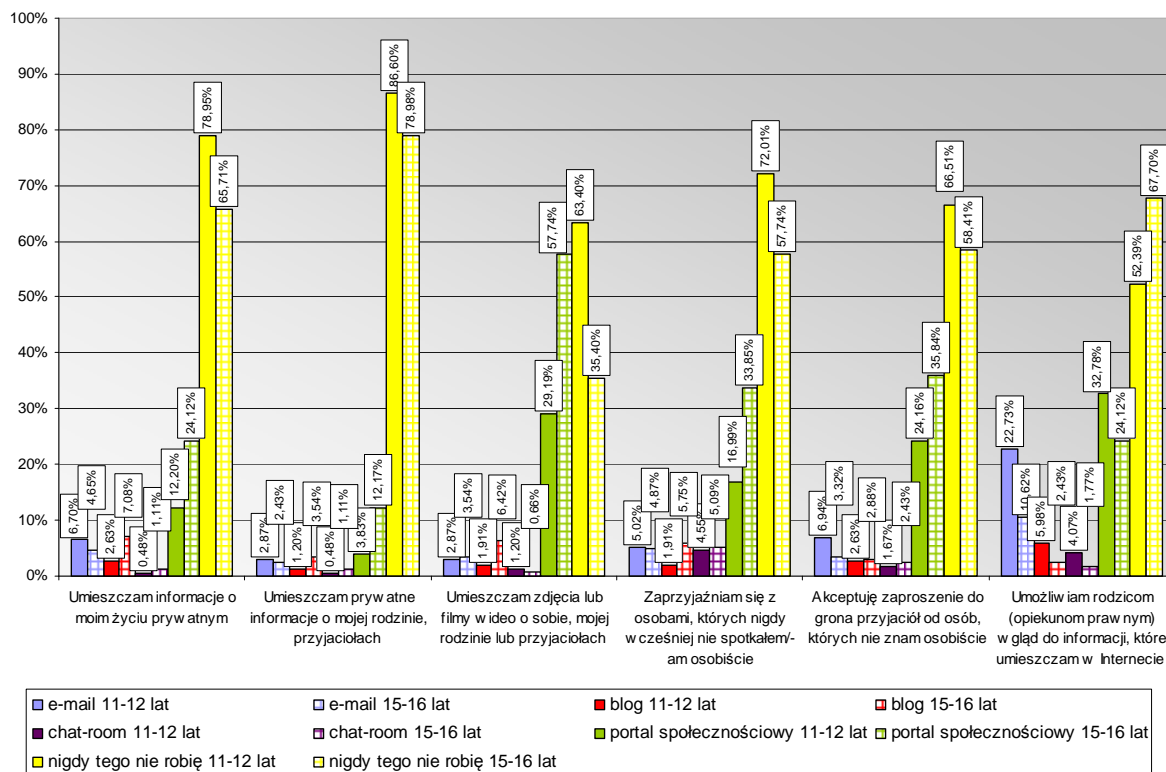
Analizując zachowanie dzieci i młodzieży w podziale na grupy wiekowe zauważyć należy, że młodzież reprezentująca 3 klasy gimnazjum jest generalnie bardziej otwarta na ujawnianie informacji w Internecie, zwłaszcza na portalach społecznościowych. Wykres 20 pokazuje, że około dwukrotnie więcej uczniów w wieku 15-16 lat umieszcza informacje o swoim życiu prywatnym na portalach społecznościowych – robi tak ok. 24% gimnazjalistów oraz ok. 12% uczniów szkół podstawowych, umieszcza zdjęcia lub filmy wideo o sobie, swojej rodzinie czy znajomych (odpowiednio ok. 57% gimnazjalistów i ok. 29% dzieci ze szkół podstawowych) oraz zaprzyjaźnia się z osobami, których nigdy wcześniej nie wiedzieli (odpowiednio ok. 33% gimnazjalistów i ok. 17% dzieci ze szkół podstawowych). W przypadku dzielenia się informacjami na temat bliskich i znajomych, różnica ta sięga nawet trzykrotności, gdyż ok. 12% gimnazjalistów zadeklarowało takie zachowania, natomiast w grupie dzieci w wieku 11-12 lat odsetek ten wyniósł ok. 4%).

W przypadku korzystania z pozostałych trzech usług internetowych – poczty elektronicznej e-mail, bloga oraz chat-roomów – gimnazjaliści częściej wykazują większą otwartość do podejmowania określonych zachowań w Internecie niż ich młodsi koledzy, w tym umieszczania informacji o swoim życiu prywatnym oraz prywatnych informacji o swojej rodzinie lub znajomych, umieszczania zdjęć lub filmów video, zaprzyjaźniania się z nieznanymi bądź akceptacji zaproszeń od osób, których wcześniej nie znali.

Starsi uczniowie również są mniej skłonni do udostępniania rodzicom lub opiekunom prawnym wglądu do informacji umieszczanych przez nich w Internecie. O ile co drugi badany uczeń w wieku 11-12 lat pozwala na kontrolę tych informacji przez rodziców (opiekunów prawnych), o tyle w przypadku starszych uczniów robi to już tylko co trzecia osoba.

WYKRES 20

Działania podejmowane przez dzieci i młodzież w trakcie korzystania z wybranych usług internetowych (podział na grupy wiekowe)

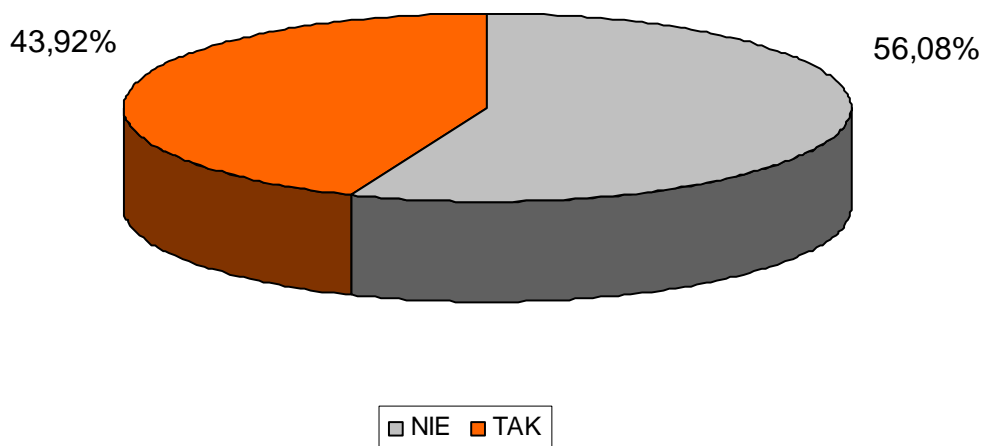
Odowiedzi udzieliło 418 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 452 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Analiza wpływu zachowań dzieci i młodzieży w Internecie na życie osobiste

W świetle przeprowadzonych badań około 44% badanych uczniów uważa, że są jedynymi osobami upoważnionymi do wykorzystywania swoich danych osobowych umieszczonych przez nich w Internecie (Wykres 21).

WYKRES 21

Odpowiedź udzielona przez dzieci i młodzież na pytanie, czy myślą, że są jedynymi osobami mogącymi wykorzystywać swoje dane osobowe umieszczone przez nich w Internecie

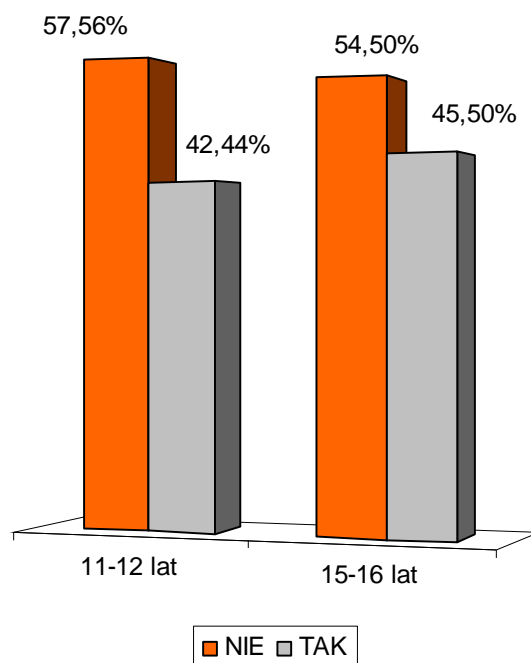

Odpowiedzi udzieliło 872 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

W tym zakresie nie ma istotnych różnic między poszczególnymi grupami wiekowymi (Wykres 22).

WYKRES 22

Odpowiedź uczniów na pytanie, czy myślą, że są jedynymi osobami mogącymi wykorzystywać swoje dane osobowe umieszczone przez nich w Internecie (podział na grupy wiekowe)

Odpowiedzi udzieliło 410 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 444 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Zachowanie dzieci i młodzieży w Internecie przekłada się na ich życie codzienne i może przynosić określone skutki. Z punktu widzenia Biura GIODO istotnym było przeanalizowanie, jakie realne konsekwencje poniosły dzieci w świecie rzeczywistym wskutek swojej aktywności w wirtualnym świecie Internetu (Wykres 23).

Z przeprowadzonych badań wynika, że co dwudziesta osoba (5,62% uczniów) miała problemy po umieszczeniu w Internecie informacji o sobie. Jednocześnie biorąc pod uwagę wcześniejsze dane wskazujące, że około 30% dzieci i młodzieży umieszcza w Internecie informacje o swoim życiu prywatnym wynika, że co szósty uczeń z tej grupy (por. Wykres 19) narażony jest na jakiegokolwiek problemy wynikające z faktu udostępniania swoich danych osobowych w Internecie. Niewątpliwie bardziej pogłębione badania w tym obszarze mogłyby przynieść dużo więcej szczegółowych informacji na temat problemów i konsekwencji wynikających z udostępnienia swoich danych osobowych w Internecie przez dzieci i młodzież.

Nieco mniej uczniów (3,44%) stwierdziło, że miało problemy po umieszczeniu w Internecie informacji o innych osobach, np. rodzinie lub przyjaciółach. Tym samym również biorąc pod uwagę wcześniejsze dane wynikające z niniejszych badań, że blisko 20% badanych uczniów umieszcza prywatne informacje o rodzinie lub przyjaciółach w Internecie (por. Wykres 19),

należy zauważyć, że właściwie niewielu uczniów ponosi negatywne konsekwencje wynikające z faktu dysponowania informacjami o tych osobach.

Jednak dla ponad 6% uczniów bezpośrednią konsekwencją publikacji informacji o innych osobach w Internecie była prośba o usunięcie tych informacji. Zatem z danych uzyskanych jako rezultat przeprowadzonych badań wynika, że co drugi uczeń zamieszczający w Internecie informacje o innych osobach poniósł faktyczne konsekwencje tego czynu.

Znacznie częstszym zagrożeniem wynikającym z ujawnienia swoich danych osobowych w Internecie jest możliwość otrzymywania spamu – wiadomości tego typu otrzymało 15,37% badanych uczniów. Zaś co piąty uczeń (21,9%) otrzymał komercyjne maile z ofertą usług lub produktów.

Negatywnym następstwem ujawniania swoich danych osobowych w Internecie jest narażenie na wirtualną bądź realną krzywdę (poniżenie/obrażę). Spośród badanych uczniów 4,7% przyznało, że zostało wirtualnie skrzywdzone (poniżone/obrażone), zaś 3,21% doświadczyło tego typu zachowań w prawdziwym życiu. Pomimo, że badania nie wyjaśniają, na jakiego rodzaju krzywdy dzieci i młodzież byli narażeni, jednak sam fakt, że takie zachowania mogą być konsekwencją udostępniania swoich danych osobowych w Internecie wskazuje, jak ważnym jest uważne i rozsądne dysponowanie tymi danymi.

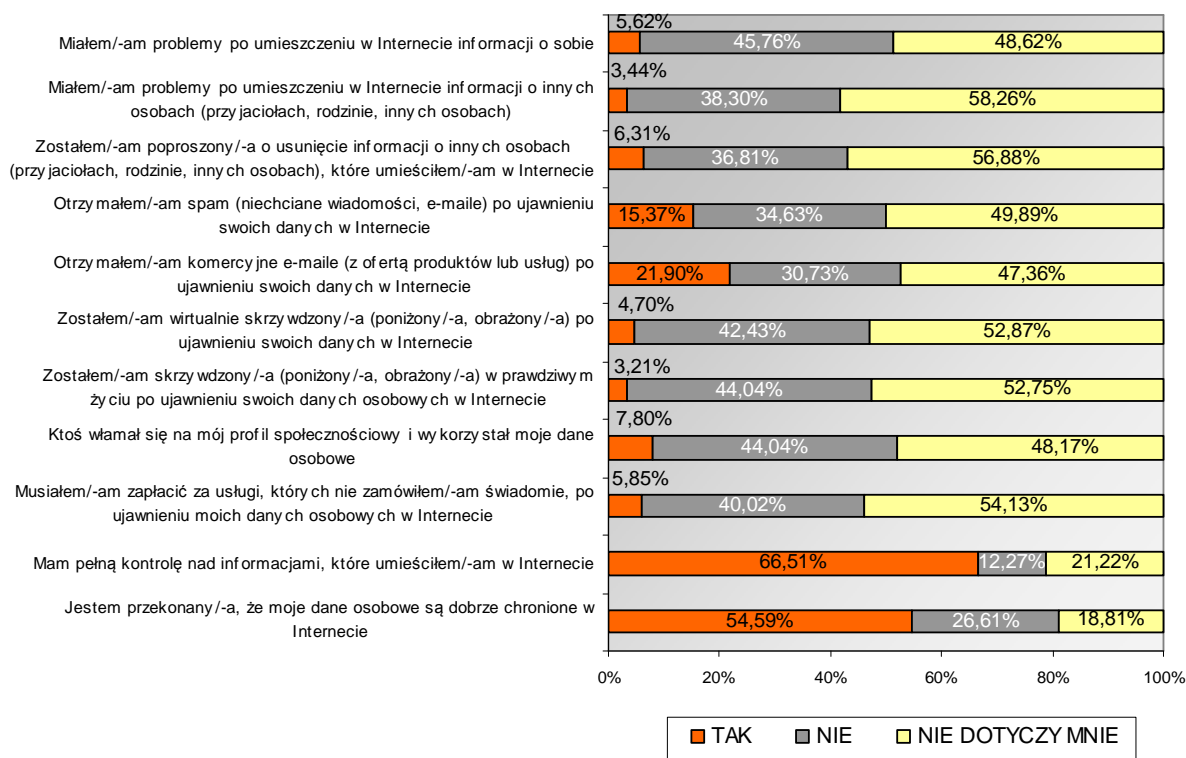
Bardzo istotnym zagrożeniem wynikającym z aktywności w Internecie jest możliwość pozyskania informacji z serwisów internetowych przez nieupoważnione osoby oraz posługiwanie się nimi przez te osoby. Pozyskanie takich informacji może nastąpić np. w drodze złamania zabezpieczeń serwisów internetowych czy udostępnienie lub przechwycenie danych do logowania. Pomimo, że w niniejszych badaniach skoncentrowano się jedynie na portalach społecznościowych, aż 7,8% badanych uczniów przyznało, że ktoś włamał się na ich profil i wykorzystał zamieszczone tam dane.

Dzieci i młodzież, udostępniając swoje dane osobowe w Internecie, ponoszą także określone konsekwencje finansowe. Co dwudziesty badany uczeń (5,58%) potwierdził, że po udostępnieniu swoich danych osobowych w Internecie został zmuszony do zapłacenia za usługi, których świadomie nie zamówił (np. za „darmowe” loterie sms-owe, konkursy, „darmowe” serwisy wymiany plików itp.).

Badania przeprowadzone przez Biuro GIODO wykazały dużą wiarę wyrażoną przez dzieci i młodzież do sprawowania kontroli nad swoimi danymi umieszczonymi w Internecie. Dwóch na trzech badanych uczniów (66,51%) potwierdza fakt posiadania pełnej kontroli nad informacjami, które zamieścili w Internecie. Jednocześnie ponad połowa z nich (54,59%) jest przekonana, że dane osobowe zamieszczone przez nich w Internecie są dobrze chronione. Taki optymizm prezentowany przez tę grupę uczniów może wynikać z tego, że do tej pory nie doświadczyli oni jeszcze negatywnych skutków wynikających z udostępniania swoich danych w Internecie. Tym samym poziom ufności do zachowania i poszanowania prywatności badanych uczniów w sieci okazuje się być wysoki. Z drugiej strony ukazuje to jednak problem polegający na niewłaściwej ocenie samego Internetu, który jako narzędzie komunikacji i łączności z innymi użytkownikami posiada dość ograniczone obszary prywatności.

WYKRES 23

Wpływ zachowań podejmowanych przez dzieci i młodzież w Internecie na realne życie

Odpowiedzi udzieliło 872 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Porównując zagrożenia wynikające z korzystania z różnych usług, aplikacji czy serwisów internetowych, na jakie narażeni byli uczniowie w poszczególnych grupach wiekowych należy zauważyć, że w większości nie ma wyraźnych różnic między tymi grupami (Wykres 24).

Ponad dwukrotnie częściej młodzież reprezentująca 3 klasy gimnazjum miała problemy po umieszczeniu w Internecie informacji o innych osobach oraz została poproszona o usunięcie takich informacji przez te osoby – wskazało tak 4,5% gimnazjalistów, podczas gdy tylko 1,95% dzieci z 5 klasy szkoły podstawowej zmierzyło się z takim problemem.

Duże różnice występują także w przypadku otrzymywania wiadomości typu spam – co piąty gimnazjalista (20,72%) deklaruje otrzymywanie tego typu informacji za pośrednictwem poczty elektronicznej, portali społecznościowych czy komunikatorów internetowych, zaś w grupie dzieci w wieku 11-12 lat spam dostaje co dziesiąty uczeń (9,27%).

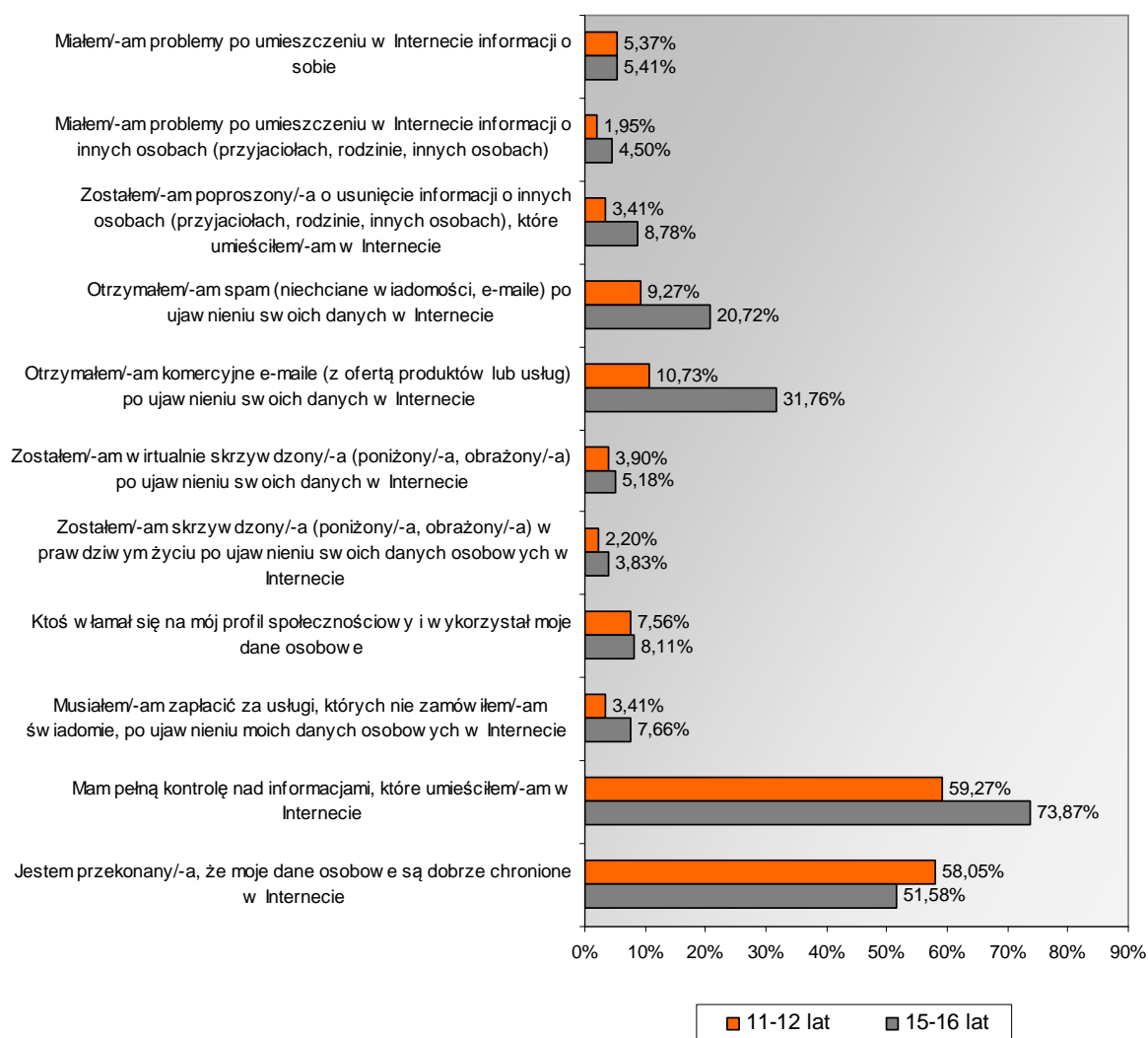
Badania wykazały także, że już co trzeci gimnazjalista (31,76%) otrzymuje komercyjne e-maile po udostępnieniu swoich danych osobowych w Internecie, podczas gdy takie działania dotyczą tylko co dziesiątego ucznia 3 klasy szkoły podstawowej (10,73%). Analogicznie, starsi uczniowie dwukrotnie częściej musieli płacić za usługi internetowe, których świadomie nie zamawiali – potwierdziło ten fakt 7,66% gimnazjalistów, zaś w grupie uczniów szkół podstawowych za takie usługi musiało płacić 3,41%.

Jednak pomimo wszystkich wymienionych wyżej zagrożeń, z jakimi częściej musi się mierzyć młodzież w wieku 15-16 lat niż uczniowie klas 5 szkoły podstawowej, prawie trzech

na czterech gimnazjalistów (73,87%) jest nadal przekonanych, że posiada pełną kontrolę nad informacjami, które zamieścili w Internecie. Tym samym nie zdają oni sobie sprawy z faktu, że upublicznianie swoich danych w Internecie, nawet w przypadku wysokich gwarancji bezpieczeństwa usług i serwisów, zawsze może się wiązać z ryzykiem dostępu do tych danych przez nieupoważnione osoby.

WYKRES 24

Problemy, z jakimi spotkali się uczniowie w trakcie korzystania z usług, aplikacji i serwisów internetowych - odpowiedzi twierdzące (podział na grupy wiekowe)

Odpowiedzi udzieliło 410 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 444 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Analiza działań podejmowanych przez dzieci i młodzież celem ochrony swoich danych osobowych

Oprócz próby identyfikacji podstawowych zagrożeń wynikających z ujawniania swoich danych osobowych w Internecie, badania zakładały również dokonanie oceny wybranych działań podejmowanych przez dzieci i młodzież celem ochrony swoich danych osobowych (Wykres 25).

Badani uczniowie w niewielkim stopniu wykazują zainteresowanie, w jaki sposób administratorzy różnych aplikacji, serwisów lub usług internetowych chronią ich dane osobowe – tylko 38,5% wszystkich badanych dzieci i młodzieży czyta politykę prywatności bądź warunki korzystania ze stron internetowych, które odwiedzają.

Jednocześnie badania wykazały, że uczniowie znacznie ostrożniej zachowują się w przypadku korzystania z portali społecznościowych. Blisko 73% uczniów zmienia (dostosowuje do swoich potrzeb) domyślne ustawienia prywatności na portalach społecznościowych, zaś 69% uczniów sprawdza wygląd swojego profilu internetowego utworzonego na portalu społecznościowym, dostępnego publicznie dla innych użytkowników.

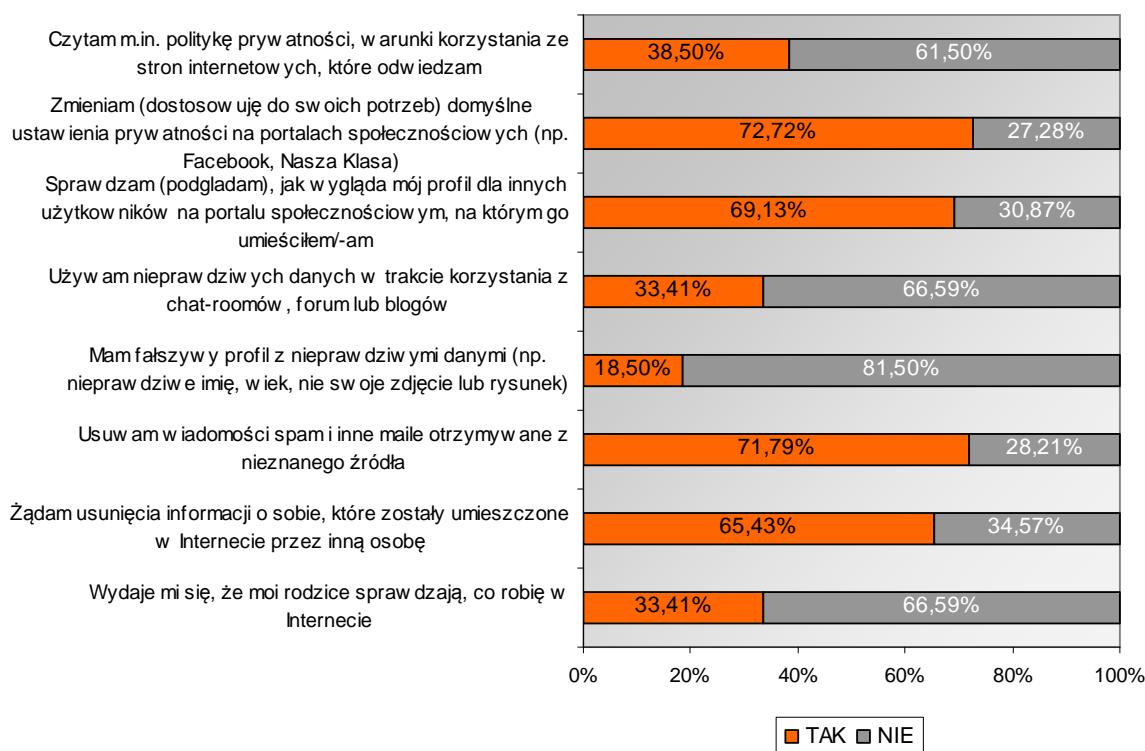
Uczniowie rzadko posługują się fałszywymi danymi w trakcie korzystania z różnych serwisów internetowych. Tylko co trzeci badany uczeń (33,41%) przyznał, że posługuje się nieprawdziwymi danymi (np. nieprawdziwym imieniem, nazwiskiem, wiekiem lub zdjęciem) w trakcie korzystania z chat-roomów, forum czy blogów, zaś tylko 18,5% badanych uczniów utworzyło fałszywy profil z nieprawdziwymi danymi.

Bardzo wysoki odsetek badanych uczniów (71,79%) usuwa wiadomości spam oraz inne wiadomości otrzymane z nieznanego źródła.

Z badań wynika również, że dwóch na trzech uczniów (65,43%) żąda usunięcia informacji o sobie, zamieszczonych w Internecie przez inną osobę. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że w świetle niniejszych badań tylko około 15% uczniów znalazło informacje na swój temat zamieszczone w Internecie przez inne osoby (Wykres 15), należy sądzić, że jest to zachowanie życzeniowe i prawdopodobnie w ten sposób zachowaliby się uczniowie, gdyby rzeczywiście znaleźli jakiegokolwiek informacje o sobie opublikowane w Internecie bez ich wiedzy i zgody.

WYKRES 25

Działania podejmowane przez dzieci i młodzież celem ochrony swoich danych osobowych i prywatności w Internecie

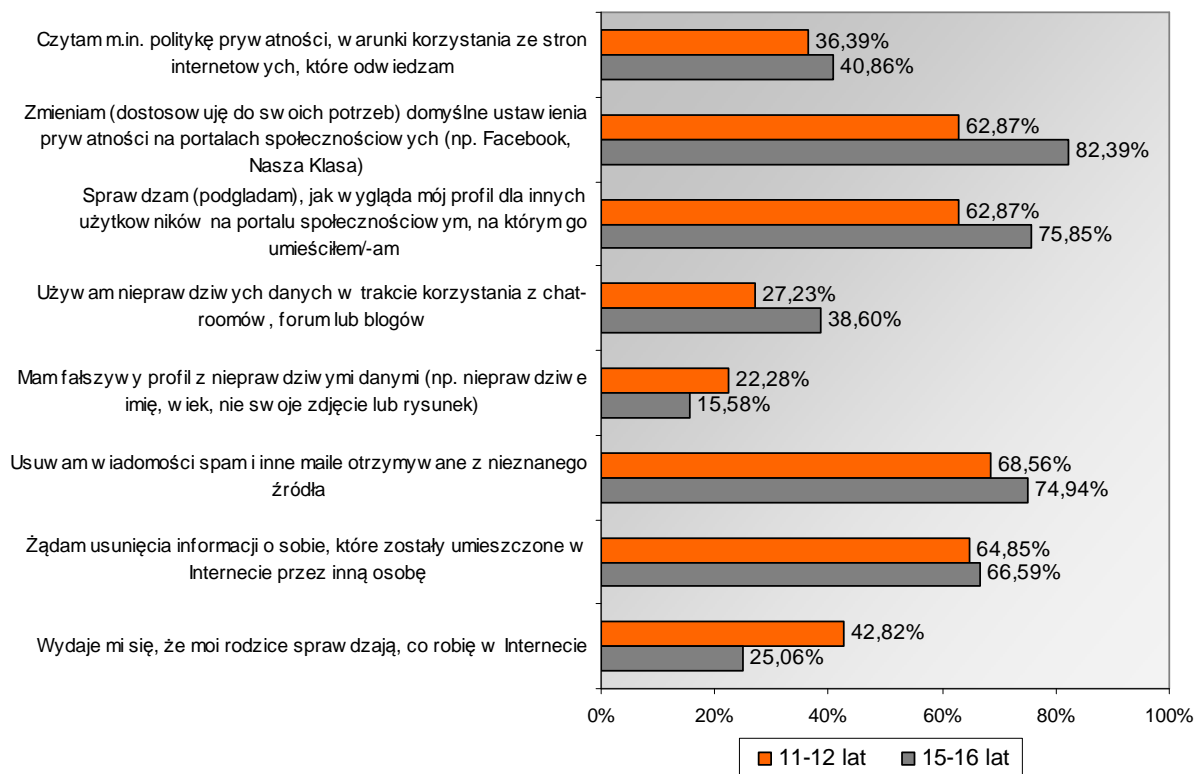

Odpowiedzi udzieliło 865 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

W podziale na poszczególne grupy wiekowe można zauważyć, że młodzież reprezentująca 3 klasy gimnazjum częściej podejmuje działania zmierzające do ochrony swoich danych osobowych i prywatności w Internecie (Wykres 26). W trakcie korzystania z portali społecznościowych częściej zmieniają oni domyślne ustawienia prywatności – robi tak 82,39% gimnazjalistów, zaś tylko 62,87% uczniów 5 klas szkół podstawowych. Gimnazjaliści częściej też sprawdzają wygląd swojego profilu udostępnionego dla innych odbiorców – zachowania takie są charakterystyczne dla trzech na czterech uczniów gimnazjum (75,85%). Starsi uczniowie są także bardziej skłonni do podawania fałszywych danych w trakcie korzystania z wybranych serwisów internetowych (robi tak 38,6% badanych gimnazjalistów) oraz nieco częściej usuwają wiadomości spam i inne wiadomości otrzymane z nieznanego źródła (robi tak trzech na czterech badanych gimnazjalistów).

WYKRES 26

Działania podejmowane przez uczniów celem ochrony swoich danych osobowych i prywatności w Internecie - odpowiedzi twierdzące (podział na grupy wiekowe)

Odpowiedzi udzieliło 404 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 443 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Ocena poziomu świadomości wśród dzieci i młodzieży w zakresie ochrony danych osobowych w Internecie.

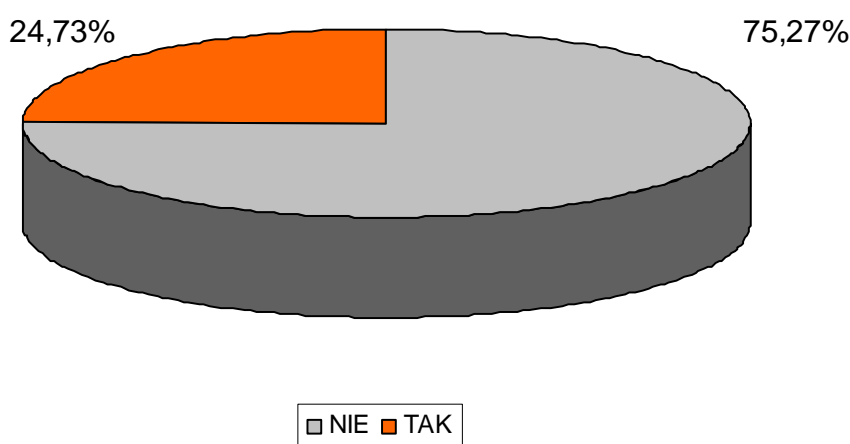
Jednym z obszarów będących przedmiotem badań była próba zidentyfikowania, w jaki sposób i gdzie uczniowie szukają pomocy w sytuacji naruszenia ich prywatności. Ponadto w badaniach dokonano oceny, jakie są oczekiwania dzieci i młodzieży odnośnie treści i środków przekazu w tematyce ochrony danych osobowych i prywatność w Internecie, umożliwiających skonstruowanie skutecznej kampanii informacyjnej i edukacyjnej.

Badania wśród dzieci i młodzieży wykazały niewielką znajomość instytucji, do jakich mogą się zgłosić z prośbą o pomoc w przypadku naruszenia ich prywatności w Internecie (Wykres 27). Tylko co czwarty badany uczeń (24,73%) przyznał, że wie kogo może poinformować w przypadku znalezienia informacji o sobie w Internecie umieszczonej bez jego zgody. Najczęściej wskazywanymi podmiotami i osobami były: policja, szkoła, nauczyciele, pedagodzy szkolni czy urząd zajmujący się ochroną danych osobowych. Część uczniów wskazała również programy i akcje zajmujące się bezpieczeństwem dzieci w Internecie –

program Dziecko w Sieci, stronę internetową programu Helpline czy projekt Sieciaki – co świadczyć może o dużej aktywności podmiotów prowadzących tego typu akcje oraz ich szerokiej popularyzacji wśród dzieci i młodzieży. Pojedyncze odpowiedzi dotyczyły takich podmiotów, jak m.in. Biuro Ochrony Witryn Internetowych, administrator strony lub portalu internetowego, Sąd Rejonowy, Sąd Rodzinny, Rzecznik Praw Dziecka, niebieska linia czy rodzice.

WYKRES 27

Odpowiedź udzielona przez dzieci i młodzież na pytanie, czy znają nazwę jakiegokolwiek instytucji, do której mogą się zgłosić, jeśli ktoś naruszył ich prywatność w Internecie

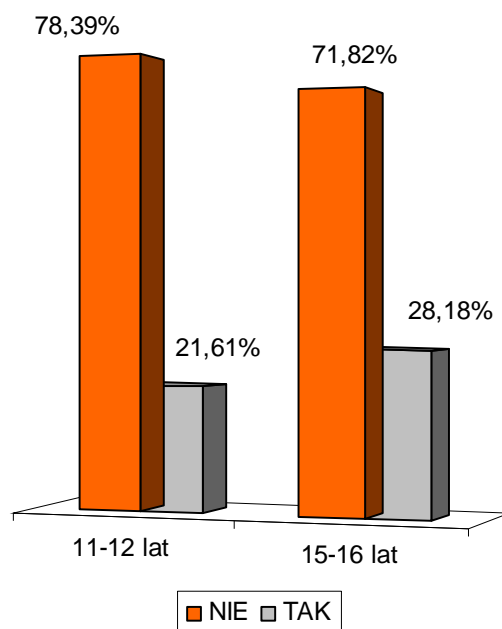

Odpowiedzi udzieliło 849 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Analizując powyższą kwestię w podziale na poszczególne grupy wiekowe, starsi uczniowie wykazują nieco większą znajomość osób lub instytucji, do których mogą udać się o pomoc w przypadku zaobserwowania naruszenia swojej prywatności w Internecie (Wykres 28). Znajomość takich osób lub instytucji deklaruje tak ponad 28% gimnazjalistów, natomiast w przypadku dzieci w wieku 11-12 lat odsetek kształtuje się na poziomie ponad 21%.

WYKRES 28

**Odpowiedź udzielona przez uczniów na pytanie,
czy znają nazwę jakiejkolwiek instytucji, do której mogą się
zgłosić, jeśli ktoś naruszył ich prywatność w Internecie
(podział na grupy wiekowe)**

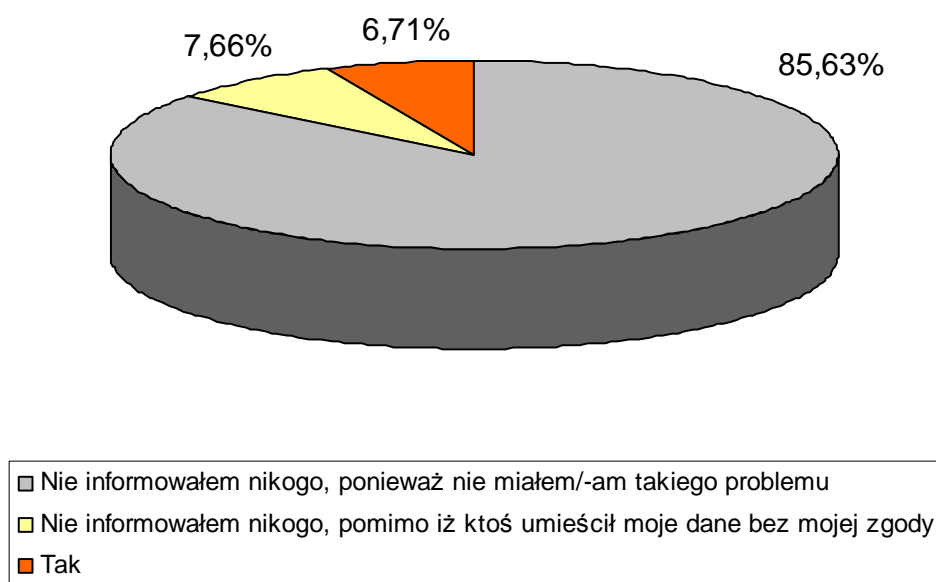

Odpowiedzi udzieliło 398 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 433 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Według wcześniejszych wyników dotyczących kwestii analizy zachowań dzieci i młodzieży w Internecie w kontekście ujawniania swoich danych osobowych (por. Wykres 15) ok. 15% badanych uczniów znalazło w Internecie informacje o sobie – dane osobowe, zdjęcia, informacje prywatne – umieszczone bez ich zgody. Jednak już odpowiadając na pytanie, czy kiedykolwiek poinformowali oni jakąś osobę czy instytucję, że ktoś zamieścił w Internecie informacje o nich bez ich zgody – spośród grupy osób potwierdzającej fakt zaistnienia takiej sytuacji tylko niecała połowa (tj. 6,71% dzieci spośród wszystkich badanych uczniów) zgłosiła ten fakt innej osobie lub instytucji (Wykres 29).

WYKRES 29

Odpowiedź udzielona przez dzieci i młodzież na pytanie, czy znają nazwę jakiegokolwiek instytucji, do której mogą się zgłosić, jeśli ktoś naruszył ich prywatność w Internecie

Odpowiedzi udzieliło 849 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Analizując strukturę podmiotową – komu uczniowie zgłaszają problem znalezienia informacji o sobie zamieszczonych w Internecie bez ich zgody (Wykres 30) – najczęściej byli to rodzice (71,83% badanych uczniów spośród wszystkich dzieci i młodzieży, które poinformowały inne osoby o umieszczeniu informacji o nich bez ich zgody), przyjaciele (29,82%) oraz nauczyciele (19,30%). Jednocześnie ponad 15% badanych uczniów deklaruje, że zgłasza takie problemy urzędowi ochrony danych osobowych.

WYKRES 30

Instytucje lub osoby, do których dzieci i młodzież zgłaszały się w przypadku znalezienia informacji o sobie zamieszczonych w Internecie bez ich zgody

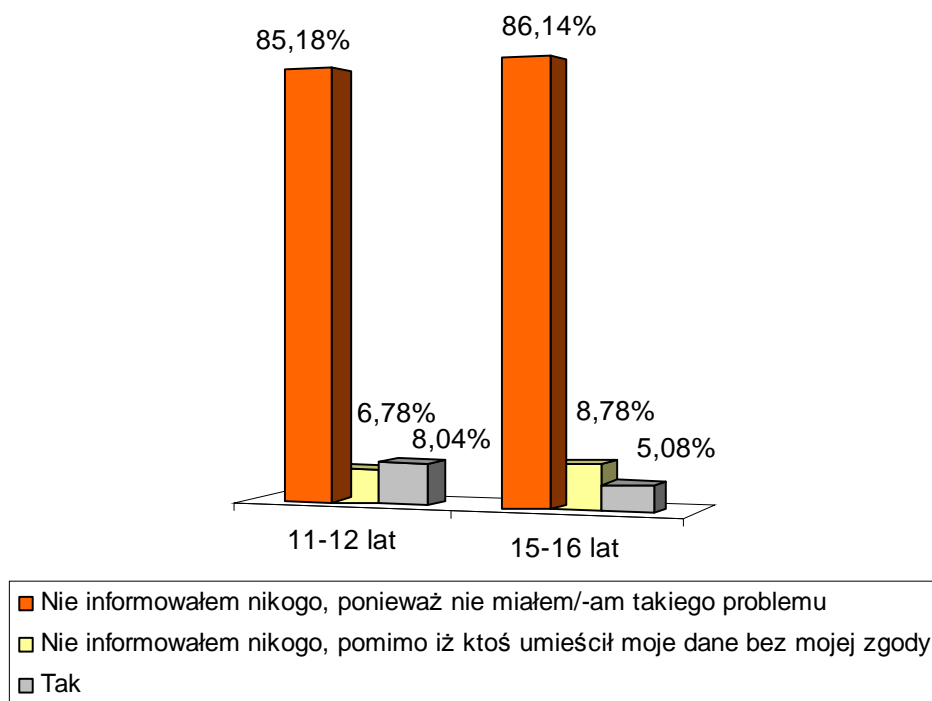

Odpowiedzi udzieliło 57 uczniów. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

W podziale na poszczególne grupy wiekowe, młodsi uczniowie reprezentujący 5 klasy szkoły podstawowej nieco częściej informują inne osoby lub instytucje o umieszczeniu informacji o nich w Internecie bez ich zgody – zrobiło tak 8,04% badanych uczniów, podczas gdy w przypadku gimnazjalistów odsetek ten wyniósł 5,08% (Wykres 31). Jednak jeśli dane te odniesiemy do wcześniejszych informacji (por. Wykres 16), wskazujących odsetek uczniów w dwóch grupach wiekowych, które kiedykolwiek znalazły w Internecie informacje na swój temat zamieszczone bez ich zgody (odpowiednio 11,48% dzieci w wieku 11-12 lat oraz 19,73% młodzieży w wieku 15-16 lat), wówczas można zauważyć, że o ile ok. dwóch na trzech uczniów młodszych klas informuje inne osoby o tym fakcie, to w przypadku gimnazjalistów robi to jedna na cztery osoby.

WYKRES 31

Odpowiedź udzielona przez uczniów na pytanie, czy znają nazwę jakiegokolwiek instytucji, do której mogą się zgłosić, jeśli ktoś naruszył ich prywatność w Internecie (podział na grupy wiekowe)

Odpowiedzi udzieliło 398 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 433 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Duże dysproporcje pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi można zaobserwować analizując osoby i instytucje, do których dzieci i młodzież zwróciły się w sytuacji znalezienia informacji o sobie umieszczonych w Internecie bez ich zgody (Wykres 32). Młodszy uczniowie największym zaufaniem obdarzają rodziców, gdyż czterech na pięciu uczniów (84,36%) przede wszystkim ich poinformowało o tym fakcie. Tymczasem w grupie gimnazjalistów problem ten zgłosiło rodzicom już tylko 40,63% osób, tj. dwukrotnie mniej, niż miało to miejsce w przypadku młodszych dzieci.

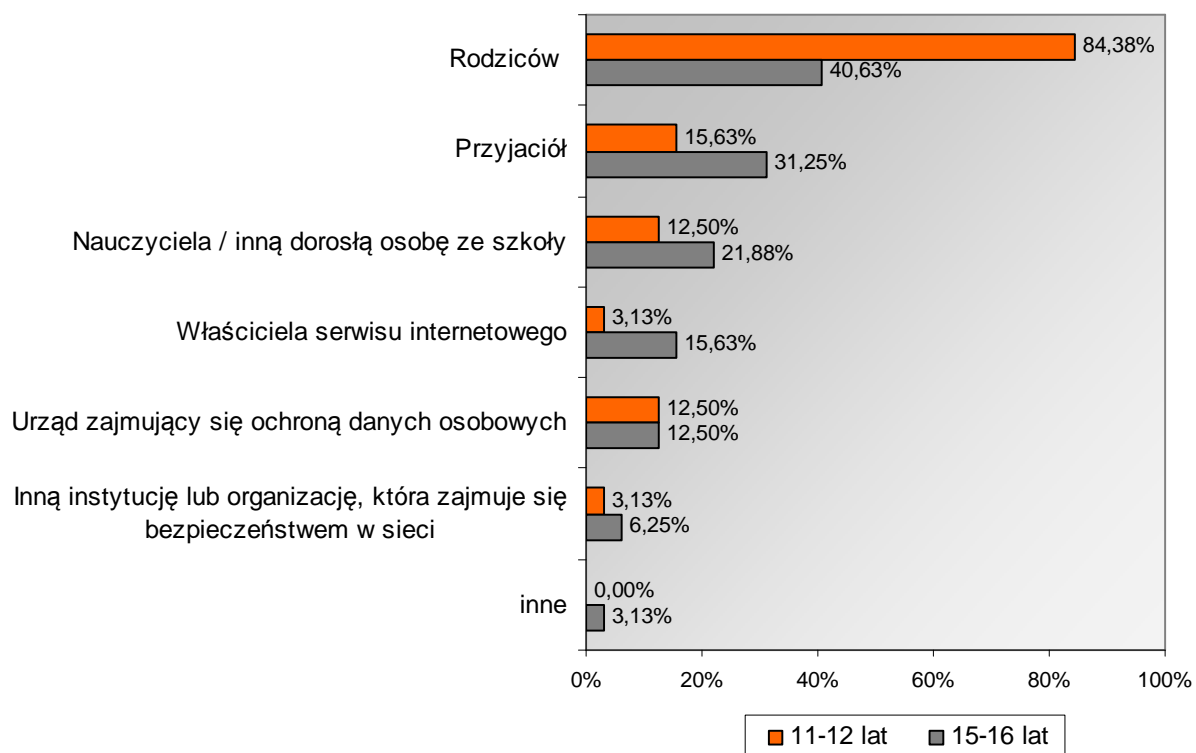
Z drugiej strony starsi uczniowie dwa razy częściej zgłaszali problem znalezienia informacji o sobie w Internecie zamieszczonych tam bez ich zgody przyjaciołom (zrobiło tak 31,25% gimnazjalistów, w stosunku do 15,63% dzieci ze szkoły podstawowej) oraz nauczycielom lub innym przedstawicielom szkoły (działania takie podjęło odpowiednio 21,88% gimnazjalistów oraz 12,5% uczniów szkół podstawowych).

Starsi uczniowie są także bardziej otwarci na zgłaszanie tego typu problemów osobom i podmiotom zewnętrznym – nie tylko bliskim i znajomym, z którymi się bezpośrednio kontaktują. I tak gimnazjaliści pięciokrotnie częściej zgłosili fakt znalezienia informacji o sobie w Internecie zamieszczonych bez ich zgody właścicielowi serwisu internetowego – zrobiło tak 15,63% starszych uczniów, zaś tylko 3,13% dzieci ze szkoły podstawowej. Ponadto gimnazjaliści dwa razy częściej zgłosili ten problem instytucji lub organizacji

zajmującej się bezpieczeństwem dzieci w sieci. Należy jednocześnie podkreślić, że według badań jeden na dziesięć uczniów reprezentujących obydwie grupy wiekowe deklaruje zgłaszanie takich problemów do organu ochrony danych osobowych.

WYKRES 32

Instytucje lub osoby, do których uczniowie zgłaszali się w przypadku znalezienia informacji o sobie zamieszczonych w Internecie bez ich zgody (podział na grupy wiekowe)

Odpowiedzi udzieliło 32 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 22 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Pomimo, iż szereg podmiotów i instytucji podejmuje różne działania edukacyjne, informacyjne i szkoleniowe w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu, według badań Biura GIODO tylko niecała połowa spośród wszystkich badanych uczniów (45%) słyszała o tym, w jaki sposób chronić swoje dane osobowe i prywatność w Internecie (Wykres 33). Dla zdecydowanej większości uczniów, która zetknęła się z działaniami edukacyjnymi i informacyjnymi w tym temacie, źródłem wiedzy były zajęcia w szkole przeprowadzone głównie przez nauczycieli informatyki, wychowawców, pedagogów szkolnych lub osoby z zewnątrz. Uczniowie podkreślali, że „na lekcji tłumaczono nam o zagrożeniach związanych z nadmiernym udostępnianiem swoich danych osobowych”, „w szkole pani o wszelakich niebezpieczeństwach w Internecie”, „w szkole na lekcjach i różne plakaty edukacyjne”, „organizowała je nauczycielka informatyki, pani opowiadała nam o tym, jak chronić swoje dane osobowe i prywatność w Internecie”, „Na informatyce. Nauczyciel ostrzegał nas o tym, że mogą wykorzystać nasze dane np. do kradzieży”, „Na lekcji informatyki odbyliśmy

pogadankę na temat Internetu. Dowiedzieliśmy się m.in. gdzie możemy zwrócić się o pomoc itp.”, „Pedagog szkolny aby nie podawać danych nieznanym”, „Szkolne działania nt. świadomości i bezpieczeństwa korzystania z Internetu - zapoznanie z zasadami, organizacjami itp.”, „w szkole nauczyciele, policja”, „Szkoła- Internet...3...2...1 Szkoła- Dzień bezpiecznego Internetu Szkoła-lekcje”.

Ponadto uczniowie dowiadywali się o bezpieczeństwie w Internecie od rodziców: *„TATA mówił mi że nie wolno wpisywać za dużo informacji o sobie”, „mój tata dzięki niemu zmieniłem sobie zamiast nazwiska mam samo g”.*

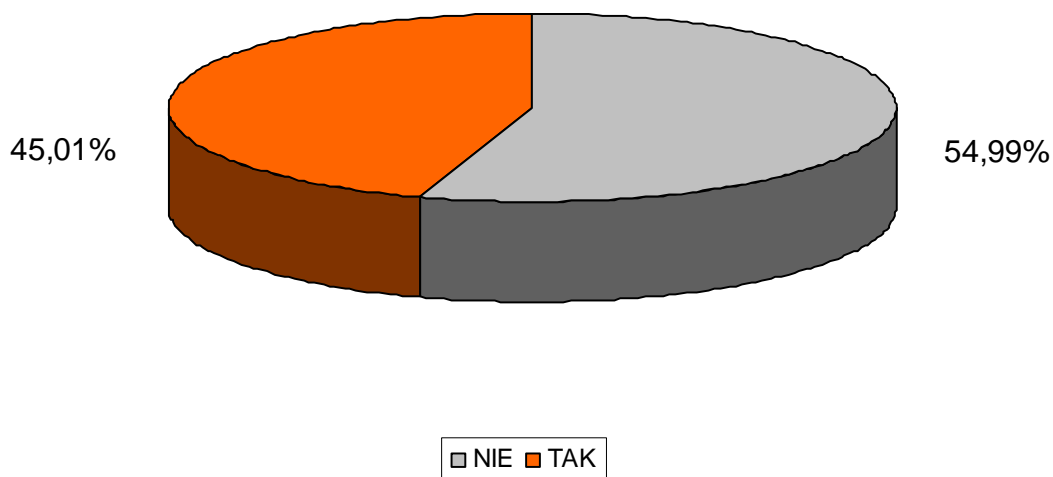
Nieliczne osoby wskazywały również inne źródła pozyskiwania wiedzy i informacji, np. artykuły w Internecie oraz w innych środkach przekazu – *„www.wp.pl (dzieci) tekst o tym czego nie wolno wpisywać w Internecie żeby być chronionym”; „słyszałem kiedyś w telewizji”, „w gazecie”, „filmy edukacyjne o bezpiecznym korzystaniu z Internetu”; organizacje zajmujące się bezpieczeństwem dzieci w sieci – „Tak, organizowała je strona "Sieciaki", która ostrzega dzieci przed podawaniem danych osobowych w Internecie”; administratorzy danych – „były to maile od adminów”, „chronią twoje dane osobowe oraz jak się coś nie odpowiedniego zdarzy od razu działają czyli np. usuwają użytkownika który obraził twoje dane lub go blokują (Ban) Na zawsze” czy ” np. ta ankieta”.*

Uczniowie w trakcie tych działań dowiadywali się, co należy robić lub jakich czynności lepiej nie podejmować, aby skutecznie chronić swoje dane, m.in. *„nie podawać numeru telefonu i adresu”, „nie podawać jawnego nazwiska i swoich danych itp.”, „nikomu nie podawać hasła”, „POSIADAĆ fałszywy e-mail”, „zablokować komuś profil żeby nie mógł dawać komentarzy”, „pokazywano nam jak wygląda Internet kiedy podasz swoje dokładne dane, mówili nam że nie można podawać swoich DOKŁADNYCH danych osobowych, ponieważ ktoś może wejść lub włamać na nasze konta społecznościowe lub włamać się do naszego domu, mówili nam również o tym jak podawać dobrze swoje dane osobowe, aby nikt ich nie przejął”.*

Uczniowie też wyciągali różne wnioski z informacji, które pozyskali na temat bezpiecznego korzystania z Internetu, które wyrażały się w sformułowaniach: *„najlepiej z niego nie korzystać”* czy *„nie udostępniać swoich danych”.*

WYKRES 33

Odpowiedź udzielona przez dzieci i młodzież na pytanie, czy kiedykolwiek słyszeli o działaniach informacyjnych i edukacyjnych na temat ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie

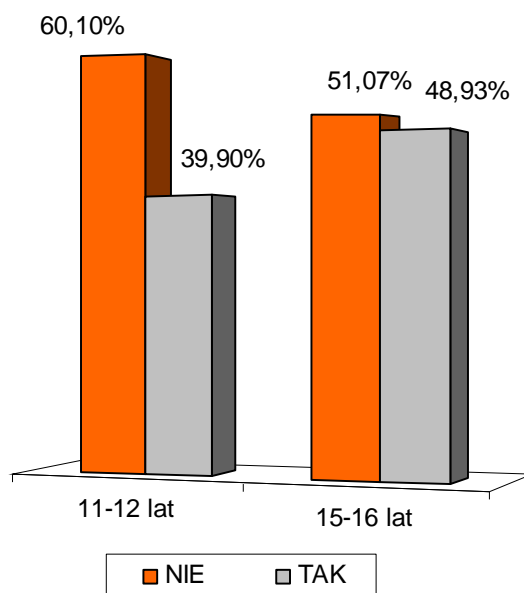

Odpowiedzi udzieliło 822 uczniów. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Analizując powyższy problem w poszczególnych grupach wiekowych, uczniowie 3 klas gimnazjum częściej słyszeli o tym, jak chronić swoje dane osobowe i prywatność, niż uczniowie 5 klasy szkoły podstawowej (Wykres 34). Według badań co drugi gimnazjalista (48,93%) spotkał się z działaniami informacyjnymi i edukacyjnymi dotyczącymi ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie, zaś wśród uczniów w wieku 11-12 lat odsetek ten wyniósł 39,9%.

WYKRES 34

Odpowiedź udzielona przez uczniów na pytanie, czy kiedykolwiek słyszeli o działaniach informacyjnych i edukacyjnych na temat ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie (podział na grupy wiekowe)

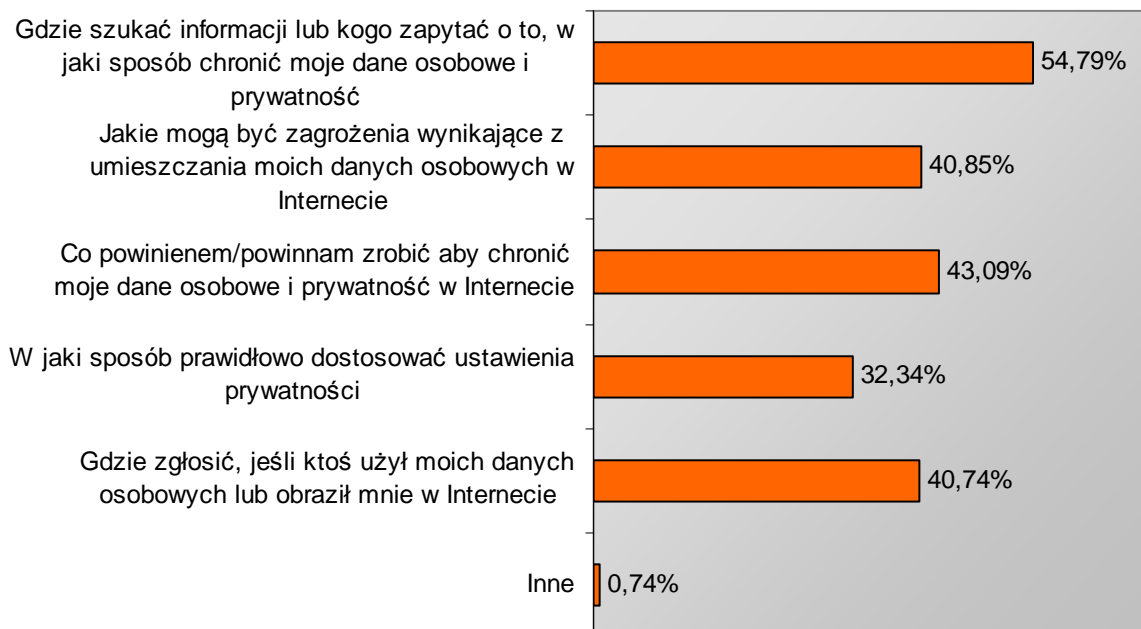
Odpowiedzi udzieliło 386 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 419 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać jedną odpowiedź.

Badani uczniowie wyrażają chęć pogłębiania wiedzy na temat ochrony swoich danych osobowych i prywatności w Internecie (Wykres 35). Ponad połowa badanych dzieci i młodzieży (54,79%) chętnie poznałaby źródła informacji, z których mogliby pozyskać wiedzę na temat sposobów ochrony danych osobowych i prywatności. Niewiele mniej uczniów chciałoby się dowiedzieć, co powinni zrobić, aby chronić swoje dane osobowe i prywatność w Internecie (43,09% wszystkich badanych uczniów), jakie zagrożenia wynikają z umieszczania swoich danych osobowych w Internecie (40,85%) oraz gdzie mogą zgłaszać problem bezprawnego użycia danych osobowych przez inną osobę lub znieważenia w Internecie (40,74%). Co trzecia badana osoba (32,34%) chciałaby się dowiedzieć, w jaki sposób dostosować ustawienia prywatności.

Ponadto uczniowie wyrazili chęć pozyskania wiedzy i informacji na temat zagadnień tak ogólnych, jak: „*jak korzystać z neta tak, żeby nie miał nikt problemów*”, do bardziej już sprecyzowanych informacji, typu: „*jakie konsekwencje poniesie osoba krzywdząca przez Internet*”, „*jak chronić się przed hackerami*”, „*co zrobić jak ktoś użył moje dane (Prywatne)*”, „*co zrobić, jeśli ktoś wykorzystuje moje dane osobowe do podszywania się pod mnie*” czy „*co mam zrobić jeśli pisze do mnie ktoś nieznajomy*”.

WYKRES 35

Informacje, jakie dzieci i młodzież chciałyby pozyskać na temat ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie

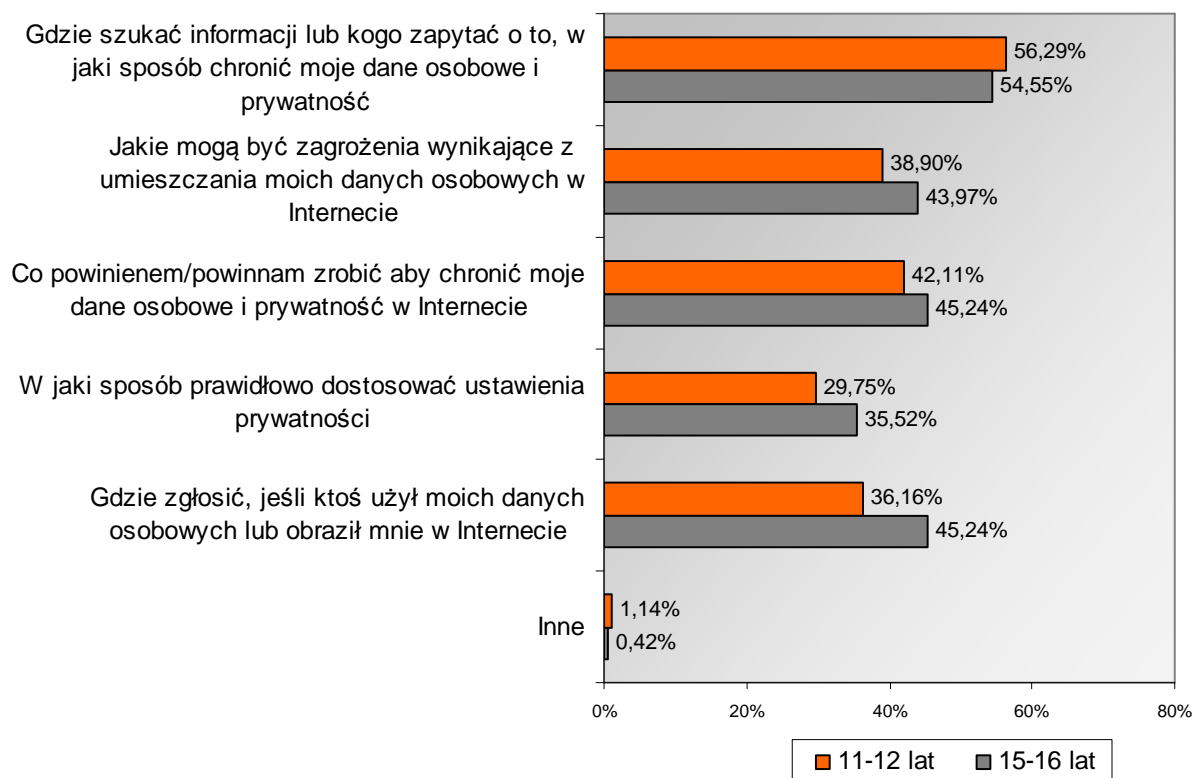

Odpowiedzi udzieliło 940 uczniów. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

W zasadzie nie ma wyraźnych różnic między obydwojema grupami wiekowymi odnośnie informacji, które młodsi i starsi uczniowie chcieliby pozyskać, aby lepiej chronić swoje dane osobowe i prywatność w Internecie (Wykres 36). Generalnie gimnazjaliści częściej wskazują na potrzebę uzyskania informacji w większości z zaproponowanych obszarów tematycznych, jednak na ogół różnice te są niewielkie i wynoszą kilka procent. Największa różnica dotyczyła kwestii, gdzie powinni oni zgłosić fakt bezprawnego użycia ich danych osobowych lub znieważenia w Internecie – na konieczność pozyskania wiedzy w tym obszarze wskazało ponad 45% gimnazjalistów, zaś w grupie uczniów szkół podstawowych wiedza ta była istotna dla ponad 36% osób.

WYKRES 36

Informacje, jakie uczniowie chcieliby pozyskać na temat ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie (podział na grupy wiekowe)

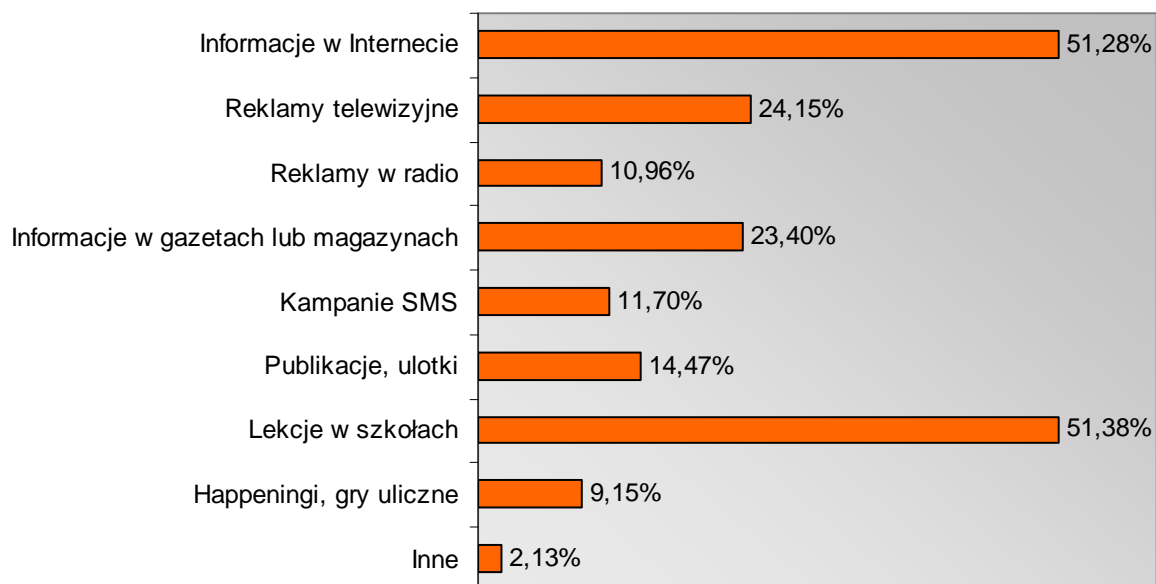

Odpowiedzi udzieliło 437 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 473 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Dzieci i młodzież najchętniej pozyskaliby wiedzę na temat ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie na lekcjach w szkole – tę formę wybrało 51,38% spośród wszystkich badanych uczniów (Wykres 37). Podobnie atrakcyjne dla uczniów są informacje przekazywane w Internecie – ten rodzaj zdobywania informacji preferuje 51,28% badanych uczniów. Co czwarta badana osoba chętnie pozyskałoby wiedzę na temat bezpieczeństwa danych osobowych i prywatności w Internecie za pomocą innych środków masowego przekazu – reklam telewizyjnych (24,15%) i informacji w gazetach lub magazynach (23,40%). Natomiast marginalne znaczenie dla dzieci i młodzieży, na które wskazało ok. 9-14% badanych uczniów, mają reklamy radiowe, kampanie SMSowe, publikacje i ulotki, czy różnego typu happeningi.

WYKRES 37

Najlepsze źródła informacji na temat ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie wskazane przez dzieci i młodzież

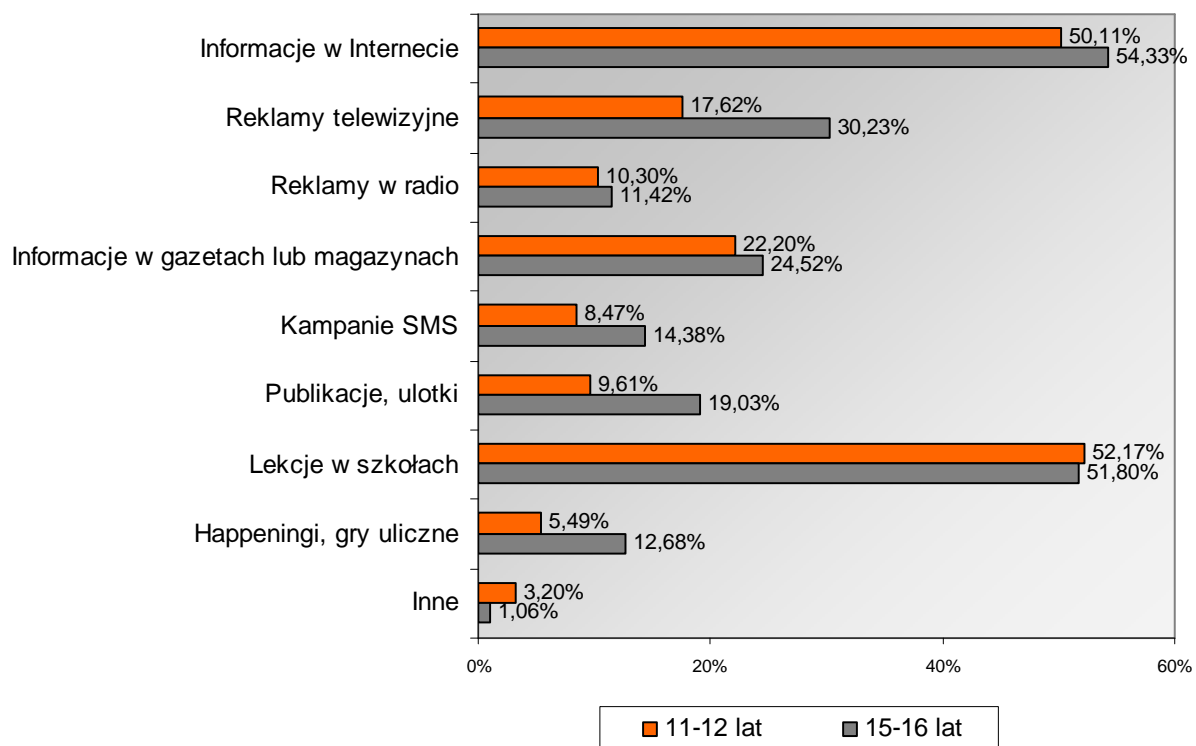

Odpowiedzi udzieliło 940 uczniów. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Analizując powyższą kwestię w podziale na dwie grupy wiekowe 11-12 lat i 15-16 lat, starsi uczniowie generalnie są bardziej otwarci na różnorodne formy przekazu, zwłaszcza na reklamy telewizyjne, kampanie SMSowe, różnego typu publikacje oraz happeningi i gry uliczne (Wykres 38).

WYKRES 38

Najlepsze źródła informacji na temat ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie wskazane przez uczniów (podział na grupy wiekowe)

Odowiedzi udzieliło 437 uczniów w wieku 11-12 lat oraz 473 uczniów w wieku 15-16 lat. Można było wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Najczęściej udostępnianymi danymi osobowymi w Internecie są imię i nazwisko

Dane z badań:

- 83% badanych uczniów podało swoje imię na portalach społecznościowych; 74,1% korzystając z poczty elektronicznej e-mail oraz 67% w trakcie korzystania z komunikatorów internetowych,
- 77,93% badanych uczniów podało swoje nazwisko na portalach społecznościowych; 57,09% korzystając z poczty elektronicznej e-mail oraz 39,41% w trakcie korzystania z komunikatorów internetowych,
- badani uczniowie najwięcej informacji o sobie (imię, nazwisko, nazwa szkoły, adres e-mail, adres domowy, numer telefonu, wiek lub data urodzenia oraz zdjęcia lub filmy o sobie) podali w trakcie korzystania z portali społecznościowych, poczty elektronicznej e-mail oraz komunikatorów społecznościowych,
- badani uczniowie równie często udostępnili swój adres mailowy, wiek/datę urodzenia lub swoje zdjęcie lub film video, biorąc pod uwagę rodzaj serwisu, aplikacji czy usługi, z których skorzystali (e-mail, blog, komunikator internetowy, chat-room, forum, portale społecznościowe, gry *on-line*, strony komercyjne, wyszukiwarki internetowe),
- starsi uczniowie generalnie byli bardziej skłonni do ujawniania swoich danych osobowych w Internecie, niż ich młodsi koledzy.

Komentarz:

Coraz szersze upowszechnianie technologii informacyjnych i komunikacyjnych, bazujących głównie na rozwiązaniach dostępnych w ramach funkcjonowania sieci Internet (usługi, serwisy czy aplikacje internetowe), sprzyja bardziej intensywnemu korzystaniu z tego typu oferty. Dzieci i młodzież, jako naturalni liderzy w szybkim adoptowaniu nowych technologii oraz wykorzystywaniu ich na swoje potrzeby – zwłaszcza jeśli technologie te umożliwiają szybszą komunikację, dostęp do wiedzy i informacji czy rozrywkę – tworzą coraz większą grupę odbiorców oferty internetowej. Jednocześnie są oni bardzo podatni na wszelkie mody, łatwo adaptując się do zmian i szybko przyswajając nowości dostępne w ramach sieci Internet. O tym może świadczyć duża popularność portali społecznościowych czy komunikatorów internetowych, pozwalających na szybką komunikację między poszczególnymi osobami, które to rozwiązania bardzo szybko zostały przyswojone przez młodych użytkowników Internetu. Także rozwój różnych usług dostępnych poprzez Internet (np. możliwość dokonywania zakupów, płatności, możliwość przechowywania swoich plików czy korzystania z usług umożliwiających lokalizację wybranych osób lub obiektów) sprzyjają intensyfikacji korzystania z oferty internetowej.

Z drugiej strony zwiększonej aktywności w Internecie nie zawsze towarzyszy wzrost wiedzy i świadomości dotyczącej zasad bezpiecznego korzystania z Internetu, w szczególności w obszarze związanym z udostępnianiem swoich danych osobowych. Dzieci i młodzież nadal nadmiernie w stosunku do konieczności ujawniają dane osobowe oraz inne informacje o sobie czy swoich najbliższych.

Również często dzieci i młodzież nie zawsze potrafią zinterpretować, co kryje się pod pojęciem „dane osobowe”. Świadczyć może o tym fakt wyraźnych różnic w odpowiedziach dotyczących umieszczania informacji o swoim życiu prywatnym, umieszczania prywatnych informacji o rodzinie i przyjaciółach oraz umieszczania zdjęć lub filmów video o sobie, swojej rodzinie lub przyjaciółach. Z tego powodu niezbędne jest podejmowanie działań informacyjnych i edukacyjnych uświadamiających młodych użytkowników Internetu, co należy rozumieć pod pojęciem „dane osobowe” i kiedy się nimi posługiwać, aby korzystając z różnej oferty dostępnej w sieci Internet nie naruszyć prywatności swojej i innych osób.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Przed udostępnieniem swoich danych osobowych w Internecie powinieneś zawsze zastanowić się, czy ich podanie jest konieczne z punktu widzenia celu, jaki chcesz osiągnąć.
- Pamiętaj, że tylko od ciebie zależy, jakie dane osobowe lub inne informacje na swój temat upublicznisz w Internecie. Pamiętaj, że często nie jest konieczne podawanie swoich danych osobowych lub można posłużyć się innymi danymi – które nic nie mówią o Tobie, Nickiem lub inną kombinacją liter i/lub cyfr dla realizacji określonego zadania.
- Jeśli nie do końca jesteś pewny, czy określona informacja może być daną osobową, zawsze zapytaj się swoich rodziców, opiekunów prawnych lub inne osoby, które podpowiedzą Ci, czy konieczne jest podawanie tej informacji w danym serwisie celem realizacji określonego działania.
- Szczególną ostrożność zachowuj w przypadku udostępniania danych osobowych szczególnie wrażliwych (np. informacji na temat zdrowia, przekonań religijnych, poglądów politycznych, pochodzenia rasowego lub etnicznego, preferencji seksualnych) oraz informacji poufnych (np. kodów dostępu do kont na portalach społecznościowych, dostępu do kont bankowych, numerów kart kredytowych). Zastanów się czy rzeczywiście chcesz, aby inne osoby miały dostęp do tych danych i informacji. Musisz pamiętać, że podane przez Ciebie dane mogą być wykorzystywane przez te osoby w celach innych, niż zakładałeś.
- Zastanów się, na ile informacje udostępnianie przez Ciebie w Internecie pozwolą na łatwe zidentyfikowanie Twojej osoby i czy rzeczywiście tego chcesz.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Należy podjąć działania mające na celu edukację dzieci i młodzież na temat szeroko pojętej problematyki związanej z ochroną danych osobowych. W szczególności ważne jest uświadomienie dzieciom i młodzieży, co właściwie kryje się pod pojęciem „dane osobowe”, a także prezentowanie przykładów takich danych. Ponadto dodatkową uwagę należy zwrócić na udostępnianie przez dzieci i młodzież danych wrażliwych.
- Należy uświadamiać dzieci i młodzież, że w ramach udostępniania swoich danych osobowych powinni oni zachować zasadę proporcjonalności, czyli udostępniać tyle danych ile jest niezbędne dla osiągnięcia celu. Niezbędne jest wyuczenie wśród tej grupy odbiorców nawyku kontroli, czy żądanie podania określonych danych osobowych przez administratora danej strony internetowej jest rzeczywiście

adekwatne do działania, jakie będzie zrealizowane, oraz czy usługodawca nie żąda zbyt dużej ilości danych osobowych dla zrealizowania usługi, którą oferuje.

- Dobrą praktyką ze strony rodziców, opiekunów prawnych lub nauczycieli mogłoby być określenie zakresu danych osobowych, jakie dziecko powinno podawać przy korzystaniu z poszczególnych aplikacji, serwisów lub usług oferowanych przez Internet. Zalecane jest, aby rodzice lub opiekunowie wspólnie ze swoimi dziećmi przeanalizowali sposób rejestracji lub inne wymogi formalne, w których administrator może żądać podania określonych danych osobowych. Jednocześnie sugeruje się, aby proces rejestracji w Internecie (wymagający podania danych osobowych) mógłby odbywać się w obecności osoby pełnoletniej – rodzica lub opiekuna.
- Należy zawsze zgłosić Generalnemu Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych wszystkie przypadki, w których administrator danego serwisu internetowego żąda więcej danych osobowych niż jest to konieczne dla zrealizowania określonego zadania. Procedura zgłaszania skargi na administratora danych osobowych danej strony internetowej znajduje się na stronie: <http://giodo.gov.pl/579/j/pl/>.

Istnieje przekonanie wśród dzieci i młodzieży, że sprawują oni kontrolę nad swoimi danymi osobowymi oraz innymi informacjami upublicznionymi w Internecie

Dane z badań:

- 43,92% badanych uczniów uważało, że są jedynymi osobami, które mogą wykorzystywać swoje dane osobowe zamieszczone przez nich w Internecie,
- 66,51% badanych uczniów zadeklarowało, że ma pełną kontrolę nad informacjami, które zamieścili w Internecie,
- starsi uczniowie byli bardziej przekonani do sprawowania kontroli nad danymi zamieszczonymi przez nich w Internecie – w podziale na grupy wiekowe takie przekonanie wyraziło odpowiednio 59,27% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 73,87% uczniów w wieku 15-16 lat,
- 54,59% badanych uczniów było przekonana, że ich dane osobowe są dobrze chronione w Internecie,
- zaufanie do dobrej ochrony danych osobowych w Internecie spada wraz z wiekiem – w podziale na grupy wiekowe przekonanie, że dane osobowe są dobrze chronione w Internecie posiadało odpowiednio 58,05% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 51,58% uczniów w wieku 15-16 lat.

Komentarz:

Łącząc się z siecią Internet za pomocą komputera lub innego urządzenia, następuje automatyczne upublicznienie niektórych danych osobowych umożliwiających łatwą identyfikację użytkownika danego urządzenia (np. adresu IP komputera, adres poczty elektronicznej e-mail). Także sami użytkownicy mają wpływ na ilość danych osobowych dostępnych w Internecie, poprzez upublicznianie na różnych portalach czy serwisach internetowych lub w trakcie korzystania z określonych usług internetowych swojego imienia, nazwiska, wizerunku, daty urodzenia itp.

Należy pamiętać, że upubliczniając swoje dane osobowe lub inne informacje pozwalające na łatwą identyfikację danej osoby, przestajemy sprawować pełną kontrolę nad sposobem ich wykorzystywania i przetwarzania przez inne osoby. Nierzadkie są przypadki kradzieży lub wyłudzenia danych osobowych zamieszczonych w Internecie w celu np. podszycia się pod daną osobę, stworzenia fałszywych profili na portalach społecznościowych, kradzieży z kont bankowych czy przeprowadzenia innych działań przestępczych.

Z tego powodu niezwykle istotne jest uświadomienie dzieciom i młodzieży, że udostępniając swoje dane osobowe w Internecie należy podjąć wszelkie działania mające na celu minimalizację zagrożeń wynikających z upublicznienia tych danych.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Pamiętaj, że raz upublicznione dane osobowe w Internecie mogą być dostępne nawet po ich wykasowaniu w miejscu, gdzie je udostępniłeś (wpisałeś). Udostępnione przez Ciebie dane mogą być kopiowane i umieszczane w innych serwisach przez nieznaną Ci osobę lub specjalne systemy, działające autonomicznie w sieci. W związku z tym istnieje ryzyko przejścia przez osoby nieupoważnione Twoich danych osobowych lub

innych informacji zamieszczonych przez Ciebie w Internecie, szczególnie jeśli dane te lub informacje są ogólnie dostępne dla wszystkich odbiorców Internetu. Dlatego zawsze zastanów się, jakie dane i gdzie udostępniasz.

- Zawsze stosuj odpowiednie środki zabezpieczające Twój komputer oraz inne urządzenia, za pomocą których łączysz się z Internetem, przed szkodliwymi i niechcianymi wirusami czy programami szpiegowskimi. Zainstaluj programy antywirusowe, filtry antyspamowe czy zapory sieciowe (tzw. firewall) oraz zawsze pamiętaj o ich aktualizacji.
- Zawsze sprawdzaj certyfikaty bezpieczeństwa dla serwisów, aplikacji lub usług internetowych, z których aby skorzystać konieczne jest podanie danych osobowych.
- Używaj najnowszych wersji przeglądarek internetowych.
- Zabezpieczaj dostęp do stron internetowych, na których zamieszczać będziesz swoje dane osobowe lub informacje poufne, poprzez stosowanie loginów i odpowiednio złożonych haseł.
- Tworząc hasła, staraj się możliwie je skomplikować używając jednocześnie wielkich i małych liter, cyfr i znaków specjalnych oraz odpowiedniej długości min. 8 znaków. Nie twórz haseł składających się z liter lub cyfr tworzących np. Twoje imię, imię psa, nazwę miasta, datę urodzenia czy innych prostych słów lub łatwo identyfikowalnych pojęć. Zalecaną praktyką zwiększającą bezpieczeństwo jest zmiana hasła przynajmniej raz w miesiącu.
- Nie używaj tych samych haseł i loginów do wszystkich kont, jakie zarejestrowałeś/-aś korzystając z różnych serwisów internetowych (np. poczty elektronicznej, kont na portalach społecznościowych, kont na blogach, kont bankowych itp.)

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Internet nigdy nie daje gwarancji pełnego bezpieczeństwa dla danych osobowych. Z tego powodu konieczne jest stosowanie różnych form zabezpieczenia komputera oraz dostępu do poszczególnych stron internetowych, na których umieszczane są dane osobowe oraz inne informacje poufne. Rodzice i opiekunowie zawsze powinni zwracać uwagę na poziom zabezpieczeń stosowanych na komputerze domowym, komputerze prywatnym dziecka lub innym urządzeniu, za pomocą którego dziecko łączy się z Internetem. Ważne jest, aby rodzice pamiętali o instalacji odpowiednich programów komputerowych, ich aktualizacji oraz stosowaniu innych zabezpieczeń chroniących przed kradzieżą lub wyłudzeniem danych osobowych.
- Należy uświadamiać dzieci i młodzież, że z momentem zamieszczenia informacji o sobie, w tym swoich danych osobowych, zawsze należy liczyć się z możliwością wejścia w posiadanie tych informacji przez osoby nieuprawnione. Z tego powodu konieczne jest wykształcenie u dzieci i młodzieży odpowiednich nawyków zmierzających do sprawdzania, co się dzieje z ich danymi osobowymi lub innymi informacjami zamieszczonymi wcześniej na różnych stronach internetowych oraz ostrożnego i przemyślanego udostępniania tych danych.

Dzieci i młodzież strzegą swojej prywatności w Internecie przed rodzicami

Dane z badań:

- 60,47% badanych uczniów nie pozwoliło rodzicom (opiekunom prawnym) na wgląd do informacji, które zamieszczają w Internecie,
- 28,15% badanych uczniów umożliwiło rodzicom (opiekunom prawnym) wgląd do informacji, które zamieściło na portalu społecznościowym, 16,67% umożliwiło wgląd do takich informacji przesyłanych za pośrednictwem poczty elektronicznej e-mail, 4,17% udostępniło informacje przekazywane na blogu, zaś 3,04% umożliwiło dostęp do informacji w trakcie korzystania z chat-roomów,
- wraz z wiekiem uczniowie byli bardziej skłonni do ochrony dostępu do informacji zamieszczanych przez nich w Internecie przed rodzicami i opiekunami prawnymi,
- 33,41% badanych uczniom wydawało się, że ich rodzice sprawdzają, co robią w Internecie,
- przekonanie wśród badanych uczniów, że rodzice sprawują kontrolę nad ich zachowaniem w Internecie spadło wraz z wiekiem.

Komentarz:

Badania Biura GIODO wykazały, że rodzice nie zawsze mają kontrolę nad działaniami, jakie dzieci i młodzież podejmują w Internecie. Świadczyć o tym może fakt, że ponad 60% badanych uczniów nie umożliwia rodzicom dostępu do informacji zamieszczanych przez nich w Internecie. Z drugiej strony tylko co trzeci badany uczeń podejrzewa, że rodzice sprawdzają jego działania w Internecie.

Abstrahując od przyczyn tego zjawiska, zaufanie jakim rodzice obdarzają swoje dzieci i ich poczynania w Internecie może wynikać z braku wiedzy i świadomości zagrożeń będących efektem działalności podejmowanej przez dzieci i młodzież w Internecie.

W związku z tym, z punktu widzenia ochrony dzieci i młodzieży przed negatywnymi skutkami tej działalności w Internecie, niezbędne jest budowanie wspólnych relacji między rodzicami a dziećmi. Relacje te powinny być ukierunkowane na budowę wzajemnego zaufania tak, aby w przypadku jakichkolwiek problemów dzieci mogły bezpiecznie zwrócić się o pomoc do swoich rodziców.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Spróbuj zaangażować rodziców w swoje działania podejmowane w Internecie, pokazując im i objaśniając, co i w jakim celu robisz. Pamiętaj, że rodzice nie zawsze muszą wiedzieć, w jaki sposób korzystać z danej aplikacji, usługi lub serwisu internetowego.
- Informuj rodziców, jeśli zauważysz jakiegokolwiek działania w Internecie wzbudzające Twój niepokój, a zmierzające do naruszenia Twojej prywatności.
- Pytaj się rodziców, w jakiej sytuacji możesz podawać swoje dane osobowe i czy rzeczywiście jest to konieczne dla podjęcia określonej działalności w Internecie.
- Jeżeli to możliwe, staraj się wspólnie z rodzicami korzystać z usług internetowych, które wymagają podania Twoich danych osobowych.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Niezbędne jest podjęcie działań zmierzających do budowy zaufania i podjęcia dialogu między dziećmi a ich rodzicami tak, aby w przypadku zaobserwowania naruszenia prywatności przez dzieci, w pierwszej kolejności zwracały się one z tym problemem do swoich rodziców lub opiekunów prawnych.
- Dobrą praktyką ze strony rodziców byłoby ustalenie wspólnie z dziećmi zasad korzystania z Internetu, szczególnie w temacie udostępniania przez nie informacji o sobie, rodzinie i innych osobach.
- Należy pamiętać, że rodzice mogą być mniej zaawansowani od swoich dzieci w korzystaniu z różnych serwisów, usług lub aplikacji internetowych. Rodzice nie zawsze mogą nadążyć za nowinkami pojawiającymi się w Internecie, a w wyniku braku stosownej wiedzy mogą nie być pozbawieni umiejętności sprawowania kontroli w Internecie. W związku z tym należy podjąć działania mające na celu uświadomienie rodziców i opiekunów prawnych, jakie zagrożenia dla prywatności ich dzieci mogą płynąć z niewłaściwego ujawniania swoich danych osobowych.
- W przypadku braku szczegółowej wiedzy rodziców w zakresie obsługi poszczególnych aplikacji czy serwisów internetowych oraz konieczności egzekwowania nadzoru rodzicielskiego nad dzieckiem należy edukować rodziców, w jaki sposób samodzielnie mogą sprawdzać aktywność dzieci w Internecie. Jednocześnie działaniom tym powinna towarzyszyć informacja, że kontrola działań podejmowanych przez dzieci w Internecie służy jedynie zwiększeniu ich bezpieczeństwa oraz ma na celu eliminację niewłaściwych zachowań i zapobieżenie zagrożeniom, wynikającym z niewłaściwego bądź nadmiernego udostępniania danych osobowych przez dzieci i młodzież w Internecie.
- Rodzice powinni stosować różne działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa i prywatności swoim dzieciom korzystającym z różnych usług internetowych. Do tych działań zaliczyć należy: instalacja programów blokujących dostęp do wybranych aplikacji, serwisów lub usług internetowych; stosowanie programów antywirusowych; wprowadzenie uprawnień w przypadku, gdy dzieci samodzielnie będą chciały zainstalować nowe programy ściągnięte z Internetu; instalowanie programów filtrujących itp.

Dzieci i młodzież znajdują w Internecie różne informacje o sobie opublikowane przez inne osoby

Dane z badań:

- 51,18% badanych uczniów sprawdziło w Internecie informacje o sobie,
- zachowania powyższe były bardziej charakterystyczne dla starszych uczniów – w podziale na grupy wiekowe informacje o sobie zamieszczone w Internecie sprawdziło odpowiednio 41,15% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 60,53% uczniów w wieku 15-16 lat,
- 15,56% badanych uczniów znalazło w Internecie informacje o sobie zamieszczone bez ich zgody,
- starsi uczniowie częściej znaleźli informacje o sobie zamieszczone w Internecie bez ich zgody – w podziale na grupy wiekowe informacje takie znalazło odpowiednio 11,48% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 19,73% uczniów w wieku 15-16 lat,
- 65,43% badanych uczniów zażądało usunięcia informacji o sobie, które zostały zamieszczone w Internecie przez inne osoby.

Komentarz:

Z rezultatów badań wynika, że ponad połowa uczniów sprawdza informacje, jakie może znaleźć o sobie w Internecie. Świadczyć to może o tym, że jednak część dzieci i młodzieży ma świadomość możliwości posługiwania się informacjami na ich temat przez inne osoby bez wiedzy i zgody samych zainteresowanych.

Sieć Internet staje się jednym z bardziej popularnych narzędzi komunikacji między osobami. Coraz większa grupa dzieci i młodzieży staje się aktywnymi użytkownikami różnego rodzaju aplikacji i serwisów internetowych, w tym także w celu wymiany informacji. I podobnie jak w czasach mniej zaawansowanych technologicznie, kiedy ludzie chętnie wymieniali się opiniami lub informacjami na swój temat lub innych osób, takie zachowania są kontynuowane także przy wykorzystaniu bardziej zaawansowanych środków komunikacji. W związku z tym konieczne jest uświadamianie dzieci i młodzieży, że mogą być oni podmiotem negatywnych uwag, informacji, paszkwili czy innych zachowań podejmowanych przez różne osoby bez wiedzy samych zainteresowanych osób. Należy pokazywać dzieciom i młodzieży, jakie działania powinni oni podjąć w sytuacji, gdy znajdą jakiegokolwiek informacje na swój temat w Internecie zamieszczone przez inne osoby, oraz jakie konsekwencje mogą ich spotkać, gdy opublikują informacje o innych osobach.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Jeśli upubliczniasz w Internecie swoje dane osobowe, zawsze staraj się ograniczać krąg odbiorców do osób, w stosunku do których możesz mieć zaufanie, że nie będą bezprawnie i w złej wierze posługiwać się Twoimi danymi lub pozostałymi informacjami.
- Staraj się przekazywać jak najmniej danych o sobie na ogólnodostępnych portalach lub innych stronach internetowych.
- Korzystając z różnych aplikacji, serwisów lub usług internetowych zawsze stosuj odpowiednie ustawienia zapewniające prywatność i poufność Twoich danych

osobowych oraz wszelkich informacji, jakie zamieszczasz w Internecie. Jeśli możesz ogranicz krąg osób, które mają dostęp do Twoich danych poprzez np. weryfikację listy osób, ograniczenie dostępu do danych wyłącznie znajomym czy wprowadzenie innych zabezpieczeń udostępnianych przez dany serwis.

- W przypadku znalezienia informacji na swój temat, zwłaszcza opublikowanych w negatywnym kontekście, poinformuj o tym swoich rodziców, opiekunów czy inne osoby lub instytucje zajmujące się bezpieczeństwem w sieci Internet.
- Zwróć się z prośbą o usunięcie informacji o Tobie do osoby, która takie informacje zamieściła bez Twojej wiedzy i zgody, jeśli możesz zidentyfikować tę osobę.
- Staraj się przeglądać sieć Internet celem sprawdzania, czy ktoś nie zamieścił informacji o Tobie bez Twojej wiedzy i zgody. Takie działanie pozwoli na wczesne wychwycenie wszelkich informacji na Twój temat i podjęcie stosownych działań celem ich usunięcia lub sprostowania.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Rodzice lub opiekunowie prawni powinni w miarę możliwości sprawdzać i wprowadzać ustawienia prywatności na serwisach internetowych, z których korzystają ich dzieci. Pozwoli to na zmniejszenie ryzyka wynikającego z nieuważnego przekazywania danych osobowych lub innych informacji przez dzieci i młodzież.
- Rodzice lub opiekunowie prawni mogą samodzielnie sprawdzać informacje, jakie pojawiają się w Internecie na temat ich dzieci, poprzez systematyczne monitorowanie różnych stron internetowych.
- Należy przekazywać dzieciom i młodzieży zasady postępowania w przypadku, gdy znajdą one w Internecie informacje na swój temat zamieszczone bez ich wiedzy i zgody. W przypadku znalezienia takich informacji ważne jest, aby dzieci wiedziały, gdzie zgłosić się o pomoc, jaką pomoc mogą uzyskać bądź w jaki sposób samemu reagować w takich sytuacjach.

Dzieci i młodzież dzielą się w Internecie informacjami o sobie, przyjaciółach, rodzinie i innych osobach

Dane z badań:

- 6,08% badanych uczniów umieściło informacje o swoim życiu prywatnym w e-mailach, 4,95% na blogach, 1,01% na chat-roomach oraz 18,5% na portalach społecznościowych,
- 2,82% badanych uczniów umieściło prywatne informacje o swojej rodzinie i przyjaciółach w e-mailach, 2,59% na blogach, 0,90% na chat-roomach oraz 8,33% na portalach społecznościowych,
- 3,49% badanych uczniów umieściło zdjęcia lub filmy o sobie, swojej rodzinie lub przyjaciółach w e-mailach, 4,39% na blogach, 1,13% na chat-roomach oraz 44,37% na portalach społecznościowych,
- starsi uczniowie byli znacznie bardziej skłonni do podejmowania wyżej wymienionych zachowań w Internecie niż ich młodsi koledzy,
- 71,36% badanych uczniów zapytało się o zgodę innych osób przed umieszczeniem w Internecie informacji o nich,
- młodsi uczniowie częściej pytali się o zgodę innych osób przed zamieszczeniem w Internecie informacji o nich – w podziale na grupy wiekowe zrobiło tak odpowiednio 77,99% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 66,08% uczniów w wieku 15-16 lat.

Komentarz:

Umieszczanie w Internecie prywatnych informacji o różnych osobach jest praktyką dość powszechną w obecnych czasach. W skali globalnej świadczyć o tym może duża popularność portali plotkarskich oraz innych stron internetowych, na których można znaleźć informacje o osobach publicznych, nie zawsze przez te osoby samodzielnie zamieszczane. Także na poziomie bliskiego otoczenia dzieci i młodzieży można znaleźć szereg przykładów upowszechniania informacji np. o rodzinie, przyjaciółach, kolegach szkolnych, nauczycielach bądź innych osobach bez ich wiedzy i zgody (np. umieszczanie w Internecie zdjęć tych osób, zamieszczanie informacji o ich życiu prywatnym).

Z tego powodu szczególnie ważne jest podjęcie działań zmierzających do zwiększenia świadomości wśród dzieci i młodzieży na temat bezpiecznego udostępniania w Internecie wszelkich informacji o sobie, swojej rodzinie lub innych osobach tak, aby nie narażać siebie oraz pozostałe osoby na żadne negatywne konsekwencje swoich działań w Internecie.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Zawsze zapytaj się o zgodę innych osób przed umieszczeniem informacji o nich w Internecie.
- Jeśli chcesz udostępnić informacje o sobie lub innych osobach w Internecie zawsze sprawdź sposób, w jaki będzie ona udostępniana. Upewnij się, czy będą one dostępne publicznie dla wszystkich – a jeśli nie, to kto będzie odbiorcą tych informacji – oraz czy osoby trzecie nie będą miały możliwości dotrzeć do tych informacji. Stosuj przewidziane w danym serwisie ustawienia i zabezpieczenia ograniczające dostęp do informacji zamieszczanych przez Ciebie w Internecie tylko dla zaufanych osób.

- Nigdy nie zamieszczaj informacji o sobie lub innych osobach w negatywnym kontekście. Należy zawsze weryfikować treści zamieszczane w Internecie pod kątem ich obiektywizmu oraz potencjalnej krzywdy, którą mogą wyrządzić drugiej osobie.
- Pamiętaj, że informacje zamieszczone przez ciebie w Internecie na temat innych osób nawet w dobrej wierze, niekoniecznie muszą być w ten sam sposób zinterpretowane przez te osoby. Z tego powodu zawsze stosuj zasadę, że lepiej przekazywać mniej informacji w Internecie, niż o jedną za dużo.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Niezbędne jest podjęcie działań edukacyjnych, zmierzających do stworzenia wśród dzieci i młodzieży nawyku świadomego i przemyślanego dzielenia się informacjami prywatnymi na swój temat, a także dotyczącymi ich rodziny, przyjaciół czy innych osób. Szczególnie istotne jest wskazywanie problemów wynikających z nieuważnego bądź zbyt otwartego upublicznienia takich informacji w Internecie, z których mogą skorzystać osoby trzecie.
- Należy wskazywać konsekwencje zachowań związanych z upublicznieniem w Internecie informacji o innych osobach bez ich wiedzy i zgody. Dzieci i młodzież podejmując określone działania mające na celu podzielenie się w Internecie informacjami na swój temat lub na temat innych osób nie zawsze mogą mieć świadomość, że informacje te mogą być przedmiotem dalszego przetwarzania przez inne osoby, a co za tym idzie wykorzystania tych informacji nie zawsze zgodnie z pierwotnymi intencjami osób upubliczniających te dane i informacje.

Portale społecznościowe odgrywają coraz większą rolę w życiu dzieci i młodzieży

Dane z badań:

- 70,38% badanych uczniów poświęciło do 3 godzin dziennie na przeglądanie i aktywne uczestnictwo na różnych portalach,
- 15,42% badanych uczniów poświęciło ponad 3 godziny dziennie na przeglądanie i aktywne uczestnictwo na różnych portalach,
- aktywność badanych uczniów na portalach społecznościowych rośnie wraz z wiekiem – w podziale na grupy wiekowe na przeglądanie i aktywne uczestnictwo na różnych portalach do 3 godzin dziennie poświęciło odpowiednio 17,62% badanych uczniów w wieku 11-12 lat oraz 38,27% badanych uczniów w wieku 15-16 lat.
- 87,71% badanych uczniów utworzyło własny profil na wybranym portalu społecznościowym,
- 75,54% badanych uczniów dostosowało ustawienia prywatności swojego profilu na portalu społecznościowym do swoich potrzeb,
- 18,5% badanych uczniów umieściło na portalach społecznościowych informacje o swoim życiu prywatnym,
- 8,33% badanych uczniów umieściło prywatne informacje o swojej rodzinie i przyjaciołach,
- 44,37% badanych uczniów umieściło zdjęcia lub filmy o sobie, swojej rodzinie lub przyjaciołach,
- 25,79% badanych uczniów zaprzyjaźniło się z osobami, których nigdy wcześniej nie spotkali osobiście,
- 30,41% badanych uczniów zaakceptowało zaproszenia do grona przyjaciół od osób, których nie znało,
- 38,50% badanych uczniów przeczytało m.in. politykę prywatności, warunki korzystania ze stron internetowych, które odwiedziło,
- 72,72% badanych uczniów zmieniło domyślne ustawienia prywatności na portalach społecznościowych,
- 69,13% badanych uczniów sprawdziło wygląd swojego profilu dostępnego dla innych użytkowników na portalu społecznościowym,
- 18,50% badanych uczniów założyło fałszywy profil z nieprawdziwymi danymi.

Komentarz:

Portale społecznościowe są obecnie w czołówce najpopularniejszych serwisów internetowych wśród dzieci i młodzieży. Uczniowie spędzają coraz więcej czasu na odwiedzanie portali, przy czym aktywność ta rośnie wraz z wiekiem – według badań Biura GIODO starsi uczniowie ponad dwukrotnie więcej czasu poświęcają na przeglądanie i aktywne uczestnictwo na portalach społecznościowych, niż ich młodsi koledzy.

Należy podkreślić, że jak w przypadku każdego serwisu internetowego, aktywność na portalach społecznościowych może pociągać ze sobą wiele korzyści (np. możliwość rozwoju relacji towarzyskich, koleżeńskich i społecznych) ale także przynosić szereg negatywnych zjawisk, w tym w obszarze bezpieczeństwa danych osobowych i prywatności (np. kradzież danych osobowych, przejęcie kont do serwisu, tworzenie fałszywych profili korzystając z wykradzionych danych osobowych, wykorzystywanie wizerunku danej osoby w celach niezgodnych z prawem).

Z tego powodu konieczne jest przedsięwzięcie działań celem uwrażliwienia dzieci i młodzież na zachowanie wszelkich zasad bezpieczeństwa przy korzystaniu z portali społecznościowych, w tym zwrócenie szczególnej uwagi na środki, jakie należy podjąć celem ochrony swojej prywatności.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Aktualizuj programy antywirusowe i inne zabezpieczenia chroniące przed szkodliwymi programami na portalach społecznościowych oraz stosuj odpowiednie oprogramowanie chroniące przed phishingiem.
- Zmieniaj domyślne ustawienia prywatności, dostosowując je do swoich potrzeb.
- Dodawaj tylko do grona znajomych tylko osoby, które znasz, nie zaś „znajomych znajomych”.
- Nigdy nie umieszczaj na portalach społecznościowych zbyt dużo danych osobowych i innych informacji na swój temat. Staraj się podawać swoje dane osobowe adekwatnie do potrzeb, nie publikować zbyt dużo szczegółowych informacji o sobie czy innych osobach.
- Pamiętaj o tym, aby nigdy nie przekazywać informacji na swój temat ukazujących Cię w negatywnym kontekście. Informacje takie mogą być wykorzystane przez inne osoby bez Twojej zgody, prowadząc często do negatywnych konsekwencji (np. szantażu, dalszego upowszechniania wśród nieznanym osób, upublicznienia itp.).
- Nie otwieraj korespondencji na portalach społecznościowych, co do której możesz mieć podejrzenie, że może służyć jako narzędzie do kradzieży danych.
- Stosuj ustawienia zabezpieczeń na serwisach społecznościowych, np. blokowanie komentarzy lub ich akceptowanie.
- Jeśli zaobserwujesz, że ktoś używa Twoje dane osobowe zamieszczone przez Ciebie na portalach społecznościowych, zgłaszaj takie przypadki rodzicom, opiekunom, nauczycielom, administratorowi strony lub innym osobom czy podmiotom oraz dokumentuj je w postaci wydruków, zrzutów ekranów itp.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Duża odpowiedzialność za działania podejmowane przez dzieci i młodzież na portalach społecznościowych spoczywa na rodzicach. Powinni oni systematycznie monitorować aktywność swoich dzieci na portalach oraz reagować, kiedy tylko zauważą niepokojące sygnały.
- Biorąc pod uwagę fakt, że portale społecznościowe odgrywają coraz większą rolę w życiu dzieci i młodzieży, rodzice powinni ustalić z nimi zasady korzystania z tych portali.
- Aby móc obserwować poczynania swoich dzieci na portalach społecznościowych, rodzice powinni postarać się, aby dzieci dodały ich do grona swoich znajomych.
- Dobrą praktyką mogłoby być wspólne przeanalizowanie przez rodziców i dzieci polityki bezpieczeństwa w zakresie danych osobowych stosowanej przez portale społecznościowe. Także zalecane jest, aby rodzice zaangażowali się w procedurę rejestracji na portalu czy dostosowali ustawienia prywatności do potrzeb dziecka.

- Ze względu na brak odpowiedniej wiedzy wśród niektórych rodziców w zakresie potencjalnych zagrożeń, jakie mogą wiązać się z udostępnianiem danych osobowych na portalach społecznościowych, pożądane byłoby podjęcie działań edukacyjnych skierowanych do nich celem pokazania możliwych niebezpieczeństw oraz przekazanie informacji na temat działań, jakie należy podjąć, aby minimalizować te zagrożenia.
- Administratorzy serwisów internetowych powinni zadbać o pełne bezpieczeństwo danych osobowych osób korzystających z portali społecznościowych, stworzyć przejrzystą politykę bezpieczeństwa oraz umożliwić łatwy i bezpośredni kontakt z użytkownikiem.

Telefon komórkowy coraz częściej służy dzieciom i młodzieży do wykonywania połączeń internetowych

Dane z badań:

- 28,09% badanych uczniów skorzystało z Internetu w telefonie komórkowym,
- w podziale na grupy wiekowe z Internetu w telefonie komórkowym skorzystało odpowiednio 17,62% badanych uczniów w wieku 11-12 lat oraz 38,27% badanych uczniów w wieku 15-16 lat.

Komentarz:

Rośnie grupa dzieci i młodzieży łączących się z Internetem za pośrednictwem telefonu komórkowego – już prawie co trzeci uczeń deklaruje ten sposób korzystania z Internetu. Przy czym intensywność korzystania z Internetu w telefonie komórkowym rośnie wraz z wiekiem, starsi uczniowie dwukrotnie częściej wykorzystują telefon w tym celu.

Należy przypuszczać, że popularność Internetu w telefonie komórkowym wśród dzieci i młodzieży będzie rosła wraz z rozwojem rynku usług oferowanych przez operatorów telefonicznych. Już w chwili obecnej telefon komórkowy wykorzystywany jest m.in. do przeglądania zasobów Internetu, w tym portali społecznościowych, wysyłania wiadomości sms, mms, e-mail oraz informacji za pośrednictwem komunikatorów internetowych, dokonywania płatności, zamawianiu usług, korzystania z usług geolokacyjnych czy utrwalania i publikowania nagrań dźwiękowych, zdjęć i filmów. Także większe możliwości aparatów komórkowych (głównie smartfonów) oferujących coraz więcej nowych funkcji i rozwiązań, ułatwiają kontakt z Internetem w każdych warunkach. W związku z tym należy zwrócić szczególną uwagę na zapewnienie bezpieczeństwa danych osobowych w przypadku korzystania z Internetu mobilnego dostępnego z telefonów komórkowych. Zasady te nie powinny się różnić od tych, które należy zachować w trakcie korzystania z komputerów.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Pamiętaj o stosowaniu zabezpieczeń przeciwdziałających szkodliwemu oprogramowaniu w telefonie komórkowym (oprogramowanie antywirusowe stworzone specjalnie na platformy mobilne).
- Pamiętaj o zabezpieczeniu dostępu do aparatu telefonicznego oraz jego zasobów przed nieupoważnionymi osobami za pośrednictwem np. blokady telefonu, szyfrowania zasobów telefonu.
- Aktualizuj oprogramowanie Twojego aparatu telefonicznego. Stosuj także programy antywirusowe odpowiednie dla modelu Twojego aparatu telefonicznego.
- Pamiętaj o wyłączeniu zbędnych środków komunikacji, jeśli w danym momencie nie są one wykorzystywane. Blokuj dostęp do Internetu za pośrednictwem operatora telefonii komórkowej WiFi, Bluetooth itp.
- Przed zainstalowaniem nowych aplikacji na telefon komórkowy zwróć uwagę na przydatność tej aplikacji, jakie dane wybrana aplikacja wymienia z usługodawcami, rekomendacje innych użytkowników czy jej cenę. Sprawdź także, czy źródło pobierania aplikacji jest bezpieczne.

- Kontroluj koszty generowane w rezultacie użytkowania swojego telefonu – pozwoli ci to na zidentyfikowanie nieuprawnionych wydatków, których nie powinieneś ponieść w toku świadomego korzystania z telefonu komórkowego.
- Staraj się unikać podawania danych osobowych oraz innych poufnych danych (np. danych do kont bankowych, haseł dostępu, PIN-ów) w trakcie rozmów prowadzonych przez telefon komórkowy, w drodze wysyłania sms-ów, mms-ów, e-maili czy obsługując inne aplikacje w swoim telefonie.
- Nie zapisuj danych osobowych czy innych informacji poufnych w żadnej z aplikacji dostępnych w telefonach komórkowych (np. w notatnikach, kontaktach, sms-ach itp.), zwłaszcza jeśli aparat telefoniczny posiada funkcję łączenia się z Internetem.
- Nie korzystaj z nieznanych stron internetowych w telefonie komórkowym. Ze względu na rozmiar wyświetlacza trudniej Ci będzie zweryfikować, czy dana strona internetowa jest faktycznie prawdziwa.
- Przy sprzedaży aparatu telefonicznego zawsze pamiętaj o usunięciu wszystkich swoich danych i informacji, jakie zapisałeś w telefonie np. przez zresetowanie telefonu do ustawień fabrycznych.
- Nie oddzwaniaj na nieznane Ci numery, które mogą służyć wyłudzeniu zarówno pieniędzy, jak i Twoich danych.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Należy uświadamić dzieci i młodzież o potencjalnych zagrożeniach wynikających z korzystania z Internetu w telefonii komórkowej, np. możliwość zlokalizowania danej osoby; możliwość przechwycenia lub wyłudzenia danych osobowych; możliwość podszycia się przez inną osobę pod legalnego abonenta i wyłudzenie na jego koszt usług dostarczanych przez system.
- Należy pamiętać, że rozwojowi nowych technologii komunikacyjnych i informacyjnych towarzyszą także negatywne zjawiska, w tym działania złośliwe lub przestępcze skierowane przeciwko użytkownikom telefonii komórkowej. W związku z tym zawsze należy mieć na uwadze konieczność zabezpieczenia aparatu telefonicznego przed różnego typu nadużyciami, oszustwem, działaniami hackerskimi, atakami wirusów, działaniami podejmowanymi w celu wyłudzenia danych osobowych itp. Rodzice powinni odgrywać szczególną rolę w procesie edukacji na temat bezpiecznego korzystania z telefonów komórkowych oraz powinni zabezpieczyć aparaty telefoniczne swoich dzieci przed takimi szkodliwymi działaniami. Można też całkowicie zablokować dostęp do Internetu poprzez instalację odpowiedniej aplikacji do blokowania Internetu w telefonie komórkowym.
- Należy być szczególnie ostrożnym przy instalowaniu „darmowych” aplikacji (tzw. „in-app purchases”) na telefonie komórkowym. Może to oznaczać, że ściągnięte darmowe aplikacje (np. gra) pobierają opłaty za dodatkowe funkcje lub pakiety. Z tego powodu w miarę możliwości rodzice powinni wprowadzać odpowiednie zabezpieczenia, jeśli ich dzieci korzystają z takich aplikacji, oraz ustawić ograniczenia dla dokonywanych transakcji.

Zakupy dokonywane przez Internet stają się coraz bardziej popularne wśród dzieci i młodzieży

Dane z badań:

- 30,74% badanych uczniów skorzystało z Internetu w celu dokonania zakupów nowych produktów,
- w podziale na grupy wiekowe zakupów przez Internet dokonało odpowiednio 15,79% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 44,82% uczniów w wieku 15-16 lat,
- 21,90% badanych uczniów otrzymało komercyjne e-maile z ofertą produktów lub usług.

Komentarz:

Rośnie grupa dzieci i młodzieży dokonująca zakupów produktów lub usług przez Internet. Już co trzeci badany uczeń przyznaje się do tej formy zakupów, przy czym starsi uczniowie trzykrotnie częściej dokonują zakupów *on-line*, niż ich młodszy koledzy. Oprócz zakupów w sklepach internetowych producentów, popularne są również zakupy na portalach aukcyjnych lub portalach wymiany towarowej.

Obserwowane tendencje na rynku wskazują na coraz większe znaczenie zakupów internetowych, co generuje szereg korzyści zarówno dla kupujących, jak i oferentów dóbr i usług. Z drugiej strony z dokonywaniem zakupów w sieci Internet wiązać się mogą różnego typu zagrożenia dla bezpieczeństwa danych osobowych, gdyż w celu finalizacji zakupu niezbędne jest podanie szeregu danych, np. imienia, nazwiska, adresu zamieszkania, adresu elektronicznego e-maila, danych do konta bankowego, numerów kart kredytowych itp. Spośród najbardziej popularnych zagrożeń należy wymienić wyłudzenie danych osobowych.

Z tego powodu konieczne jest zapoznanie dzieci i młodzieży z podstawowymi zasadami bezpieczeństwa w trakcie dokonywania zakupów *on-line*.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Przed rozpoczęciem rejestracji w sklepie internetowym w celu dokonania zakupów zawsze zapoznaj się z warunkami sprzedaży danych produktów oraz polityką prywatności określającą zasady gromadzenia, przetwarzania i wykorzystywania danych osobowych pozyskanych przez sklep internetowy.
- Przed rozpoczęciem zakupów sprawdź, czy strony internetowe służące do finalizacji transakcji są odpowiednio zabezpieczone (szyfrowane), gwarantując bezpieczeństwo operacji.
- Pamiętaj, aby podawać tylko dane osobowe i inne informacje poufne (np. numery kont bankowych, numery kart kredytowych), które są niezbędne do sfinalizowania transakcji zakupu.
- W przypadku podania swoich danych osobowych w celu dokonania zakupów, pamiętaj, że zawsze masz prawo do żądania informacji o treści przechowywanych na swój temat danych, jak również prawo do żądania zmiany, zablokowania lub usunięcia danych, a także prawo do sprostowania błędów, uzupełnienia lub uaktualnienia swoich danych.

- Pamiętaj, że nie masz obowiązku odpowiadania na różne ankiety (także internetowe) przygotowane przez producentów lub dostawców usług, w których konieczne jest podanie swoich danych osobowych.
- Pamiętaj, że nie masz obowiązku podawania swoich danych osobowych, które służyć będą do celów marketingowych. Nie musisz wyrażać zgody na przetwarzanie danych w celach marketingowych.
- W przypadku podania danych osobowych do celów marketingowych, zawsze możesz wycofać się z wcześniej podjętej decyzji poprzez wniesienia sprzeciwu wobec przetwarzania Twoich danych osobowych w celach marketingowych.
- Przed dokonaniem zakupów na portalach aukcyjnych zawsze poznaj zasady ich funkcjonowania oraz sprawdź wiarygodność sprzedającego, jego dotychczasową historię zakupów, opinie innych osób o danym sprzedawcy.
- Przy dokonywaniu zakupów *on-line* poproś swoich rodziców, opiekunów prawnych lub inne dorosłe osoby o wytłumaczenie warunków zakupów, które są dla Ciebie niezrozumiałe.
- Jeśli dokonujesz pierwszy raz zakupów na nowym portalu (stronie internetowej producenta lub portalu aukcyjnym) poproś rodziców, opiekunów prawnych lub inną dorosłą osobę, aby Ci towarzyszyła w całej procedurze rejestracji i dokonywania zakupów.
- Dokonuj płatności za zakupy dokonane w Internecie wykorzystując bezpieczne i ogólnie znane serwisy lub strony internetowe banków.
- Informuj swoich rodziców w przypadku, gdy zauważysz, że z twojego konta bankowego (lub środków zgromadzonych na koncie telefonu komórkowego) pobierane są pieniądze za produkt lub usługę, których świadomie nie zamówiłeś/-aś.
- Zawsze sprawdzaj w Internecie strony domowe firm, od których dostałeś/-aś wyjątkowo korzystne oferty dokonania zakupów. Może okazać się, że ktoś podszywa się pod daną firmę celem wyłudzenia danych osobowych lub innych niebezpiecznych działań.
- Jeśli otrzymujesz niechciane wiadomości komercyjne, zwróć się do administratora danych osobowych właściciela portalu internetowego, od którego otrzymujesz wiadomości spam z prośbą o zaprzestanie wysyłania wiadomości marketingowych na Twój adres elektroniczny e-mail. Po otrzymaniu takiej prośby administratorzy mają obowiązek usunąć Twój adres w-mail ze swojej listy mailingowej.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Należy edukować dzieci i młodzież o potencjalnych zagrożeniach płynących z dokonywania zakupów w Internecie. Firmy mogą stosować różne zabiegi w celu wyłudzenia danych osobowych, również mogą stosować zabiegi mające na celu zmuszenie potencjalnych nabywców do dokonania zakupów (warunki umowy napisane nieczytelnie, małym drukiem, ukryte na podstronach internetowych, brak warunków umowy). Z tego powodu konieczne jest pokazywanie dzieciom i młodzieży, w jaki sposób mogą stać się one ofiarami nielegalnych lub nieuprawnionych praktyk stosowanych przez producentów i dostawców poszczególnych dóbr lub inne osoby oferujące zakup produktów.
- Należy pokazywać uczniom całą procedurę rejestracji i dokonywania zakupów internetowych, wskazując na zagadnienia, z którymi uczeń musi się koniecznie zapoznać przed dokonaniem zakupów (polityka bezpieczeństwa, sposób gromadzenia,

przechowywania i wykorzystywania danych osobowych, sposoby płatności, warunki zakupów, cenniki za usługi związane z zakupami itp.).

- Rodzice powinni w miarę możliwości sprawdzać źródła zakupów dokonywanych przez swoje dzieci oraz sposób dokonywanych płatności, kontrolując przepływ środków na kontach bankowych swoich lub dzieci oraz na rachunkach za korzystanie z telefonu komórkowego. Może się zdarzyć, że dzieci samodzielnie dokonują zakupów *on-line*, logując się na konta internetowe swoich rodziców oraz korzystając z ich pieniędzy bez wiedzy i zgody swoich opiekunów.
- Rodzice lub inni użytkownicy komputerów powinni przeglądać historię zakupów w sklepach internetowych oraz uważnie obserwować wszelkie informacje zwrotne od oferentów dóbr i usług, celem obserwacji wszelkich niepożądanych zachowań zmierzających do nieuprawnionych działań na danych osobowych. Szczególnie uważnie powinno się obserwować informacje pochodzące od firm, których wcześniej nie znali; wiadomości spam dotyczące ofert produktów lub usług czy odpowiedzi zwrotne od e-sklepów, z których wcześniej nie były dokonywane zakupy.

Dzieci i młodzież ponoszą realne konsekwencje wynikające z udostępniania swoich danych osobowych w Internecie

Dane z badań:

- 5,62% badanych uczniów miało problemy po umieszczeniu w Internecie informacji o sobie,
- 3,44% badanych uczniów miało problemy po umieszczeniu w Internecie informacji o innych osobach,
- 6,31% badanych uczniów zostało poproszonych o usunięcie informacji o innych osobach, które umieścili w Internecie,
- 15,37% badanych uczniów otrzymało wiadomości spam po ujawnieniu swoich danych osobowych w Internecie,
- 21,90% badanych uczniów otrzymało komercyjne e-maile z ofertą produktów lub usług,
- 4,70% badanych uczniów zostało wirtualnie skrzywdzonych,
- 3,21% badanych uczniów zostało skrzywdzonych (poniżonych) w realnym życiu po ujawnieniu swoich danych osobowych w Internecie,
- 7,80% badanych uczniów potwierdziło, że ktoś włamał się na ich profil społecznościowy i wykorzystał dane osobowe,
- 5,85% badanych uczniów musiało zapłacić za usługi, których nie zamówili świadomie, po ujawnieniu swoich danych osobowych w Internecie.

Komentarz:

Udostępnianie swoich danych osobowych w Internecie może również przynieść negatywne konsekwencje w życiu realnym. Dane zamieszczone powyżej, będące rezultatem badań GIODO pokazują, że istnieje grupa dzieci i młodzieży, które spotkały się z różnego rodzaju przykrościami po zamieszczeniu swoich danych w Internecie. Możliwe negatywne konsekwencje takich działań potwierdzone zostały również wynikami innych badań, koncentrujących się na bardziej ogólnej analizie zagrożeń płynących z użytkowania Internetu – nie tylko zagrożeń dla danych osobowych.

Należy przypuszczać, że problem ten będzie narastał wraz z szerszym dostępem do Internetu oraz wzrostem aktywności dzieci i młodzieży przy korzystaniu z szerokiej oferty usług internetowych. W związku z tym konieczne jest nagłaśnianie różnych przykładów naruszania prywatności w Internecie oraz uświadamianie dzieciom i młodzieży, jak bardzo ważne jest zachowanie ostrożności w udostępnianiu danych osobowych w Internecie.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Kontroluj swoją aktywność w Internecie pod kątem możliwych zagrożeń, jakie mogą być rezultatem udostępnienia Twoich danych osobowych w Internecie.
- Ustal swój prywatny kodeks zachowań w Internecie, np. nie obrażać innych osób, nie wysyłać spamu, zawsze zachować ostrożność przy podawaniu swoich danych osobowych w Internecie, czytać zasady korzystania z danego serwisu internetowego. Stosując odpowiednie zasady w Internecie dasz dobry przykład innym osobom, w jaki sposób należy korzystać z aplikacji, usług lub serwisów internetowych.

- Poinformuj swoich rodziców, opiekunów prawnych lub inną dorosłą osobę w przypadku, gdy zauważysz, że ktoś bezprawnie posługuje się Twoimi danymi osobowymi lub narusza Twoją prywatność w Internecie lub w życiu realnym.
- Bądź ostrożny przy zawieraniu nowych znajomości z osobami, których nigdy wcześniej nie widziałeś/-aś na oczy. Pamiętaj, że nie zawsze osoba, za którą się podaje może rzeczywiście nią być. Jeśli masz jakieś wątpliwości bądź obawy, że osoba poznana w Internecie może wprowadzać Cię w błąd, poinformuj o tym rodziców, nauczycieli lub inne osoby.
- Usuwać spam oraz inne fałszywe maile, które mają na celu wyłudzenie Twoich danych osobowych. Także nie otwieraj poczty e-mail lub plików załączonych do wiadomości e-mail otrzymanych z nieznanego źródła.
- Nie korzystaj ze stron, co do których nie jesteś przekonany, czy gwarantują bezpieczeństwo Twoich danych osobowych i prywatności. Zdarza się, że linki do zainfekowanych stron internetowych znajdują się w e-mailach pochodzących z nieznanymi źródeł.
- Przed ściągnięciem aplikacji lub programów z Internetu zawsze czytaj warunki związane z ich instalacją i użytkowaniem. Szczególną ostrożność zachowaj w przypadku konieczności podania numeru karty kredytowej lub rachunku bankowego, czy też podanie numeru telefonu komórkowego, z którego mogą zostać pobrane środki finansowe.
- Stosuj pozostałe zalecenia i rekomendacje zaproponowane przy omówieniu innych wniosków tego raportu.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Rodzice, opiekunowie prawni oraz inne osoby zaangażowane w problematykę bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w sieci Internet powinni silnie zaangażować się w edukację dzieci i młodzieży pod kątem bezpiecznego korzystania z różnych aplikacji, serwisów lub usług internetowych, służącego ochronie ich danych osobowych i prywatności. Wskazywanie wszelkich zagrożeń oraz pokazywanie przykładów naruszenia prywatności oraz nieuprawnionego posługiwania się danymi osobowymi dzieci bez ich uprzedniej zgody powinno być kluczowym elementem działań edukacyjnych tak, aby dzieci i młodzież z pełną świadomością i bez obaw mogli korzystać z pełnej oferty Internetu.
- Rodzice, opiekunowie prawni, nauczyciele lub inne osoby dorosłe powinny uważnie obserwować swoje dzieci i wychwytywać wszelkie niepokojące zachowania lub objawy będące rezultatem aktywności dzieci i młodzieży w Internecie (w tym coraz częstsze tzw. uzależnienie od Internetu).
- Należy monitorować aktywność dzieci i młodzieży w Internecie pod kątem wychwytywania wszystkich niepokojących sygnałów związanych z udostępnianiem przez nie danych osobowych oraz innych poufnych informacji.

Korzystając z Internetu dzieci i młodzież podejmują różne działania celem ochrony swoich danych osobowych i prywatności

Dane z badań:

- 38,50% badanych uczniów przeczytało m.in. politykę prywatności, warunki korzystania ze stron internetowych, które odwiedziło,
- 72,72% badanych uczniów zmieniło domyślne ustawienia prywatności na portalach społecznościowych,
- 69,13% badanych uczniów sprawdziło wygląd profilu udostępnionego dla innych użytkowników na portalu społecznościowym, na którym umieściło swój profil,
- 33,41% badanych uczniów użyło nieprawdziwych danych w trakcie korzystania z chat-roomów, forum lub blogów,
- 18,50% badanych uczniów posiadało fałszywy profil z nieprawdziwymi danymi,
- 71,79% badanych uczniów usunęło wiadomości spam i inne maile otrzymane z nieznanego źródła,
- starsi uczniowie częściej korzystali z różnych form zabezpieczenia swoich danych osobowych w Internecie.

Komentarz:

Pomimo, że istnieje grupa dzieci i młodzieży, która w dalszym ciągu posiada niewielką wiedzę w zakresie stosowania zasad bezpieczeństwa przy udostępnianiu swoich danych osobowych w Internecie, badania GIODO wykazały również, że uczniowie podejmują różne działania przy korzystaniu z aplikacji, serwisów lub usług internetowych mające na celu ochronę swoich danych i prywatności.

Wyniki takie stanowią dobrą prognozę na przyszłość i świadczą o tym, że uczniowie są skłonni stosować zasady bezpiecznego użytkownika Internetu, jeśli takie zasady znają. Szczególnie, że według badań GIODO, starsi uczniowie częściej korzystają z różnych form zabezpieczenia swoich danych osobowych i prywatności, co związane może być z ich większą świadomością i wiedzą dotyczącą potencjalnych zagrożeń w tym obszarze.

Zmobilizowanie dzieci i młodzieży do samodzielnego dbania o bezpieczeństwo swoich danych osobowych i prywatności w Internecie jest jednym z ważniejszych zadań wszystkich osób i instytucji zajmujących się tą problematyką. Nikt lepiej nie potrafi zauważyć różnych niepokojących objawów i zagrożeń, niż osoby bezpośrednio zaangażowane w proces udostępniania danych osobowych w Internecie. Jest to szczególnie istotne biorąc pod uwagę fakt, że problem będzie narastał wraz z rozwojem technologii, pojawianiem się nowej oferty internetowej oraz intensyfikacją wykorzystywania Internetu do różnych celów, które to elementy mogą przyczynić się do wystąpienia nowych zagrożeń w obszarze danych osobowych i prywatności. Dlatego konieczne jest przekazywanie dzieciom i młodzieży wiedzy służącej zwiększaniu ochrony ich danych osobowych w Internecie tak, aby samodzielnie podejmowali działania celem zapewnienia odpowiednich standardów bezpieczeństwa.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Przy korzystaniu z aplikacji, usług lub serwisów internetowych zawsze kieruj się zdrowym rozsądkiem przy udostępnianiu swoich danych osobowych w Internecie.

- Zawsze zapoznaj się z podstawowymi zasadami korzystania z poszczególnych aplikacji, serwisów lub usług internetowych oraz standardami bezpieczeństwa.
- W trakcie korzystania z Internetu pamiętaj o wszystkich wskazówkach i rekomendacjach, które zostały wymienione przy okazji omawiania poprzednich wniosków. Przekazują one podstawowe zasady bezpieczeństwa przy korzystaniu z różnych serwisów, aplikacji lub usług internetowych.
- Pytaj się innych osób albo samodzielnie sprawdzaj w Internecie lub innych źródłach informacji, jakie zabezpieczenia stosować oraz na co zwracać uwagę przy korzystaniu z różnych aplikacji, usług lub serwisów internetowych. Samodzielnie kontroluj, na jakie niebezpieczeństwa możesz być narażony przy udostępnianiu swoich danych osobowych.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Dzieci i młodzież chętnie będą samodzielnie podejmować różne działania służące zabezpieczeniu ich danych osobowych i prywatności w Internecie, jeśli będą posiadały wiedzę na ten temat. Z tego powodu niezwykle ważne jest pokazywanie im, jakie zasady bezpieczeństwa danych osobowych mogą samodzielnie stosować oraz na co powinni zwracać uwagę przy udostępnianiu swoich danych osobowych w Internecie.
- Na lekcjach informatyki lub w domu pod opieką rodziców warto byłoby wspólnie z dzieckiem przeanalizować procedury bezpieczeństwa charakterystyczne dla najbardziej popularnych portali internetowych oraz pozwolić mu na samodzielne wdrożenie działań służących zapewnieniu bezpieczeństwa ich danych osobowych i prywatności.

Dzieci i młodzież nie zawsze wiedzą, do kogo mogą zwrócić się z prośbą o pomoc w przypadku naruszenia ich prywatności w Internecie

Dane z badań:

- 24,73% badanych uczniów mogło wymienić nazwę jakiegokolwiek instytucji, do której może się zgłosić, jeśli ktoś naruszy ich prywatność w Internecie (umieścił informacje o nich w Internecie bez ich zgody),
- starsi uczniowie wykazali większą znajomość osób lub instytucji, do których mogą się zwrócić w przypadku naruszenia ich prywatności w Internecie – w podziale na grupy wiekowe wiedzę taką miał odpowiednio 21,61% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 28,18% uczniów w wieku 15-16 lat,
- 6,71% badanych uczniów zgłosiło innej osobie lub instytucji, że ktoś zamieścił informacje o nich w Internecie bez ich zgody,
- młodszy uczniowie byli bardziej skłonni do poinformowania innej osoby o fakcie umieszczenia informacji o nich w Internecie bez ich zgody – w podziale na grupy wiekowe zrobiło tak odpowiednio 8,04% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 5,08% uczniów w wieku 15-16 lat,
- 7,66% badanych uczniów nie poinformowało nikogo, pomimo znalezienia w Internecie informacji o sobie zamieszczonych bez ich zgody.

Komentarz:

Badania wśród uczniów wykazały niską znajomość osób lub instytucji, do których dzieci i młodzież mogą się zwrócić w sytuacji naruszenia ich prywatności w Internecie. Także nie są skłonni do zgłaszania jakichkolwiek problemów związanych z naruszeniem ich prywatności w Internecie. Jednak jeśli już zdecydowały się poinformować innych o problemie, największym zaufaniem obdarzali osoby najbliższe – rodziców, przyjaciół czy nauczycieli. Niewielu uczniów informowało o takich zdarzeniach instytucje publiczne czy inne podmioty zajmujące się problematyką bezpieczeństwa w sieci Internet.

Takie dane są szczególnie niepokojące w warunkach wzrastającej liczby przestępstw i nadużyć w stosunku do danych osobowych udostępnianych w sieci Internet, na które narażeni są także młodszy użytkownicy Internetu. Nieznajomość instytucji, do których mogą się oni zwrócić o pomoc oraz obawa czy niechęć przed zgłaszaniem takich nadużyć sprzyjać mogą narastaniu poczucia osamotnienia w sytuacji zagrożenia ich prywatności. W tym przypadku istotnym jest uświadomienie dzieciom i młodzieży, że nie zostaną sami ze swoim problemem oraz zawsze mogą liczyć na pomoc i wsparcie osób lub instytucji wyspecjalizowanych w zagadnieniach bezpieczeństwa w Internecie.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Zawsze zgłaszaj wszystkie przypadki naruszenia Twojej prywatności lub posługiwania się Twoimi danymi osobowymi bez Twojej wiedzy i zgody. Także jeśli pozyskałeś/-aś wiedzę, że taki problem spotkał Twoich znajomych lub kolegów, również poinformuj o tym odpowiednie osoby. Umożliwi to zapobieżeniu dalszych takich działań oraz pozwoli na identyfikację sprawców.

- Pamiętaj, że z powyższymi problemami zawsze możesz zwrócić się do rodziców, opiekunów prawnych, administratorów serwisów internetowych lub innych dorosłych osób. Ponadto istnieje szereg instytucji i organizacji, które również zajmą się Twoim problemem, wśród których wymienić należy m.in. Biuro Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, Policję, organizacje pozarządowe zajmujące się problematyką bezpieczeństwa w sieci (np. Fundacja Dzieci Niczyje, Fundacja Kidprotect.pl)
- Jeśli z jakiś przyczyn nie chcesz zgłosić tego problemu osobiście, możesz zrobić to anonimowo dzwoniąc lub pisząc do jednej z instytucji zajmującej się bezpieczeństwem w Internecie lub anonimowo zgłaszając problem w szkole.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Należy upowszechniać wśród dzieci i młodzieży informacje dotyczące osób, instytucji publicznych oraz innych podmiotów zajmujących się bezpieczeństwem w sieci Internet, do których uczniowie mogą się zwrócić w przypadku zaobserwowania naruszenia swojej prywatności w Internecie. W większości informacje takie są ogólnie dostępne i można je łatwo znaleźć w Internecie. Jednym z najważniejszych organów państwowych stojących na straży bezpieczeństwa danych osobowych oraz prywatności jest Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (www.giodo.gov.pl), którego zadaniem jest m.in. zapewnienie bezpieczeństwa danych osobowych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (t.j. Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.).
- Rodzice, opiekunowie prawni czy nauczyciele poprzez bezpośrednie rozmowy ze swoimi podopiecznymi powinni zachęcać dzieci i młodzież do zgłaszania wszelkich problemów związanych z naruszaniem ich prywatności w Internecie, z jakimi bezpośrednio się zetknęli w trakcie korzystania z oferty w sieci Internet, lub pozyskali wiedzę w tym temacie od przyjaciół i znajomych.

Dzieci i młodzież nie mają wystarczającej wiedzy na temat ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie

Dane z badań:

- 45,01% badanych uczniów słyszało o działaniach informacyjnych i edukacyjnych na temat ochrony swoich danych osobowych i prywatności w Internecie,
- starsi uczniowie częściej spotykali się z działaniami edukacyjnymi i informacyjnymi w zakresie ochrony danych osobowych – w podziale na grupy wiekowe z informacjami takimi zetknęło się odpowiednio 39,90% uczniów w wieku 11-12 lat oraz 48,93% uczniów w wieku 15-16 lat,
- 54,79% badanych uczniów chciałoby się dowiedzieć, gdzie szukać informacji lub kogo zapytać o to, w jaki sposób chronić swoje dane osobowe i prywatność,
- 43,09% badanych uczniów chciałoby wiedzieć, co powinni zrobić, aby chronić swoje dane osobowe i prywatność w Internecie,
- 40,85% badanych uczniów chciałoby wiedzieć, jakie zagrożenia wiążą się z udostępnianiem swoich danych osobowych w Internecie,
- 40,74% badanych uczniów chciałoby wiedzieć, gdzie mogą zgłosić fakt bezprawnego wykorzystania ich danych osobowych.

Komentarz:

Badania GIODO wykazały niewielką świadomość dzieci i młodzieży w kwestii ochrony danych osobowych i prywatności. Zaskakującym w tym przypadku jest fakt, że pomimo istnienia wielu instytucji publicznych, organizacji pozarządowych czy podmiotów prywatnych zajmujących się problematyką szeroko rozumianego bezpieczeństwa w sieci Internet – w tym zagadnieniami związanymi z ochroną danych osobowych, wciąż istnieje duża grupa dzieci i młodzieży, która do tej pory nie miała szans zapoznać się z działaniami informacyjnymi czy edukacyjnymi prowadzonymi przez te instytucje.

Niewątpliwie jednym z ważniejszych zadań stojących przed osobami i instytucjami zajmującymi się bezpieczeństwem danych osobowych w Internecie jest wzbudzenie zainteresowania tą problematyką wśród dzieci i młodzieży tak, aby samodzielnie sięgali do różnych źródeł zawierających informacje na ten temat lub poszukiwali tej wiedzy u specjalistów, nauczycieli, rodziców czy innych osób zajmujących się problematyką ochrony danych osobowych i prywatności.

WSKAZÓWKI I REKOMENDACJE:

Dla dzieci i młodzieży:

- Jeśli masz jakieś pytania lub wątpliwości dotyczące udostępniania swoich danych osobowych w Internecie, zawsze zapytaj rodziców, opiekunów prawnych, nauczycieli lub inne dorosłe osoby, jak powinieneś postąpić w danej sytuacji.
- Możesz samodzielnie wyszukać informacji na dany temat w Internecie. Na różnych stronach internetowych instytucji państwowych lub organizacji zajmujących się bezpieczeństwem w sieci Internet dostępnych jest szereg informacji na temat ochrony danych osobowych i prywatności, np. www.giodo.gov.pl, http://www.zyjbezpiecznie.policja.pl/portal/zb/828/Komputer_i_Internet.html; <http://fdn.pl/>; <http://kidprotect.pl/>.

- Poproś nauczyciela informatyki lub innego przedstawiciela szkoły, aby zorganizował lekcję, na której omówione zostaną podstawowe zasady bezpiecznego udostępniania swoich danych osobowych oraz potencjalne zagrożenia wynikające z udostępniania swoich danych osobowych w Internecie. Zaproponuj, żeby zaprosicie na taką lekcję przedstawiciela instytucji państwowej lub prywatnej zajmującej się tą problematyką.

Dla rodziców oraz osób i podmiotów zainteresowanych tematyką ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie:

- Biorąc pod uwagę fakt, że jednym z najbardziej pożądaných źródeł informacji na temat bezpieczeństwa danych osobowych i prywatności w sieci Internet są lekcje w szkołach, zalecane byłoby zaangażowanie szkół w przygotowanie takich zajęć. Biuro GODO aktualnie prowadzi programie edukacyjnym „Twoje dane – twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych. Inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów i nauczycieli”, którego celem jest podnoszenie wiedzy dotyczącej ochrony danych osobowych i prawa do prywatności - zarówno wśród nauczycieli, jak i uczniów. W ramach tego programu szkołom, które zgłoszą się do uczestnictwa w tym przedsięwzięciu, Biuro GODO zapewnia materiały edukacyjne i specjalistyczne szkolenia. Więcej informacji na temat tego programu znaleźć można na stronie http://www.godo.gov.pl/550/id_art/4438/j/pl/.
- Istnieje szereg badań i publikacji na temat bezpiecznego korzystania z Internetu oraz sposobów zabezpieczania się przed negatywnymi konsekwencjami takiej aktywności. Także w zakresie ochrony danych osobowych i prywatności znaleźć można różne publikacje i porady, w jaki sposób bezpiecznie udostępniać swoje dane osobowe w Internecie. Opracowania te, przygotowane m.in. przez instytucje państwowe, organizacje pozarządowe czy firmy prywatne, dostępne są najczęściej bezpłatnie. Z tego powodu osoby lub podmioty zainteresowane zwiększaniem wiedzy wśród dzieci i młodzieży w zakresie bezpieczeństwa danych osobowych i prywatności w trakcie korzystania z Internetu powinny korzystać z tego rodzaju źródeł informacji, ewentualnie zwrócić się do Biura GODO o wskazanie tych źródeł.
- Należałoby zintensyfikować współpracę między różnymi podmiotami publicznymi i prywatnymi zaangażowanymi w problematykę bezpieczeństwa danych osobowych w sieci Internet oraz zachęcić te podmioty do podjęcia wspólnych działań edukacyjnych i informacyjnych, celem maksymalizacji korzyści wynikających z upowszechniania informacji na ten temat. Największą korzyścią w tym przypadku byłoby dotarcie z przekazem do jak najszerszej grupy młodych użytkowników Internetu tak, aby dzieci i młodzież w pełni świadomie i rozważnie udostępniali swoje dane osobowe bez obawy o późniejsze negatywne konsekwencje takich zachowań.
- Ważnym źródłem informacji na temat bezpiecznego korzystania z Internetu są niewątpliwie rodzice. Z tego powodu zachęcamy rodziców, aby często rozmawiali ze swoimi dziećmi na ten temat, omawiając m.in. sposoby korzystania z różnych aplikacji, usług lub serwisów internetowych, potencjalne zagrożenia związane z udostępnianiem swoich danych osobowych w Internecie czy sposoby zabezpieczenia siebie i komputera przed nieuważnym udostępnieniem tych danych.

Słowniczek

Poniższy słowniczek wyjaśnia niektóre pojęcia, które zostały użyte w ankiecie. Bardzo proszę o korzystanie z niego w trakcie wypełniania ankiet, jeśli jakiegokolwiek pojęcia użyte w ankiecie będą nieznane lub niezrozumiałe.

Dane osobowe (ang. personal data) – są to jakiegokolwiek informacje osobiste, które pozwalają na identyfikację (rozpoznanie, ustalenie) danej osoby. Najbardziej popularne dane osobowe obejmują: imię, nazwisko, data urodzenia, nazwa szkoły, adres domowy, numer telefonu czy zdjęcie.

Wiadomość elektroniczna (ang. electronic e-mail), zwana również jako **e-mail, mail** – jest to sposób wysyłania wiadomości w sposób elektroniczny w ramach sieci komputerowej. Mail może być wysłany od jednej osoby do drugiej lub między większą liczbą osób.

Spam – są to niechciane lub niepotrzebne wiadomości elektroniczne. Generalnie odnosi się to do dużej ilości wiadomości wysyłanych elektronicznie do nieznanych osób, które nie chcą ich otrzymywać (nie wyraziły zgody na ich otrzymywanie). Wiadomości te w większości zawierają informacje o produktach lub usługach, prośby o Twoje dane osobowe (phising) czy wiadomości zawierające linki lub aplikacje, które np. mogą kraść Twoje dane z komputera lub zniszczyć pliki w komputerze.

Najbardziej popularny jest spam wysyłany za pośrednictwem poczty elektronicznej **spam e-mailowy (ang. e-mail spam)**. Ale również można zdefiniować inne rodzaje spamu. Na przykład kiedy gawędzisz sobie przez swój ulubiony komunikator internetowy, wówczas otrzymujesz **spam rozsyłany za pośrednictwem komunikatorów internetowych (ang. instant messaging spam)**; kiedy przeszukujesz Internet, otrzymujesz **spam prezentowany za pośrednictwem serwisów wyszukiwarkowych (ang. Web search spam)**; kiedy otrzymujesz wiadomości na Twój telefon komórkowy, możesz dostać **spam rozsyłany za pośrednictwem sms-ów, mms-ów lub bluetooth (ang. mobile phone messaging spam)**; kiedy otrzymujesz wiadomości na twój portal społecznościowy, możesz otrzymać **spam rozsyłany za pośrednictwem portali społecznościowych (ang. social networking spam)**.

Elektroniczna wiadomość komercyjna (handlowa) (ang. commercial e-mail), zwana również jako **komercyjny e-mail, komercyjny spam** – zwykle odnosi się do dużej ilości informacji wysyłanych elektronicznie do osób, które nie chcą ich otrzymywać (nie wyraziły zgody na ich otrzymywanie). Maile tego typu zwykle zawierają informacje o produktach lub usługach i wysyłane są w celu zachęcenia osób do dokonania zakupu. Jest to rodzaj informacji reklamowej wysyłanej do potencjalnych nabywców za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Blog – jest to typ strony internetowej lub część strony internetowej. Jest to rodzaj komputerowego pamiętnika prowadzonego przez konkretne osoby – strona internetowa powszechnie dostępna, która zawiera np. fakty z życia osobistego, uwagi, obserwacje, zdjęcia, filmy wideo. Informacje to są systematycznie uzupełniane.

Komunikator internetowy (ang. Online communicator, Instant Messenger–IM) – jest to program komputerowy pozwalający na przesyłanie natychmiastowych komunikatów

między dwoma lub więcej komputerami, poprzez sieć komputerową, zazwyczaj Internet. Od poczty elektronicznej różni się tym, że oprócz samej wiadomości, przesyłane są także informacje np. o obecności użytkowników, co zwiększa znacznie szansę na prowadzenie bezpośredniej konwersacji. Najbardziej popularnymi komunikatorami internetowymi są: Skype, Twitter, Gadu-Gadu, NKtalk.

Czatownia (ang. chat-room) – jest to serwis internetowy służący do bezpośredniej komunikacji wielu osób w czasie rzeczywistym (w chwili obecnej). Zwykle istnieją dwa rodzaje rozmowy – prywatna, której przebieg mogą śledzić tylko dwie osoby, oraz publiczna, dostępna dla wszystkich zalogowanych użytkowników.

Portal społecznościowy (ang. Social Networking Site – SNS) – jest to serwis internetowy, który istnieje w oparciu o zgromadzoną wokół niego grupę ludzi (społeczność). Serwisy społecznościowe oferują szereg różnych instrumentów i aplikacji umożliwiających komunikację między poszczególnymi osobami, możliwość dzielenia się różnymi informacjami czy zabawę (grę), możliwość tworzenia własnych blogów, umieszczania obrazów, slajdów czy filmów. W serwisie społecznościowym każdy użytkownik może stworzyć swój własny profil, który jest widoczny dla wszystkich lub wybranej grupy ludzi. Serwisy społecznościowe mogą być ogólne lub tematyczne – adresowane do osób mających podobne zainteresowania (np. lubiących piłkę nożną, interesujących się astronomią czy grających w gry on-line). Serwisy te mogą być otwarte – dostępne dla każdego, lub zamknięte – dostępne tylko dla wybranej grupy osób.

Ustawienia prywatności (ang. privacy settings) – są to ustawienia, które umożliwiają kontrolę nad tym, co się dzieje z Twoimi danymi osobowymi w Internecie. Ustawienia prywatności mogą znaczyć wiele rzeczy – porównać je można np. do Twojego domu, gdzie to Ty decydujesz kto może Cię odwiedzić lub możesz zamknąć drzwi i nie wpuszczać nikogo. W przypadku serwisów społecznościowych stosując własne ustawienia prywatności możesz wybrać, co jest a co nie jest widoczne dla innych w Twoim profilu oraz kto może Twój profil przeglądać, czytać Twoje komentarze, oglądać Twoje filmy video lub się z Tobą kontaktować.

Domyślne ustawienia prywatności (ang. default privacy settings) – są to ustawienia prywatności, które zostały wcześniej ustalone przez właściciela strony internetowej czy producenta aplikacji internetowej lub portalu społecznościowego. Na przykład kiedy tworzysz swój profil na portalu społecznościowym, ustawienia prywatności są już z góry narzucone. Może to oznaczać, że każdy może zobaczyć Twój profil i zobaczyć wszystko co tam zamieszczasz – Twoje komentarze, informacje, opinie, zdjęcia, filmy video – dopóki nie zmienisz ustawień prywatności z domyślnych na Twoje własne ustawienia.

Profil na portalu społecznościowym (ang. profile on SNS) – są to wszystkie informacje, które zamieszczasz w portalu społecznościowym i które pozwalają na rozpoznanie Ciebie przez innych użytkowników portalu. Profil można porównać do dowodu osobistego lub paszportu, który zawiera informacje o właścicielu profilu oraz pozwala na identyfikację danej osoby, lecz może zawierać znacznie więcej informacji (nie tylko imię, nazwisko, datę urodzenia, miejsce zamieszkania czy zdjęcie).

Fałszywy profil na portalu społecznościowym (ang. fake profile on SNS) – jest podobny do profilu na portalu społecznościowym (definicja powyżej) jednak zawiera fałszywe informacje o właścicielu profilu. Informacje te mogą dotyczyć innej żyjącej osoby lub istoty

wirtualnej (np. lalki Barbie, Supermena). Przy tworzeniu fałszywego profilu możesz podać np., że na imię masz Myszka Miki, masz 200 lat lub mieszkasz na Marsie.

Polityka prywatności (ang. privacy policy) – oficjalny dokument przygotowany przez właściciela (administratora) strony internetowej, który informuje użytkowników o tym, jakie dane osobowe są o nich zbierane i jak będą wykorzystywane. Dokument ten może informować szczegółowo, np. jakie konkretnie dane będą zbierane przez właściciela serwisu internetowego (czy tylko imię lub nazwisko, czy też. będą to dane bardzo osobiste – np. twoje wyznanie religijne, ile zarabiają Twoi rodzice), czy Twoje dane osobowe będą przekazywane gdzie indziej (np. firmom, innym portalom), w jaki sposób możesz zmienić ustawienia prywatności lub w jaki sposób właściciel serwisu zabezpiecza zebrane dane przed np. kradzieżą.

Warunki korzystania (ang. terms of use) – warunki na które musisz się zgodzić, jeśli chcesz korzystać z wybranych aplikacji lub serwisów internetowych, np. gier on-line, zakupów on-line lub komunikatorów internetowych. Jest to zbiór wszystkich reguł, które obowiązują na danym portalu lub serwisie internetowym.

Forum, zwane również jako **forum internetowe lub forum dyskusyjne (ang. Internet forum)** – jest to forma grup dyskusyjnych we Internecie, która służy do wymiany informacji i poglądów między osobami o podobnych zainteresowaniach przy użyciu przeglądarki internetowej. Dyskusja na forum nie musi się odbywać w bieżącym czasie, np. można napisać wiadomość, która będzie wyświetlana również po upływie jakiegoś czasu. Zwykle forum internetowe nadzorowane jest przez moderatora – osobę zarządzającą forum oraz pilnującą, aby wiadomości umieszczane przez użytkowników forum były zgodne z regulaminem danego forum (m.in. nie zawierały treści niedozwolonych, obraźliwych czy wulgarnych). Istnieją różne rodzaje forum, np. mogą być fora ogólnotematyczne lub skoncentrowane na wybranym temacie czy fora anonimowe lub wymagające rejestracji.

Gry on-line (ang. On-line games) – jest to rodzaj gier komputerowych, które wymagają dostępu do Internetu. Najczęściej są to gry działające w przeglądarkach internetowych lub na serwerach internetowych, w które można grać równocześnie z innymi graczami w tym samym czasie. Aby rozpocząć grę konieczne jest utworzenie konta gracza.

Strona komercyjna lub inaczej **strona handlowa (ang. commercial site)** – jest to strona utworzona przez osobę prywatną lub firmę, na której promuje się wybrane produkty lub usługi w celu ich sprzedaży. Przykładem stron handlowych są sklepy on-line, na których umieszczone są oferty sprzedaży poszczególnych produktów lub usług. Strony komercyjne mogą oferować produkty jednego producenta (np. sklep internetowy konkretnej firmy sportowej) lub sprzedawać produkty różnych producentów (np. sklep on-line oferujący sprzęt sportowy różnych firm).

Wyszukiwarka internetowa (ang. searching engine, web search engine) – jest to program lub strona internetowa, która ułatwia szybkie wyszukiwanie informacji lub innych stron internetowych w sieci. Użytkownik wpisując poszukiwane hasło do wyszukiwarki internetowej otrzymuje linki do wszystkich dokumentów i plików zawierających dane hasło.

Usługa geolokalizacyjna (ang. Geolocalisation service) – jest to usługa umożliwiająca przekazywanie informacji o położeniu geograficznym danej osoby lub przedmiotu. Usługi te obejmują identyfikację położenia danej osoby lub przedmiotu w bieżącym momencie poprzez

odbiornik GPS, telefon komórkowy lub komputer podłączony do sieci Internetowej (np. wskazuje, w którym miejscu użytkownik loguje się do Internetu). Usługi geolokalizacyjne często oferowane są przez portale społecznościowe, pokazując w którym miejscu się aktualnie znajdujesz i umożliwiając Twoim znajomym znalezienie Ciebie. Dzięki tym usługom możesz też znaleźć np. najbliższe kino, pizzerię czy klub.

Wirtualne przestępstwo, wirtualny atak (ang. virtual offence) – jest to sytuacja, w której zostałeś skrzywdzony, poniżony, zaatakowany lub obrażony przez kogoś w Internecie, np. ktoś umieścił niemiły wpis o Tobie, umieścił Twoje zdjęcie lub film bez Twojego pozwolenia, lub w inny sposób naruszył Twoją prywatność w Internecie.

Łańcuszki internetowe (ang. chain e-mails) – są to wiadomości (np. maile), których autor (najczęściej znajomy) prosi Cię o przesłanie tej informacji dalej do innych Twoich znajomych, rodziny i przyjaciół, formując w ten sposób „łańcuszek” między autorem wiadomości a wszystkimi odbiorcami.

Zaproszenie do grona przyjaciół (ang. friendship request) – jest to wiadomość utworzona i wysłana w ramach portalu społecznościowego, komunikatora itp., zawierająca prośbę o przyjęcie do grona przyjaciół osoby, która wysłała zaproszenie.

ZAŁĄCZNIK 2

Ankieta (kwestionariusz ankietowy)

Część I

Pytania ogólne

W tej części chcielibyśmy zadać kilka ogólnych pytań o tobie oraz w jaki sposób korzystasz z Internetu.

1. Ile masz lat (*Jeśli Twój wiek jest inny, lecz jesteś uczniem 5 klasy szkoły podstawowej lub 3 klasy gimnazjum, wpisz proszę swój wiek w wolne pole*)

- 11-12
- 15-16

2. Jaka jest twoja płeć (*zaznacz tylko jedną odpowiedź*)

- dziewczyna
- chłopiec

3a. W jakim województwie mieszkasz (*zaznacz tylko jedną odpowiedź*)

- województwo dolnośląskie
- województwo kujawsko-pomorskie
- województwo lubelskie
- województwo lubuskie
- województwo łódzkie
- województwo małopolskie
- województwo mazowieckie
- województwo opolskie
- województwo podkarpackie
- województwo podlaskie
- województwo pomorskie
- województwo śląskie
- województwo świętokrzyskie
- województwo warmińsko-mazurskie
- województwo wielkopolskie
- województwo zachodniopomorskie

3b. Zaznacz, w jakiej miejscowości mieszkasz pod względem zaludnienia (*zaznacz tylko jedną odpowiedź*)

- wieś
- miasto do 10 tys. osób
- miasto między 10 – 19 tys. osób
- miasto między 20 – 49 tys. osób
- miasto między 50 – 99 tys. osób
- miasto między 100 – 199 tys. osób
- miasto między 200 – 499 tys. osób
- miasto między 500 tys. a 1 milionem osób
- miasto powyżej 1 miliona osób

4. Gdzie korzystasz z Internetu (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź lub uzupełnić ostatni punkt)

- w domu
- w szkole
- w telefonie komórkowym
- w kawiarence internetowej
- u przyjaciół w domu
- inne miejsce (napisz **gdzie** jeszcze korzystasz z Internetu)

5. W jakim celu korzystasz z Internetu (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- dla zabawy (muzyka, gry, video itp.)
- w celach edukacyjnych i wyszukiwania informacji (np. materiałów do szkoły)
- w celach koleżeńskich/ towarzyskich/ społecznych (nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów, korzystanie z portali społecznościowych itp.)
- w celu zakupu nowych produktów (zakupy w Internecie, itp.)
- bez powodu – przeglądanie Internetu bez żadnego konkretnego celu

6. Zaznacz odpowiednią odpowiedź (jeśli nie wykonujesz żadnej z poniższych czynności w Internecie, nie zaznaczaj żadnej odpowiedzi)

- mam swój własny adres mailowy
- prowadzę swoją stronę internetową
- piszę swojego bloga

Część II

Analiza zachowań dzieci i młodzieży w Internecie w kontekście ujawniania swoich danych osobowych

W tej części chcielibyśmy dowiedzieć się, średnio ile godzin dziennie korzystasz z Internetu oraz w jaki sposób z niego korzystasz.

7. Bardzo proszę o odpowiedź na poniższe pytania (odpowiedz na każde pytanie zaznaczając odpowiedź TAK lub NIE)

		TAK	NIE
A	Czy kiedykolwiek utworzyłeś/-aś własny profil na jakimkolwiek portalu społecznościowym, np. Nasza Klasa, Facebook czy Twitter?		
B	Czy dostosowujesz ustawienia prywatności swojego profilu na portalu społecznościowym do swoich potrzeb?		
C	Czy korzystasz z usług geolokalizacyjnych (np. GPS, Google maps, Sporttracker, Endomondo)?		
D	Czy używasz usług w Internecie do przechowywania,		

	publikacji i edycji swoich dokumentów lub innych plików (np. Picasa, Dropbox)?		
E	Czy kiedykolwiek podałeś/-aś komukolwiek swoje hasło lub nazwę użytkownika (np. do maila, portalu społecznościowego, innego serwisu lub aplikacji internetowej)?		
F	Czy przekazujesz dalej łańcuszki internetowe (chain e-mails)?		
G	Czy pytasz się o zgodę innych osób przed umieszczeniem informacji o nich w Internecie?		
H	Czy sprawdzasz w Internecie informacje o sobie?		
I	Czy kiedykolwiek znalazłeś/-aś w Internecie informacje o sobie (dane osobowe, informacje prywatne, zdjęcia) umieszczone bez twojej zgody?		

8. Średnio ile godzin dziennie korzystasz z następujących serwisów lub aplikacji w Internecie (Zaznacz odpowiedź przy KAŻDYM serwisie lub aplikacji)

	Nie korzystam	Średnia ilość godzin dziennie					
		Mniej niż 1	1-2	2-3	3-4	4-5	Powyżej 5
A	E-maile						
B	Blogi (np. blox.pl)						
C	Komunikatory internetowe (np. Skype, gadu-gadu)						
D	Chat-room (np. czat.onet.pl)						
E	Forum						
F	Portale społecznościowe (np. Nasza Klasa, Facebook)						
G	Gry on-line						
H	Strony komercyjne						
I	Wyszukiwarki internetowe (np. Google)						

9. Które informacje o sobie udostępniasz w Internecie przy korzystaniu z następujących serwisów lub aplikacji (zaznacz odpowiedź tylko przy serwisach, z których korzystasz)

		Imię	Nazwisko	Nazwa szkoły	Adres e-mail	Adres domowy	Numer telefonu	Wiek (data urodzenia)	Zdjęcie lub film video o tobie
A	E-maile								
B	Blogi (np. blox.pl)								
C	Komunikatory internetowe (np. Skype, gadu-gadu)								
D	Chat-room (np. czat.onet.pl)								
E	Forum								
F	Portale społecznościowe (np. Nasza Klasa, Facebook)								
G	Gry on-line								
H	Strony komercyjne								
I	Wyszukiwarki internetowe (np. Google)								

10. Zaznacz proszę, co robisz korzystając z poniższych aplikacji i serwisów w Internecie (zaznacz odpowiedź przy każdym zdaniu)

		e-mail	blog	Chat-room	Portal społecznościowy	Nigdy tego nie robię
A	Umieszczam informacje o moim życiu prywatnym					
B	Umieszczam prywatne informacje o mojej rodzinie, przyjaciółach					
C	Umieszczam zdjęcia lub filmy wideo o sobie, mojej rodzinie lub przyjaciółach					
D	Zaprzyjaźniam się z osobami, których					

	nigdy wcześniej nie spotkałem/-am osobiście					
E	Akceptuję zaproszenie do grona przyjaciół od osób, których nie znam osobiście					
F	Umożliwiam rodzicom (opiekunom prawnym) wgląd do informacji, które umieszczam w Internecie					

Część III

Analiza wpływu zachowań dzieci i młodzieży w Internecie na życie osobiste w kontekście ochrony danych osobowych i prywatności

W tej części chcielibyśmy się dowiedzieć, czy kiedykolwiek mieliście problemy po ujawnieniu informacji o sobie w Internecie.

11. Czy myślisz, że jesteś jedyną osobą, która może wykorzystywać swoje dane osobowe umieszczone przez siebie w Internecie?

- nie
- tak

12. W jaki sposób twoje zachowania w Internecie miały wpływ na twoje prawdziwe życie (odpowiedz przy każdym zdaniu **TAK**, **NIE** lub **NIE DOTYCZY MNIE** w sytuacji, gdy nie spotkałeś/-aś się z tym problemem)

		TAK	NIE	NIE DOTY CZY MNIE
A	Miałem/-am problemy po umieszczeniu w Internecie informacji o sobie			
B	Miałem/-am problemy po umieszczeniu w Internecie informacji o innych osobach (przyjaciółach, rodzinie, innych osobach)			
C	Zostałem/-am poproszony/-a o usunięcie informacji o innych osobach (przyjaciółach, rodzinie, innych osobach), które umieściłem/-am w Internecie			

D	Otrzymałem/-am spam (niechciane wiadomości, e-maile) po ujawnieniu swoich danych w Internecie			
E	Otrzymałem/-am komercyjne e-maile (z ofertą produktów lub usług) po ujawnieniu swoich danych w Internecie			
F	Zostałem/-am wirtualnie skrzywdzony/-a (poniżony/-a, obrażony/-a) po ujawnieniu swoich danych w Internecie			
G	Zostałem/-am skrzywdzony/-a (poniżony/-a, obrażony/-a) w prawdziwym życiu po ujawnieniu swoich danych osobowych w Internecie			
H	Ktoś włamał się na mój profil społecznościowy i wykorzystał moje dane osobowe			
I	Musiałem/-am zapłacić za usługi, których nie zamówiłem/-am świadomie, po ujawnieniu moich danych osobowych w Internecie (m.in. za „darmowe” loterie sms-owe, konkursy, „darmowe” serwisy wymiany plików np. obieraczek.pl)			
J	Mam pełną kontrolę nad informacjami, które umieściłem/-am w Internecie			
K	Jestem przekonany/-a, że moje dane osobowe są dobrze chronione w Internecie			

Część IV

Analiza działań podejmowanych przez dzieci i młodzież celem ochrony swoich danych osobowych i prywatności w Internecie

W tej części chcielibyśmy dowiedzieć się, co robisz aby chronić swoje dane osobowe i prywatność w Internecie.

13. Jakie działania podejmujesz (co robisz) aby chronić swoje dane osobowe i prywatność w Internecie (*odpowiedz przy każdym zdaniu TAK lub NIE*)

		TAK	NIE
A	Czytam m.in. politykę prywatności, warunki korzystania ze stron Internetowych, które odwiedzam		
B	Zmieniam (dostosowuję do swoich potrzeb) domyślne ustawienia		

	prywatności na portalach społecznościowych (np. Facebook, Nasza Klasa)		
C	Sprawdzam (podglądam), jak wygląda mój profil dla innych użytkowników na portalu społecznościowym, na którym go umieściłem/-am		
D	Używam nieprawdziwych danych w trakcie korzystania z chat-roomów, forum lub blogów		
E	Mam fałszywy profil z nieprawdziwymi danymi (np. nieprawdziwe imię, wiek, zdjęcie innej osoby)		
F	Usuwanie wiadomości spam i inne maile otrzymywane z nieznanego źródła		
G	Żądam usunięcia informacji o sobie, które zostały umieszczone w Internecie przez inną osobę		
H	Wydaje mi się, że moi rodzice sprawdzają, co robię w Internecie		

Część V

Ocena poziomu świadomości wśród dzieci i młodzieży w zakresie ochrony danych osobowych i prywatności w Internecie

W tej części chcielibyśmy się dowiedzieć, czy zwracasz się o pomoc, kiedy ktoś umieści informacje o tobie w Internecie bez twojej zgody.

14. Czy znasz nazwę jakiegokolwiek instytucji, do której możesz się zgłosić, jeśli ktoś naruszył twoją prywatność w Internecie (umieścił informacje o tobie bez twojej zgody)? (zaznacz właściwą odpowiedź)

- nie
- tak – napisz nazwę tej instytucji

15. Czy kiedykolwiek poinformowałeś/-aś jakąś osobę czy instytucję, że ktoś umieścił w Internecie informacje o tobie bez twojej zgody (zaznacz właściwą odpowiedź)

- nie informowałem nikogo, ponieważ nie miałem/-am takiego problemu
- nie informowałem nikogo, pomimo iż ktoś umieścił moje dane bez mojej zgody
- tak

16. Jeśli odpowiedź na poprzednie pytanie była twierdząca, to proszę o podanie kogo poinformowałeś/-aś o umieszczeniu w Internecie informacji o Tobie bez Twojej zgody. (można zaznaczyć kilka odpowiedzi)

- rodziców
- przyjaciół
- nauczyciela / inną dorosłą osobę ze szkoły
- właściciela serwisu internetowego
- urząd zajmujący się ochroną danych osobowych
- inną instytucję lub organizację, która zajmuje się bezpieczeństwem w sieci
- inną osobę lub instytucję (kogo/ jaką instytucję)

Część VI

Ocena potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży w odniesieniu do kampanii informacyjnych i edukacyjnych prowadzonych w każdym kraju.

W tej części chcielibyśmy się dowiedzieć, jakie informacje pomogłyby Wam w lepszy sposób chronić swoje dane osobowe i prywatność.

17. Czy kiedykolwiek słyszałeś/-aś o działaniach informacyjnych i edukacyjnych o tym, jak chronić swoje dane osobowe i prywatność w Internecie (*zaznacz właściwą odpowiedź*)

- nie
- tak – napisz krótko, jakie to były działania (kto je organizował, kiedy, jakie to były działania, itp.)
.....
.....
.....

18. Co chciałbyś/-abyś wiedzieć o tym, w jaki sposób chronić swoje dane osobowe i prywatność w Internecie (*możesz zaznaczyć kilka odpowiedzi*)

- gdzie szukać informacji lub kogo zapytać o to, w jaki sposób chronić moje dane osobowe i prywatność
- jakie mogą być zagrożenia wynikające z umieszczania moich danych osobowych w Internecie
- co powinienem/powinnam zrobić aby chronić moje dane osobowe i prywatność w Internecie
- w jaki sposób prawidłowo dostosować ustawienia prywatności
- gdzie zgłosić, jeśli ktoś użył moich danych osobowych lub obraził mnie w Internecie
- inne (co innego chciałbyś/-abyś się dowiedzieć)

19. Jakie źródło informacji na temat ochrony prywatności jest najlepsze dla ciebie (*możesz zaznaczyć kilka odpowiedzi*)

- informacje w Internecie
- reklamy telewizyjne
- reklamy w radio
- informacje w gazetach lub magazynach
- kampanie SMS
- publikacje, ulotki
- lekcje w szkołach
- happeningi, gry uliczne
- inne (jakie)